

● Primele filme cu tematică militară au fost realizate în anul 1896 de Méliès în Franța (*„Regimentul”*, *„Eliberarea Țărilor”*, *„Mari manevre”* — scurte pelicule improvizate) și de Oskar Mester în Germania (filmarea unei parăzi autentice, pelicula intitulându-se *„Întoarcerea trupelor de la manevrele de primăvară”*).

● Prima filmare a unor scene subacvatice a fost realizată de Méliès în 1898 când, pentru filmul *„Explozia cuirasatului „Maine” în rada Havanei”*, regizorul interpune între aparatul de luat vederi și macheta navei un acvarium populat cu plante și vietăți marine.

● Primul corespondent cinematografic de război din lume se consideră a fi englezul Joseph Rosenthal devenit celebru prin promptitudinea cu care se deplasa în orice punct al globului unde izbucneau tulburări. Astfel el a filmat aspecte din războiul anglo-bur, răscoala boxerilor din China, războiul ruso-nipon din 1904 etc.

● O primă incontestabilă dovadă a ecoului politic pe care cinematograful l-a avut încă de la apariția sa în viața publică ni-l oferă filmul francez *„Catastrofa Petropavlovskului”*, realizat în 1904 de Lucien Nonguet, cu aspecte din războiul ruso-japonez. La difuzarea filmului, realizatorii au folosit un insert scris în 6 limbi, pentru ca, în funcție de publicul cărui i se adresa, proiecția să se încheie cu lozinca „Trăiască Rusia” sau, dimpotrivă, cu „Trăiască Japonia”.

● Ideea utilizării cinematografului în instrucția militară a apărut pentru prima dată în România. În articolul lui C.D. Pașepa, intitulat *„Aplicațiunile cinematografului în armată”*, apărut în 1898, se menționează că acesta „poate servi de înregistrator al tuturor operațiunilor militare mari care au nevoie a fi revăzute... sau, în fine, de a reaminti unele succese și inovațiuni în arta militară care nu pot fi lăstate posterității prin mijloacele de care azi dispunem”.

● Primele filmări aeriene s-au realizat în toamna anului 1913 pentru filmul belgian *„Blestemat fie războiul”*, regizat de Alfred Machin.

● Primul Serviciu Cinematografic Militar din lume a fost creat în Germania în anul 1914. Cooptat în arsenalul strategiei propagandistice prusace, cinematograful a invadat practic câmpul de luptă, fiind folosite 500 de aparate de proiecție pe frontul de vest și peste 300 pe cel de est.

● Mobilizat în 1914 în calitate de corespondent de front pentru casa producătoare „Pathé”, Alfred Machin a brevetat primul aparat de filmare sincronă cu o mitralieră.

● Odată cu izbucnirea primului război mondial, s-a declanșat și o criză acută de materie primă pentru cinematografie. În loc de peliculă, fabricile de celoid produceau explozibil, tone întregi de film virgin fiind topite și transformate peste noapte în dinamită!

● Revista *„Cinema”* din 1 septembrie 1925 își informează cititorii: *„De curind a fost inventată la Paris așa-zisa mitralieră-cinema”* pentru exercițiile de tragere ale aviației. Să vedem ce este această invenție: S-a construit o mitralieră de aceeași dimensiuni și greutate ca acelea adevărate cu singura diferență că locul pe unde se vizează punctul ochit posedă o lentilă, iar în interior în loc să se ruleze o bandă cu gloanțe, se rulează o peliculă neimpresionată. Este ușor de priceput restul: ochitorul vizează avionul advers și învârtte manivela, înregistrând astfel pe film atâtea imagini ale avionului cîte gloanțe ar trage o mitralieră adevărată.”

● Primul cinematograf aerian a apărut în Anglia în 1926. La bordul uneia dintre avioanele companiei aeriene *„Imperial Airways”* s-a proiectat în timpul zborului filmul *„Lumea pierdută”*, realizat după celebrul roman al lui Conan Doyle.

● Primele hărți cu situații tactice animate au apărut în anul 1927 în filmul lui Leo Lasko *„Războiul mondial”*.

VIOREL BREZEANU

După izbucnirea celui de-al doilea război mondial, în multe dintre țările beligerante a fost interzisă apariția cuvintelor încrucișate în publicații. Războiul crease psihoza spionajului care a avut consecințe până și în domeniul crucigrologiei: specialiștii erau de părere că prin intermediul cuvintelor încrucișate se pot transmite informații cifrate...

Debarcarea atât de așteptată a aliaților în Franța urma să devină în curind o realitate. Pregătirile se alinau în plină desfășurare. Criptonimele referitoare la această operațiune făceau parte din secretele de război cele mai bine păzite. Planul de debarcare avea denumirea codificată „Operațiunea Overlord”. Sprijinul logistic al marinei necesar acestei operațiuni era codificat sub denumirea de „Neptune”. Pentru debarcarea trupelor anglo-americane, fuseseră alese două plăji în Normandia, codificate sub denumirea de „Omaha” și

„Utah”. Porturile artificiale care urmau să fie construite în vederea debarcării primiseră denumirea de „Mulberry”.

Pe neașteptate serviciile de securitate ale aliaților au intrat în stare de alertă și au început să supravegheze redacția ziarului „Daily Telegraph”. Pe data de 3 mai 1944, „Daily Telegraph” publicase un joc de cuvinte încrucișate în care, între altele, figura și cuvîntul „Utah”. Pe data de 25 mai, un alt joc conținea cuvîntul „Omaha”. Pe 26 mai, apăsese, într-un alt careu, cuvîntul „Neptune”.

Asta era prea mult chiar pentru flegmaticii englezi. S-a hotărît anihilarea spionului. Cu toată filarea strînsă a autorului careurilor amintite, pe data de 31 mai, s-a mai tipărit un joc, care conținea cuvîntul „Mulberry”, iar pe 2 iunie, deci cu patru zile înaintea debarcării, în jocul din cotidianul „Daily Telegraph” figura criptonimul principal al debarcării, „Overlord”.

În ziua aceea de iunie, Leonard Sidney Dave, directorul unei școli din Leatherhead, întorcîndu-se acasă de la o plimbare cu cinele, a fost foarte mirat cînd s-a văzut acostat de doi agenți ai serviciului de contrainformații. Cercetările intense, care au durat multă vreme, au dovedit însă totală nevinovăție a acestui pașnic cetățean britanic, pasionat compunător de cuvinte încrucișate. S-a constatat că nu cunoștea nici o persoană care să fi fost la curent cu criptonimele și datele invaziei. Termenii inserați de el în jocurile de cuvinte încrucișate ajunseseră acolo din înfîmptare, datorită necesității de încrucișare. Nici specialiștilor nu le-a venit să creadă, dar fusesse pur și simplu un joc al coincidențelor.

VASILE MATEI

NICOLAE DUMBRAVĂ

De dragoste

*Dragoste lunară, țară,
lut și păsări, măr domnesc,
arbori ce nu pot să moară,
rîuri ce se despletesc,
de din Vale de Rovine,
din Posada sau Vaslui
anonimi venim spre tine
și rămînem în statui.
Sus, pe Omul, azi îți bate
ora-n care circumscrii*

*cor din mîndrele stindarde,
cor, de August și vecii.
Timpului meu timp, îți ară
zările-ți din care cresc
rîuri ce nu pot să moară,
lut și păsări, măr domnesc.*

*Dragoste lunară, țară,
arbori care curg firesc.*

*Nu mai știm de e joi sau vineri.
Păduri zbuciumate păduri.
Ne lepădăm de anii cei tineri
și umblăm prin destine maturi.
Ora se închide și iar se deschide.
Incineratele spații par câmpii de bazalt.
Pietrele devin dintr-odată balade lichide
apele împietresc într-un strigăt înalt.
Și totuși, comanda din inimi, comanda
de-a fi gata prin linii să treci.
Cînd s-a pornit peste Criș canonada
eram în pluton douăzeci, douăzeci...
După asalt am rămas numai trei.
Șaptesprezece căzură în timp ce cu sîrg se lup-
tară.
I-am luat pe suflet, și pînă sus, la Carei,
i-am plîns cu lutul acesta de țară —
peste vîrste căzuse o noapte amară, amară...*

Carnet de front

Grăniceri

*Pe soldații aceștia nu poți să-i îndoi;
am aflat că au suflet populat de eroi.
Jurați veșnicilor tricolore și roșii,
vorbesc noapte de noapte, prin somn, cu strămo-
șii.
Dimineța cînd ies din străbuni în afară
se spală pe față cu albastru de țară
și-n patrulare, fie pe țărături, fie în munții me-
rei
iau și iubirile toate cu ei —
și nu le dau la magazie în primire,
nici cînd trec în rezervă, după luni de ostire
căci își zic cu privirea ușor tremurată
să n-avem nevoie de ele vreodată.
Încolo, ce să vă mai spun? Priviți-i bine
Seamănă leit cu această mulțime
care toarnă oțelul, care crește secara
și care poartă spre cîntece țara.*

NICOLAE TĂUTU

TRIPTIC OSTĂȘESC

În tanc

Uzina mea de foc, apărătoare,
urcă drumul ca o linie a vieții,
bărbatul-brăț, e un oșel mai tare
doar l-a născut cuptorul tinereții.

O, țara mea, a demnității hartă,
Să știi că veghea-n posturi nu ne-apasă;
să-ți apărăm a fericirii soartă
în tanc schimba-vom fiecare casă.

În carlingă

Cînd se întorc cocorii iar din sud
se-nălnesc cu piloșii-năia oară
o clipă inimile în văzduh s-au
și din adîncuri le răspunde-o țară.

Cunosc cocorii c-au ajuns la noi
după-ndrăzneala șoimilor de-oșel
ce-au biruit și înălțimi și sloi
pe aripe cu jarul de oșel.

În cart

Cînt eroismul simplu
al omului de la timonă
trezînd prin vîltoarea mării;
și rîndurile curg solemne
în al hîrtiei chenar
ca dungile albastre
rîuri paralele
de pe o bluză aspră de marinar

Iubirea mea, pămîntul românesc

Mi-e fruntea grea de-aŭtea oseminte
ce sprijină al patriei cald pămînt
pe visul lor mi-am ridicat fierbinte
grădinile din fiecare cuvînt.

Cînd înfloreau garoafe în vocale
să-mpodobească-al țării ũnăr mers
am scuturat pe-naltele-i spirale
livezile din fiecare vers.

Tu, casa mea, cu largi ferești deschise,
cu doinele ce amurgeau în prag,
ți-am adunat pe-altare mari de vise
cîntările din fiecare steag.

Ți-am strîns pe corzi culoare din culoare,
ți-am strîns pe umeri trainic curcubeu
și poate lîngă orgile solare
vei auzi, șoptit, și vîersul meu.

Iar pe mormînt, cînd am să plec în moarte,
sădiți-mi brazi ce nu se veștejesc
să pot cînta prin cetini, mai departe,
iubirea mea: pămîntul românesc.

* Este ultima poezie a poetului, scrisă în anul 1972, și pe care compozitorul Floxin Bogardo a realizat o foarte frumoasă melodie distinsă cu premiul I la Festivalul cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patrie mea!”, primă ediție.

PASIUNE, CUTEZANȚĂ ȘI INTELIGENȚĂ TEHNICĂ

Componentă inseparabilă a activității de educare patriotică și revoluționară, pentru muncă și viață, a tinerei generații, pregătirea tineretului pentru apărarea patriei valorifică din plin valențele educative și formative ce decurg în mod direct din concepția partidului nostru, genial fundamentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind apărarea patriei de către întregul popor. Pregătirea tineretului pentru apărarea patriei — activitate integrată organic în sistemul național de apărare — se desfășoară pe baza unui vast program de instruire și educare a tinerilor, în cadrul cărui, alături de însușirea și aprofundarea operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, a prevederilor Congresului al XIII-lea, a celorlalte documente de partid, și de perfecționarea continuă a pregătirii militare generale, un loc de mare însemnătate îl ocupă pregătirea tehni-

co-aplicativă de specialitate. Sporturile tehnico-aplicative — pe care le prezentăm succint în rândurile de față — oferă tinerilor largi posibilități de afirmare a talentului și măiestriei, aducându-și o contribuție însemnată la formarea și modelarea trăsăturilor de caracter, a personalității lor, punându-și amprenta asupra conduitei acestora în dubla iposteză de constructori și apărători. Competițiile anuale organizate de Uniunea Tineretului Comunist, prin Secția de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei și sport, cu sprijinul unităților militare și al organelor cu atribuții în mișcarea sportivă — cu faze de masă, județene și finale pe țară — se constituie într-o pledoarie pentru practicarea sporturilor tehnico-aplicative, devenite un adevărat izvor de cutezanță și romantism revoluționar.

BIATLON

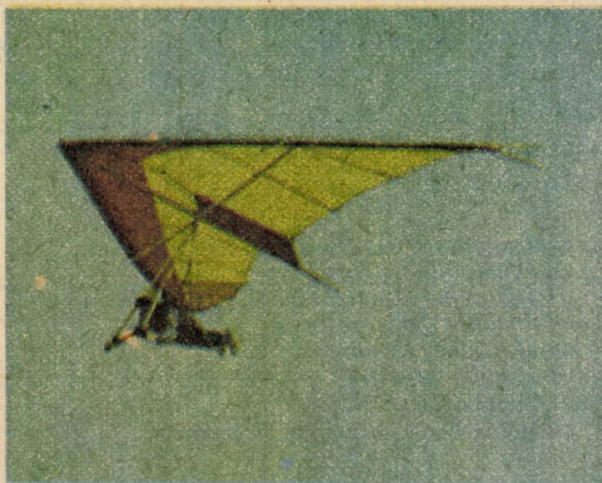
BIATLON — sport tehnico-aplicativ de iarnă cuprinzând două probe: deplasare pe schiuri și tir. Criteriile de apreciere a sportivilor sînt deci reprezentate, pe de o parte, de timpul în care este parcurs pe schiuri traseul cu obstacole (pe o distanță variabilă în raport cu vîrsta concurenților), iar pe de altă parte

de punctajul obținut la ședința de tragere cu arma de calibru redus. Practicarea biatlonului solicită o bună pregătire fizică, rezistență la efort îndelungat, îndeminare, agerime, voință și spirit de întrajutorare. El constituie, prin toate acestea, cît și prin contactul cu relieful variat — traseele biatlonului stră-

bătînd în majoritatea cazurilor zone muntoase împădurite, vîi sau dealuri — o probă a măiestriei vînatorelor de munte. Așa se și explică largă popularitate și interesul tot mai crescînd de care se bucură, desfășurîndu-se în cadrul a peste 200 cercuri de profil în care sînt cuprinși peste 5000 de tineri.

DELTA PLANISM

DELTAPLANISM — sport spectaculos, de dată mai recentă, dar răspîndit deja la scară mondială, constînd în efectuarea zborului fără motor cu ajutorul deltaplanului (aparatură construită dintr-un schelet ușor din duraluminu, care susține o voalură de pînză specială în forma literei grecești delta, fără aparatură de bord). Deltaplanul se manevrează prin forța brațelor și solicită intens îndemînarea, forța fizică, curajul și priceperea pilotului în folosirea curenților de aer. Construindu-și singuri aparatele în cadrul a circa 35 de cercuri tehnico-aplicative, iubitorii acestui sport își dezvoltă, de asemenea, imaginația și fantezia creatoare, își lărgesc orizontul de cunoaștere tehnică.

Sporturile tehnico- aplicative

PLANORISM

PLANORISM — sport tehnico-aplicativ al zborului fără motor, cu planorul, prin folosirea curenților de aer. Planoarele sînt dotate cu aparatură de bord complexă și oferă, față de deltaplan, posibilități mai mari de manevră, cu ele putîndu-se

efectua adevărate acrobații aeriene. Peste 1400 de tineri se instruiesc în 54 de cercuri de profil și își perfecționează pregătirea în cadrul taberelor de vară unde primesc brevetul de planorist — adevărată opțiune pe drumul practicării zborului cu motor. Tinerii planoriști dobîndesc cunoștințe interesante despre aviație și legile zborului la altitudine, despre meteorologie ș.a.

Practicarea celor două sporturi ale zborului fără motor are și o deosebită importanță economică — aparatele respective fiind utilizate tot mai mult în agricultură și silvicultură la împrăștierea îngrășămintelor și a substanțelor împotriva dăunătorilor, la localizarea unor calamități etc. Dar, înainte de toate, deltaplanismul și planorismul reprezintă o pepinieră din care se recrutează viitorii piloți ai aviației civile și militare, oameni cu caractere tari, capabili să continue frumoasa tradiție a zburătorilor cu tricolor pe aripi.

Karting

KARTING — sport tehnico-aplicativ care contribuie la deprinderea profesiei de conducător auto, practicat de peste 5 300 de tineri, în cadrul a 204 cercuri de profil. Tinerii își dezvoltă prin activitatea de karting atenția, îndrăzneala, curajul, își însușesc cunoștințe de mecanică privind compunerea și funcționarea motorului cu ardere internă și a celorlalte instalații ale kartului (aprindere, frinare etc.)

Curiozități

O colecție de arme de epocă, în valoare de 400 000 de franci, a fost furată de la Muzeul din Perouge, în estul Franței. Hoții au demontat sistemul de alarmă și au sustras 32 de puști, 17 pistoale și o arcebuză din secolul al XV-lea, din care nu există decît cinci exemplare în toată Europa. Un amănunt suplimentar: colecția a fost furată, acum, pentru a patra oară!...

Englezul Kenneth Crosby, scufundător pasionat, a găsit — pe fundul fluviului Tamisa — un medalion împodobit cu briliante. Specialiștii care au examinat medalionul au ajuns la concluzia că acesta aparținuse vestitului amiral britanic Nelson, mai exact, că marele comandant al flotei engleze îl purtase ca ornament al pumnului său. Istoricii afirmă că acest medalion i-a fost dăruit amiralului în 1798, după una dintre victoriile sale navale.

RADIOAMATORISM

RADIOAMATORISM — sport tehnico-aplicativ foarte îndrăgit, practicat de peste 7000 de tineri înscrși în 268 de cercuri unde se învață transmiterea și recepția semnalelor Morse și se dobîndesc cunoștințele necesare susținerii examenului de radioamator — visul oricărui tînăr pasionat de acest sport. Dobîndirea autorizației de emițător presupune recepționarea unui anumit număr de emisiuni, fapt atestat prin QSL-uri (un fel de cărți poștale transmise reciproc între radioamatori pentru autentificarea legăturilor radio respective). Tinerii radioamatori români de performanță au stabilit legături cu stații din zone foarte îndepărtate, cum ar fi Noua Zeelandă ori Australia.

Uniunea Tineretului Comunist organizează anual întreceri cu finală pe șară (dotată cu „Cupa U.T.C.”) la subramurile radioamatorismului (unde scurte, unde ultracurte, telegrafie sală și radlogoniometrie)

TURIS TICĂ

ORIENTARE TURISTICĂ — sport constînd în depistarea, contra-cronometru, într-o anumită ordine a unor obiective (puncte de control) aflate în teren. El probează spiritul de orientare, agerimea, iușeala și rezistența fizică. Concurenții folosesc busolă și hartă. Evaluarea rezultatelor se face ținînd seama de numărul obiectivelor descoperite și de timpul realizat. Acest sport se desfășoară în aer liber, în păduri, indiferent de anotimp, ziua și noaptea, mijlocește contactul cu frumusețile patriei și îi pregătește pe tineri în vederea executării cu succes a unor misiuni ca agenți de legătură, călăuze, observatori etc.

Alături de aceste sporturi mai sînt practicate, cu satisfacții și rezultate deosebite, **PARASUTISM, ZBOR CU MOTOR, JUDO, TIR, MODELISM** etc., prin intermediul cărora tinerii își însușesc cunoștințe tehnice de specialitate și își dezvoltă aptitudini indispensabile pregătirii pentru apărarea patriei. Și încă un argument: numeroși sportivi de performanță, care prin rezultatele de excepție obținute în marile concursuri internaționale au contribuit la ridicarea prestigiului țării noastre, și-au început cariera sportivă, în domeniile care i-au consacrat, în cadrul activității tehnico-aplicative organizate de Uniunea Tineretului Comunist.

Locotenent-major
FLOREA BUJOREL

REALIZĂRI ALE INDUSTRIEI AERONAUTICE ROMÂNEȘTI

Elicopterul IAR 330 H

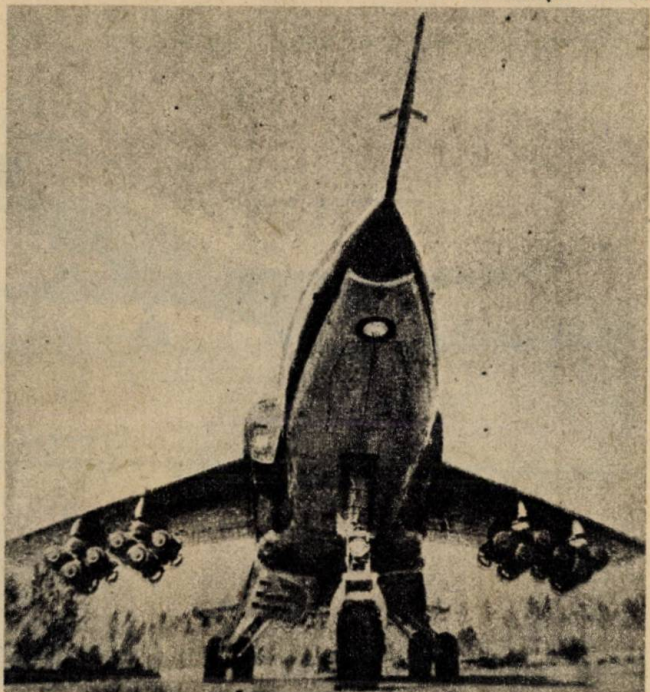
Zborul — fascinantă și eternă aspirație umană — are, în cuprinsul spațiului românesc, început de legendă. El izverăște din dragoste pentru liniștea cerului și se înalță începând cu insolita aripă de șindrilă ușoară a Meșterului Manole. Zborul, realitate spectaculoasă, are în istoria lui mondială fundamentale contribuții românești. La începutul secolului (1906), Traian Vuia realizează primul zbor mecanic din lume cu mijloace proprii de bord. După numai cîteva ani (1910), Henri Coandă construiește și pilotează primul avion cu reacție pe care l-a cunoscut omenirea: Aurel Vlaicu, flăcăul din Bîntînți. Își înscrie și el numele în panoplia pionierilor aviației românești și mondiale. Și exemplele de excepție ar putea continua, fiind pe cît de importante pe alît de numeroase. Continuînd linia ascendentă a bogatelor tradiții, aviația românească s-a dezvoltat și continuă să se dezvolte într-un ritm impetuos — îndeosebi în anii de după Congresul al IX-lea al partidului, de cînd întreaga noastră devenire poartă amprenta hotărîtoare a activității revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, activitate care a pus și pune în valoare, la dimensiuni fără precedent, genul constructiv al poporului. Industria aeronautică românească construiește astăzi aparate sigure și eficiente — ROMBAC, avion modern de transport, elicoptere, aparate ușoare pentru aviația utilitară, aeronavele de luptă cu reacție IAR-93 etc. — capabile să răspundă în cel mai înalt grad exigențelor tehnicii contemporane de vîrî. Aceste remarcabile realizări, înfăptuite din inițiativa și prin grija secretarului general al partidului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, constituie o îndrăzneată afirmare a potențialului nostru tehnologic, a inteligenței românești.

Zborul are, la români, înaintași iluștri: Vuia, Vlaicu, Coandă, Carafoli, Manicaticide... Și, totodată, continuatori pe măsură ai bogatelor tradiții, care poartă cu cinste, spre limpezi înalțimi, culorile patriei. Înmănușcheate în semnul renumit al celor trei cercuri concentrice simbolizînd gloria aripilor românești.

Avion utilitar

Avionul de luptă IAR 93

Aparate de zbor moderne, sigure, realizate de harnicii proiectanți, muncitori și ingineri români: elicopterul IAR 316—B și aeronava de pasageri ROMBAC 1—11

Cinema Caleidoscop

La 1 septembrie 1939, exact în ziua inaugurării primei ediții a Festivalului internațional al filmului de la Cannes, armata lui Hitler invadează Polonia. Războiul a început. Parisul declară stare de asediu. Invitații părăsesc în panică palate-urile. Orașul se golește. Personalul angajat în organizarea și desfășurarea festivalului este chemat sub arme. Filmul propus pentru vizionare în acea zi, „1001 de nopți”, se amână pentru 10 septembrie, „dacă împrejurările vor permite”: *Precum se știe, împrejurările n-au permis!*

● Un exemplu concludent al politicii de intimidare practică prin film de Germania hitleristă în anii celui de-al doilea război mondial: în aprilie 1940, ambasadorii germani la Oslo și Copenhaga au invitat concomitent o serie de înalte personalități norvegiene și daneze să asiste la o serată cinematografică unde le-a fost prezentat filmul „*Campania din Polonia*”, documentar care înfățișa cu o cruzime rar întâlnită, făcând apologia forței brutale, spectacolul tragic al prăbușirii Poloniei sub potopul de obuze și bombe ale Reich-ului.

A doua zi în zori, trupele hitleriste invadau Norvegia și Danemarca.

● Filmul cu partizani a fost inaugurat ca nou gen cinematografic în Uniunea Sovietică în plin război. Astfel, în 1942, Igor Savcenko semnează regia filmului „*Partizani în stepete Ucrainei*”, pentru că în 1943 să apară: „*Partizana*” de Fr. Ermler, „*Curcubeul*” de Mark Donskoi și „*În numele patriei*” de Vs. Pudovkin și D. Vasiliev.

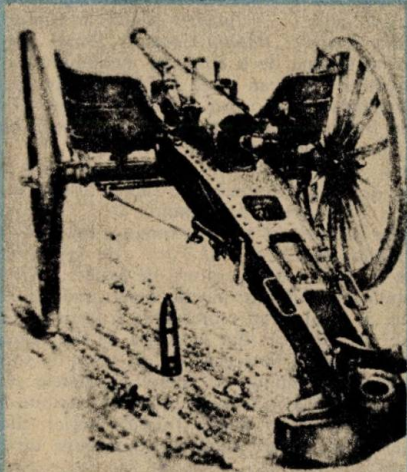
● Dintre cele mai remarcabile filme documentare realizate în lume în timpul războiului antihitlerist se detașează „*24 de ore de război în U.R.S.S.*”. La 13 iunie 1942, într-unul din momentele cele mai grele ale războiului, când lumea se aștepta la o nouă năvălire a armatei germane, 240 de operatori se răspindesc pe nesfârșita întindere a frontului sovieto-german și în spatele acestuia, consemnând în imagini o adevărată pretață la „*marea colitură de la Stalingrad*”.

● Printre victimele cinematografului englez se numără și Leslie Howard. În 1942, el semnase pe genericul filmului „*Primul dintre puțin*” și o biografie a lui P.J. Mitchell, creatorul avionului „*Spitfire*”, unde interpreta rolul unui personaj care sfârșea tragic. La rîndu-i, un an mai târziu, avea să-și afle moartea printr-o întâmplare absurdă: părăsind Anglia spre frontul din sudul Europei, în momentul îmbarcării pe aeroportul din Londra, fiindcă fuma trabuc și purta pălărie cu boruri late, fusese confundat de către spionii germani cu Winston Churchill. Avionul cu care călătorea actorul avea să fie luat imediat în urmărire și doborât deasupra golfului Biscaya.

● În timpul războiului, filmele pe această temă, produse în toate țările lumii, au fost create pe structura sobră a tragismului situației. Singurii cineaști care au abordat războiul și în registru comic au fost englezii, exploatare în aceste împrejurări una dintre trăsăturile esențiale ale națiunii lor: umorul. Comedia muzicală „*Trei marinari*”, 1940, descrie într-un ritm antrenant capturarea unei nave inamice; în „*Mr. Smith, omul din umbră*”, 1941, se prezintă personajul comic al unui agent de spionaj care dejoacă vigilența naziștilor, organizând evadarea unui grup de prizonieri, iar „*Gîsca o ia din loc*”, 1943, este o acidă satiră la adresa nazismului.

● În S.U.A., marii cineaști ai Hollywoodului au renunțat pentru moment la filmul artistic și s-au angajat să realizeze filme de instrucție militară în sprijinul pregătirii de luptă a trupelor. Astfel, John Ford — care se reangajase în marină ca locotenent-major — a semnat regia filmelor „*Bătălia de la Midway*” și „*Ne imbarcăm la miezul nopții*”, John Huston — „*Raport asupra Insulelor Aleutine*”, iar Walt Disney a produs filme de învățămînt tehnic și militar precum și filme de propagandă pentru lansarea imprumuturilor de război.

De toate

Tun de artilerie construit în 1898 de colonelul român Perticari, model care a fost preluat și de către francezi

Cu prilejul turnării filmului „*Serbările galante*”, realizat în țara noastră, celebrul actor francez Jean Marais a ținut să se fotografieze cu doi dintre componenții lotului nostru de box: Emil Cișmaș și Gh. Anghel

Un porumbel pregătit pentru... observații aeriene. E greu de presupus că experimentul a reușit

● Frank Capra și Anatol Litvak, cu colaborarea lui Raymond Griffith și a lui Joris Ivens au realizat pentru „U.S. Army Pictorial Service” seria de filme intitulată „Pentru ce luptăm” (1943) compusă din 7 documentare intitulate: „Preludiul războiului”, „Nazistii atacă”, „A împărți pentru a stăpîni”, „Bătălia Angliei”, „Bătălia Rusiei”, „Bătălia Chinei”, „Statele Unite intră în război”.

Avînd sarcina de a combate mentalitatea tradițională a izolaționismului american și de a-i convinge pe spectatori de necesitatea îmbrăcării uniforme militare, serialul „Pentru ce luptăm” a rămas în istoria cinematografiei militare ca una dintre realizările cele mai originale și mai inteligente.

● În timpul războiului, premiile „Oscar” au fost marcate puternic de angajarea celei de-a șaptea arte în efortul forțelor aliate pentru înfrîngerea hitlerismului. Două exemple: în 1941 „Oscarul” de interpretare i-a fost înmînat lui Gary Cooper (pentru rolul titular din „Sergentul York”) de James Stewart, venit de pe front în uniformă de colonel de aviație. În 1942, Tyrone Power, în uniformă forțelor navale americane, și Alan Ladd, în uniformă de aviator, au reprezentat la festivitatea „Oscarului” pe cei 27 677 de lucrători din industria de film americană aflați la ora aceea sub armă; în același an, în semn de solidaritate cu politica de economie impusă de război, statuetele „Oscarului” erau din ghips și nepoleite cu aur; „Oscarul” atribuit regizorului filmului „Doamna Miniver” a fost înmînat soției sale, maiorul William Wyler fiind în acea seară într-o misiune de zbor deasupra Germaniei.

● Mulți dintre actorii americani de film au fost mobilizați și au luptat efectiv pe front. James Stewart, Clark Gable, Wayne Morris, Wallace Beery, Gene Raymond își făceau datoria în unități de aviație. Robert Montgomery, Douglas Fairbanks jr., George O'Brien și Tyrone Power erau mobilizați în marină. Robert Young, Cesar Romero, William Holden, Ronald Reagan, Jackie Coogan, Burgess Meredith, Jeffrey Lynn erau încorporați în armata de uscat.

Laurence Olivier, David Niven și Richard Greene activau în unități ale armatei britanice.

În Franța, Jean Gabin a îmbrăcat uniforma de marină, Pierre Fresnay pe cea de ofițer de infanterie, iar Gilbert Gil, Bernard Lancret și Jean Pierre Aumont s-au înrolat ca simpli soldați.

● Actorii nemobilizați participau entuziast la mișcările de solidaritate în favoarea efortului de război. Marlene Dietrich dăta, pe front, pentru soldați; Charlie Chaplin, pentru activitatea desfășurată în favoarea aliaților (ca și în primul război, de altfel) va cunoaște îndeosebi în perioada meecarthystă serioase probleme reproșându-i-se zeluș sau în favoarea Uniunii Sovietice. Și Greta Garbo va avea grave neplăceri, dar pentru motive diametral opuse. Învocînd neutralitatea țării sale, „divina” suedează refuzase categoric să participe la orice manifestație în favoarea aliaților. Această atitudine fusese considerată neamică și ea va fi cauza determinantă a dizgrației Gretei Garbo și, deci, a dispariției sale din viața artistică după succesul din „Femeia cu două fețe”, ultimul său film (1941).

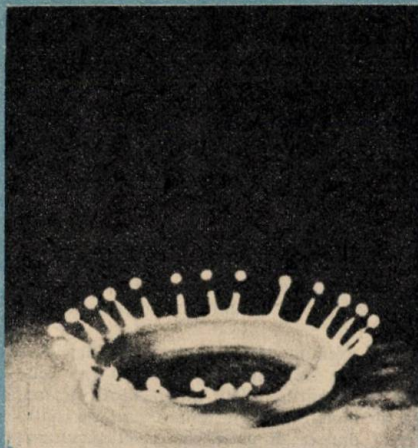
● În monstruoasele campanii naziste de „purificare” a rasei prin exterminare, și cinematografia și-a avut martirii ei. Astfel, în 1944, actorului Kurt Gerron, închis în lagărul de la Theresienstadt, i s-a ordonat să realizeze o peliculă de propagandă, „Führerul oferă evreilor un oraș”, pentru această sinistă farsă lagărul fiind pavat cu flori, iar pe alea principală apărînd peste noapte... magazine. După ce s-au încheiat filmările, Gerron a fost expedit la camera de gazare!

● Unul dintre cele mai impresionante filme documentare realizate vreodată este și „Căderea Berlinului” de Iuli Raizman, realizat în 1945. Imaginile filmate în timpul și la numai câteva ceasuri după cucerirea orașului — culminînd cu aceea a sergentului Kantaria înălțînd drapelul sovietic pe clădirea Reichstagului — aveau să devină clasice, fiind reluate în mai toate peliculele de montaj realizate în lume pe acest subiect.

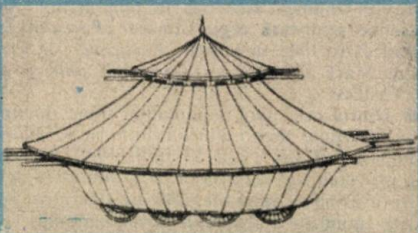
Pe genericul filmului lui Raizman figurau numele a 14 operatori căzuți la datorie în timp ce înregistrau pe peliculă vîful de obuze și sînge al luptelor.

Maior V. BREZEANU

De toate

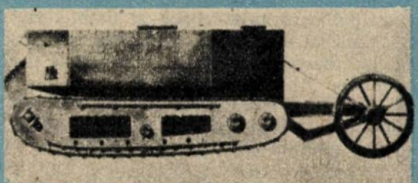
Nu, nu este o coroană princiară, ci fenomenul pe care îl produce o minge de tenis după ce lovește o masă lichidă. Fotografia a fost realizată în 1938; expunerea: 1/100 000 dintr-o secundă

Un ingenios car de luptă imaginat de genialul Leonardo Da Vinci (1482)

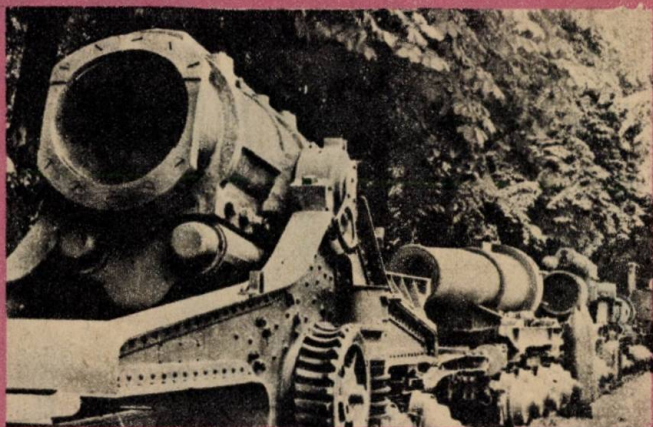

Acesta este, după cît se pare, primul blindat greu (gase tone) propulsat de motor, realizat la sfîrșitul secolului trecut

O altă variantă, mai evoluată, din perioada de pionierat a blindatelor — tancul „Little Willie” (1915)

UN EXPONAT ORIGINAL LA MUZEUL MILITAR CENTRAL

Printre cele mai valoroase piese de artilerie din colecția Muzeului Militar Central se numără și două obuziere de mare putere sistem Skoda, de 380 și respectiv 420 de mm. Unice în țara noastră și chiar și pe plan mondial — cum este cazul obuzierului de 420 mm — piesele de artilerie mai sus amintite au fost capturate de armata română la sfârșitul primului război mondial și au intrat în patrimoniul Muzeului Militar Național (vechea denumire a Muzeului Militar Central), după înființarea sa la 18 decembrie 1923.

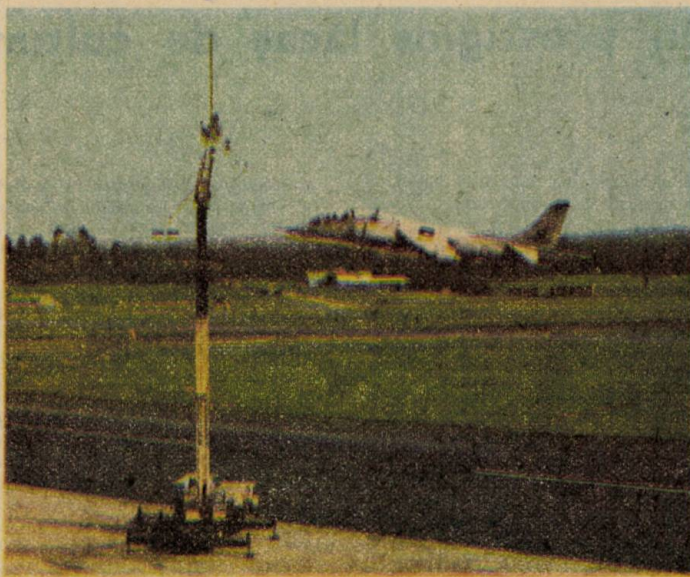
În seria obuzierelor de mare putere Skoda — calibrul 380 mm — au fost construite doar două exemplare model 1916: „Barbara” și „Gudrun”. Piesa din colecția muzeului nostru este exemplarul nr. 2 („Gudrun”) compus din o trăsura portativă, una port-afet și două trăsuri port-postament. Fiecare trăsura este pre-

văzută cu patru perechi de roți pentru calea ferată, dotate cu câte un electromotor pe fiecare osie. Prin aplicarea unor bandaje metalice speciale pe roți ele pot fi transformate în vederea rulării și pe șosea. În această situație intră în funcțiune electromotoarele, care primesc curent de la un autocamion-generator. Celălalt obuzier este format numai din trăsura port-teavă și cea port-afet. Ca mod de construcție trásurile sînt identice cu cele ale obuzierului de 380 mm. Purtînd numărul șapte și cunoscîndu-se că pînă la sfîrșitul primului război mondial firma Skoda a fabricat numai opt exemplare, exemplarul din patrimoniul muzeului nostru a fost penultimul obuzier de mare putere fabricat pentru armata austro-ungară.

C. KÖNIG

Tehnică militară

AVIOANE CARE DECOLEAZĂ CU... MACARAU

O idee îndrăzneță în curs de experimentare: posibilitatea extinderii utilizării avioanelor cu decolare verticală de către orice tip de navă, suficient de mare pentru a-l putea transporta. Ideea constă în a utiliza un braț de macara telescopică, montată la bordul navei, ce poate fi utilizată atît la lansarea avionului și scoaterea lui în afara bordului, cît și la alimentarea acestuia. O consecință a aplicării acestei metode ar fi dispariția portavioanelor (lucru îmbucurător) și extinderea folosirii avioanelor cu decolare verticală, ceea ce nu va duce, totuși, la reducerea bugetelor de înarmare.

În imagine: un avion de tipul Harrier ce efectuează manevra de apropiere de brațul robot al macaralei pentru realimentare cu combustibil.

Precursori ai pionierilor — „CURCĂNAȘII”

Primele încercări de a da școlarilor noștri o instrucție premilitară au fost făcute în 1879 din inițiativa generalului Davila, care a organizat câteva grupe de copii echipați cu arme de lemn, cu căciuli de dorobanți și cu tobe pentru cadența marșurilor. Ideea n-a fost susținută, astfel că, în anii următori, ziarele nu ne mai vorbesc nimic despre „mica armată de mici dorobanți” care încintase publicul bucureștean până în 1905, când o nouă inițiativă readuce în preocupările educatorilor problema inițierii școlărilor pentru apărarea patriei.

„În ziua de 8 mai 1905, s-a văzut, cum pe platoul Cotrocenilor, două companii de mici copilași, care frecventează cursurile primare rurale, au executat, înaintea unei mari asistențe civile și militare, diferite exerciții de istețime, îndeminare și purtare a armelor, storcând lacrimi de admirație din ochii multora ce se aflau de față”... — așa încep descrierile, făcute de ziarele timpului, cu privire la demonstrația „curcănașilor” veniți în București din satele județului Ilfov, ca să-și arate măiestria sportivă învățată odată cu citirea și cu scrisul limbii române. Cum au luat hîmț aceste formații? Un ofițer înimos — Ioan Cristescu din Regimentul 4 Ilfov nr. 21 —, inițiasc, în toamna anului 1904, un curs de exerciții

O bibliotecă este înainte de toate un monument. O operă de sine. Cu mii de fațete, cu mii de dimensiuni. Este greu de imaginat, de pildă, rolul covârșitor pe care l-au jucat pentru civilizația umană bibliotecile, aceste tezaururi uriașe de idei, de artă, de știință, în care a avut loc cea mai importantă conservare și ordonare a spiritualității. Biblioteca din Ninive, cea din Alexandria... Imaginați-vă ce ar însemna antichitatea fără marii ei învățați (ajunși la noi numai prin bibliotecă), ce ar însemna istoria omenirii fără antichitate. Biblioteca înseamnă istorie

ființată în 1845 — cea din Țara Românească Moldova și 1852 — cea din Țara Românească Muntenia), în contextul apariției în acea perioadă a marilor instituții culturale naționale ce vor avea o mare însemnătate în istoria noastră modernă. Este, poate, interesant să citim aici un fragment din „Porunca de zi pe Miliția Moldovei, nr. 122 din 1845” care înființează biblioteca militară de la Iași: „Luînd în băgare de seamă că ostirea acestui principat este lipsită de scrierile militare pentru slujbă și că din pricina aceasta atît comandarii, cît și ofițerii subalterni

BIBLIOTECA ARMATEI

un prestigios lăcaș de cultură

Un monument mai tare decît timpul, ca să parafrazăm un poet latin...

Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale a luat ființă la 25 mai 1860. Prin ordinele de zi pe toată oastea, numerele 93 și 111 date de ministrul de război al domnitorului Alexandru Ioan Cuza se constată actul de naștere al unei instituții militare care, în îndelungată și continuă ei existență, prin activitatea de răspîndire a cărții, prin acumularea și păstrarea unor valoroase colecții, își va aduce o prețioasă contribuție la pregătirea culturală și militară cît mai amplă și temeinică a cadrelor armatei române.

Este deosebit de semnificativ faptul că, încă de la începutul domniei sale, Al. Ioan Cuza a unit cele două biblioteci militare ale Principatelor (care fuseseră în-

se ocupă mai mult în practică cu învățarea exercițiilor... am socotit de neapărat a înzestra corpul militar cu toate scrierile trebuitoare spre a se putea aduce învățatură ofițerilor și a rangurilor de jos...”) Cîteva din scrierile acestea trebuincioase „de neapărat” și care pot fi consultate și astăzi în bibliotecă sînt: „Istoria pentru începutul românilor în Dacia”, „Foile pentru minte, inimă și literatură”, „Magazinul istoric pentru Dacia”, „Hronica românilor și a mai multor neamuri” și multe alte cărți de căpătîi ale culturii noastre, dar și lucrări cu caracter profesional, de mare utilitate militară: „Regulament ostășesc pentru Miliția cărmitească a Principatului Valahiei” (1831), „Daturile ostașului” (1844), „Regiment militar pentru ostirea Moldovei” (1845) și altele, cărți a căror simplă enumerare, pe care din lipsă de

spațiu nu ne-o putem permite, ar fi lămuritoare pentru importanța actului cultural al înființării acestor biblioteci.

După 1860 urmează ani fertili, de acumulări, de extindere, biblioteca își sporște continuu fondul de carte (în 1865 ia ființă în Regimentul 2 Linie Craiova și prima bibliotecă de unitate, pentru că până spre sfârșitul secolului trecut numărul acestora să ajungă la aproape 100), beneficiază direct de aportul unor mari învățați, este sprijinită sub diferite forme de întreaga oștire. Marile evenimente ale istoriei noastre din această perioadă sînt oglindite bogat în colecțiile sale. Dar adevărata amploare care i-a consolidat prestigiul este dobîndită de Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale în anii construcției socialiste și cu precădere în *Epoca Nicolae Ceaușescu*.

Astăzi biblioteca dispune de un fond de carte care o situează printre cele mai mari și mai complete instituții de acest gen din țară. Forțînd imaginea, printr-un calcul aproximativ s-ar putea determina la mai bine de 2 kilometri lungimea șirului cartilor sale puse una lângă alta (deci o rafturilor). Anual au loc aici aproximativ 400 000 de operații bibliotecare; numai în anul trecut expozițiile de carte organizate au fost vizionate de peste 50 000 de vizitatori. Competența colectivă al bibliotecii realizează, pe lângă operațiunile curente, numeroase investigații și studii bibliotecare, traduceri și sinteze documentare, țig și referate adnotate etc. Se editează un „*Buletin bibliografic semestrial*”, au fost elaborate „*Bibliografia militară românească*”, „*Îndrumarul bi-*

bliotecarului din armată” filmul documentar „*Cărțile ostașilor*” un catalog special privind „*Clasificarea zecimală universală*” este în curs de destășurare laborioasă activitate, de implementare a fondului de carte în cadrul unui sistem informațional unitar modern (pe calculator) etc.

Cine sînt beneficiarii acestor importante și complexe servicii ale bibliotecii? În primul rînd cadrele militare. Apoi membrii familiilor acestora. În ultimii ani a sporit însă și numărul solicitanților din alte domenii de activitate: ziaristi, oameni de cultură și artă, cercetători științifici și chiar colective de cercetare, instituții care apelează în telurite chipuri la patrimoniul de carte al bibliotecii. A crescut în mod constant interesul pentru cartea cu tematică militară, pentru cea social-politică și de știință. Un loc important în solicitările cititorilor îl ocupă opera de inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

O bibliotecă, o poartă deschisă către lume, către prezent, trecut și viitor. Pentru că nici un act veritabil nu poate fi conceput în afara cunoașterii.

Astăzi Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale ni se relevă ca o instituție de referință a armatei, a vieții noastre spirituale, pe bună dreptate încununată cu înalta distincție „*Meritul cultural*” clasa I, cu ocazia împlinirii a 125 de ani de la înființare. O instituție a noastră, a tuturor celor împătîmiți de cunoaștere.

FLORIN MIRCEA

Cîteva dintre lucrările deosebit de prețioase din tezaurul Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naționale

sportive militare, cu copii de școală primară din satele învecinate lacului Greaca, înscrîși voluntar. După șase luni de pregătire acest căpitan „*Cucelea*” Capitala, defînd în fruntea a două sute de „*curcănași*”, spre marea admirație a miilor de bucureșteni adunați anume pe cîmpul de la Cotroceni pentru a asista la demonstrație. Erau școlari în vîrstă de 10-13 ani și li se dăduse numele de „*curcănași*” după uniforma pe care o purtau – asemănătoare cu a vestiților dorbânți din războiul nostru de independență de la 1877. Instrucția acestor mici ostași era făcută – după cum spunea inițiatorul ei – nu atît pentru cunoașterea tehnicii militare, cît mai ales pentru obișnuirea școlarilor cu exercițiile fizice, cu îndemnarea și istețimea și, totodată, cu dragostea pentru armata apărătoare de neam și

Micii curcănași, mîndri că exercițiul lor a reușit

patrie.” Programul zilnic de instrucție prevedea: minuirea armelor, alergări, gimnastică, sărituri, canotaj, marșuri exerciții simulate de tragere

MONITORUL OFICIAL din 12 mai 1905 semnala, printr-un comunicat, prezența în Capitală a companiei de „*curcănași*”, aceasta fiind o recunoaștere oficială a existenței lor și, totodată, un îndemn deschis pentru extinderea inițiativei căpitanului Cristescu.

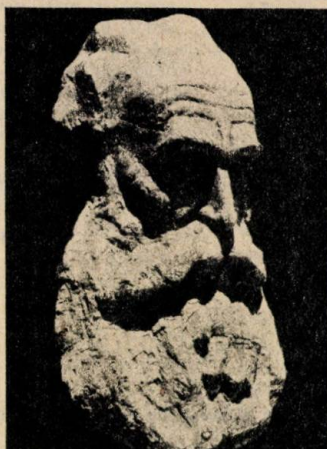
ION MUNTEANU

STUDIUL DE ARTE PLASTICE AL ARMATEI

(urmare din pag. 73)

„Evocare istorică” (pictură de
Albin Stănescu)

„Pentru patria noastră”
Igips patinat de locotenent-colonel
Th. Zamfirescu)

„Bogdan Petriceicu Hașdeu”
(gips patinat de locotenent-colonel
Th. Zamfirescu)

„Pe aerodrom”
(pictură de Ion Tărălunghia)

File
din
cronica
eroismului
românesc
în
anii
primului
război
mondial

CU BAIONETA ȘI PATUL ARMEI

Îndreptățit istoricește, ca și alte popoare, la o viață liberă și demnă în hotarele sale firești, poporul român a fost chemat la arme, în vara anului 1916, pentru a-și înfăptui un ideal milenar — unirea tuturor fiilor săi în cadrul unui singur stat național și independent. Cauza dreaptă pentru care România a intrat în primul război mondial — eliberarea teritoriilor strămoșești aflate sub stăpâniri străine și întregirea națională —, îmbrățișată cu înaltă responsabilitate de masele largi populare de pe ambele versante ale Carpaților, a generat pe toată durata luptelor impresionante manifestări de vitejie, fapte de eroism individual și colectiv care au rămas înscrise pentru totdeauna în cartea de aur a neamului românesc.

Moștenire de preț a veacurilor de lupte ce ni i-au dat pe Mircea

cel Mare, pe Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, vitejia ostășească a românilor s-a manifestat constant și în anii războiului de întregire, atât în operațiile cu caracter ofensiv — impuse, în chip firesc, de scopurile eliberatoare ale campaniei —, cât și în fazele de apărare a fiecărei palme din pământul natal. Nimic nu poate ilustra mai convingător neînfricarea ostașilor noștri pe cîmpurile de bălăie decît frecvențele înclăștări corp la corp cu inamicul — deseori superior ca număr —, cînd focul „la gura țevii”, baioneta și patul armei se dovedeau factori decisivi în asigurarea succesului. Acest procedeu, folosit în cîmpul tactic cu deosebită vigoare și măiestrie de luptătorii români, s-a impus chiar de la începutul campaniei anului 1916, suplinind în bună măsură atât inferioritatea armatei noastre sub raportul înzestrării cu armament modern cît

și plusul de experiență de război a inamicului, acumulat în primii doi ani ai conflictului mondial.

Contrar celor afirmate în unele lucrări de istorie apărute în străinătate, care minimalizează tăria dispozitivului defensiv al forțelor austro-ungare, ofensiva eliberatoare declanșată de trupele române la jumătatea lunii august 1916 a întîmpinat, pe anumite direcții de înaintare, o acerbă împotrivire din partea inamicului chiar din primele zile. Astfel, în luptele pentru cucerirea muntelui Alion și a culmii Ozoina, ostașii Diviziei 1 infanterie au asaltat pozițiile puternic întărite din fața Topleșului sub focul necrutător al mitralierelor inamice. După cum consemna un martor ocular, în înflăcărarea celui dintîi atac pe care îl dădeau în acest război, soldații Regimentului 57 Mehedinți smulgeau cu mîinile parii repelelor de sîrmă ghimpată, în vreme ce camarazii lor din Regimentul 1 vînători asaltau la baionetă tranșeele vrăjmașe, sub o ploaie de obuze de artilerie. Mulți au murit agățați printre ghimpii sîrmelor încolăcite, mulți au fost fulgerați de exploziile minelor subterane. În primele ore ale după-amiezii întregia poziție era însă cucerită.

Deosebit de înverșunate au fost și luptele din fișa de ofensivă a Armatei 2 române, care la sfîrșitul lunii august 1916 primise misiunea să cucerească zona Văii Oltului și a Văii Homorodului, de la Făgăraș la Merești. La forțarea Oltului prin vadul de la Crihalma, unde pozițiile defensive ale inamicului, puternic întărite, au fost atacate de front, a căzut în luptă, lovit în frunte de un

Linie de tranșee pe frontul Oltuzului

glonț, colonelul Băltăreșu, comandantul Regimentului 22 infanterie. Indurerăți, dar și îndirjiți de moartea bravului lor șef, ostașii regimentului au executat un viguros atac la baionetă, au scos pe inamic din poziție și l-au silit să se retragă în dezordine până dincolo de Dăișoara.

Între 11 și 15 septembrie 1916, la aripa dreaptă a Armatei de Nord, pe valea Râstoliței, într-un teren foarte accidentat, cu pante repezi și păduri, unitățile Diviziei 14 infanterie au dus lupte grele pentru a pune stăpânire pe un important nod de comunicații. În sprijinul apărării inamice era folosit un tren blindat, prevăzut cu mai multe mitraliere și cu un reflector ce lumina câmpul de tragere pe timpul nopții. Printr-un impetuos asalt la baionetă, sfidând

duelurilor din epoca romantică, dar cei ce s-au năpustit cu gânduri vrămașe peste crestele Carpaților, prin plaiurile Gorjului sau pe valea Oituzului, i-au simțit din plin eficiența.

În primele zile ale lunii octombrie 1916, inamicul atacă cu forțe superioare pozițiile apărute de Divizia 15 infanterie, încercând să pătrundă în Moldova prin pasul Oituz. Lupte crâncene se dau în zona satului Hirja, a dealului și pădurii Vrinceanu. În prezența arhiducelui Carol, moștenitorul coroanei habsburgice, patru regimente austro-ungare pornesc, la orele 8 dimineața, în valuri la asalt, reluând cu obstinație atac după atac, până către orele 22, sfârșindu-se de fiecare dată de eroica rezistență a ostașilor români comandanți de generalul Eremia Grigorescu. Cu rîndurile ră-

mină de ostași în vîrstă, din miliții, sprijiniți de jandarmi și tineri cercețași, de femei, copii și bătrîni, resping o coloană de bavarezi care încerca să treacă pe podul de peste Jiu pentru a pătrunde în oraș. Pe bună dreptate istoricul C. Kirilțescu avea să scrie, referindu-se la acest episod: „Dacă lupta de la podul Jiului nu va fi înregistrată în manualele de artă militară ca exemplu de înaltă concepție strategică sau de iscusită execuție tactică, ea va rămîne întipărită în sufletele românilor ca o mărturie a puterii pe care a putut să o dea dragostea de vatră stămoșească și mîndria oltenească”.

Retragerea din toamna și iarna anului 1916, sub puternica presiune a forțelor inamice, copleșitoare ca efective și înzestrare, a reprezentat o veritabilă probă de foc a fermității și bărbăției românești. Cu inimile pline de amărăciune, dar nu și de descurajare sau desperare, ostașii români au fost nevoiți să se retragă spre Moldova, ducînd lupte de apărare pe alinamente succesive, provocînd prin curajoase riposte ofensive însemnate pierderi inamicului și obligîndu-l la un ritm foarte scăzut al înaintării, care în ultima fază nu a depășit 3—4 km în 24 de ore. Pe malul Olteșului, în legendară șarjă de cavalerie de la Robănești, a căzut sub focul mitralierelor germane sergentul voluntar George Donici din Regimentul 9 roșiori, în vîrstă de 73 de ani, veteran al războiului din 1877. Imbrăcase din nou haina de oșten. Călare, cu sabia în teacă, el a pornit la atac agîtîndu-și chipiul în mină ca pe un drapel pentru a îmbărbăta în luptă pe mai tinerii săi camarazi.

Același dispreț față de moarte l-au arătat și călăreții din Regimentul 2 roșiori care, cu sabia și lancea, au executat atacul vijelios asupra pozițiilor germane de la Prunaru, în dimineața zilei de 15 noiembrie 1916. A fost atunci un gest de sublim sacrificiu sau un act de nechipzintă bravădă? Poate și una și alta, dar mai presus de toate o nesfîrșită dragoste de patrie care i-a înălțat pe fiii acestui pămînt pe culmile nemuririi.

Reorganizată în iarna și primavara anului 1917, înzestrată cu material de război modern și în cantități corespunzătoare, cu efective bine instruite și dornice să reia lupta pentru alungarea inamicului din teritoriul național cîtotipit, armata română avea să se acopere de glorie în marile bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Colonel VASILE ALEXANDRESCU

(continuare în pag. 130)

Ostași români gata de luptă

focul dens al armamentului automat inamic, infanteriștii români de sub comanda locotenent-colonelului Gherăescu au cucerit reduta de pe muntele Sălășel, au scos pe dușman din poziția fortificată de la Tomoioaga și l-au aruncat în dezordine spre Mureș.

Reușind să realizeze un raport de forțe favorabil în Transilvania, prin aducerea unui mare număr de unități de pe alte fronturi, Comandamentul Puterilor Centrale a trecut la contraofensivă, obligînd armata română să se retragă din teritoriile pe care le eliberase în primele săptămîni ale campaniei. În toamna anului 1916, în luptele extrem de îndrîjite duse de forțele noastre pentru apărarea trecătorilor Carpaților, iar mai apoi a Olteniei, Munteniei și Dobrogei, a sporit frecvența ciocnirilor directe, corp la corp, în care folosirea grenadei de mină și a baionetei a devenit o modalitate obișnuită de tranșare a disputei pe viață și pe moarte pentru fiecare palmă de pămînt românesc. Nu de puține ori, terminînd cartușele, ostașul român apuca pușca de țevă și, transformînd-o într-o temută ghioagă, lovea cu năduf în cei ce încălcaseșă moșia străbună. Desigur, acest procedeu nu se încadra cîtuși de puțin în canoanele artei

rite de focul nimicitor al artileriei inamice, copleșite de numărul atacatorilor care își refăceau efectivele cu forțe proaspete aduse din rezervă, trupele române erau nevoite să părăsească o creastă de dealuri, replindu-se în ordine pe o altă mai în spate. La scurtă vreme însă, se repezeau la contraatac cu baioneta și recucereau pozițiile pierdute. Și acest „joc al morții” s-a repetat pînă seara pe coamele Manolă și Stăneica, pe virfurile Soroșă și Bolovan, pe crestele Leșunțului și Vrinceanului. După un ultim contraatac la baionetă, pădurea Vrinceanu a rămas în miinile românilor. Ofensiva inamicului a fost respinsă pe toată linia. Planul invaziei prin pasul Oituzului se prăbușise definitiv. Divizia 15 infanterie, care își câștigase pe merit gloriosul renume de „diviza de fier”, dăltuise în stîncile Carpaților diviza dirzeniei românești: „Pe aici nu se trece!”

Bătălia pentru trecători continuă însă cu o maximă înverșunare în Carpații Meridionali unde inamicul masează forțe din ce în ce mai puternice. La jumătatea lunii octombrie, trupele române de pe Valea Jiului nu numai că rezistă eroic sub presiunea atacurilor germane, dar execută curajoase contraatacuri înununute de succes. La Tirgu Jiu, o

UN AVION CU COCARDĂ TRICOLORĂ PE CÎMPIA LIBERTĂȚII

Încununare a aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru pentru eliberare națională, rezultat al luptelor duse de cele mai înaintate forțe social-politice ale vremii. Unirea din 1918 a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne. De evenimentele ce au avut loc în anul istoric 1918 se leagă și un episod scris de aviatorii romani.

Întăi ce publica ziarul „Unirea” din Blaj în ziua de 23 noiembrie 1918: „Prima solie din Țara Românească ne-a sosit azi la ora 1 d.a... Locotenentul pilot Niculescu din Armata Română și căpitanul Precup, originar din Transilvania, au sosit cu aeroplanul... Dinșii au plecat de la Bacău și au parcurs drumul pînă la Blaj în două ore. Lumea a alergat din toate părțile, aclamînd aeroplanul cu culorile românești. După cîteva virajuri peste oraș, aeroplanul a aterizat pe Cîmpia Libertății. Toată lumea a grăbit într-acolo, prin gheața, zăpada și tină ca să strîngă mîna fraților ce ne-au adus solia mîntuirii... Visul lui Vlaicu și al milioanei de români s-a izbîndit. Solia de azi e realitate, biruința principiului național peste toate obstacolele de pînă acum. Trăiască vestitorii acestei biruințe!”

Sosirea avionului cu cocardă tricoloră a adunat pe Cîmpia Libertății o mulțime imensă, care într-un impresionant cortegiu a purtat echipajul în triumf spre orașul pavoizat ca pentru o mare sărbătoare. În acea noapte a avut loc o ședință a Comitetului Național de la Blaj, în care s-a hotărît participarea la marea adunare populară de la Alba Iulia, adunare care, după cum se știe, a avut loc la 1 Decembrie 1918.

În memoriile sale, aviatorul Vasile Niculescu avea să consemneze, după cum reiese din articolul publi-

Avion de tip „Farman”

cât în revista „Aeronautica Română” (anul I, 1921—1922, pag. 393) și intitulat „La Blaj”: „Zborul a avut loc în condiții foarte grele, peste Carpați, pe un pui de ger de crăpau pietrele, la înălțimea de 2 600 metri, cu un șubred avion de tip Farman-40, veteran al primului război mondial”. Se poate citi, în continuare, emoționanta primire ce le-a fost făcută după aterizare: „Abia mă țineam de avionul ce-mi părea că fuge tras de motor. Oamenii ce se țineau de mină, formînd lanțuri, trăgeau de montanți; unii țineau pe umeri coada avionului, alții mergînd pe lîngă aceștia, așteptînd să le ia locul, le așterneau o adevărată cale triumfală... Am ajuns la «Piatra lui Avram Iancu»... Așadar aici a fost impunătoarea adunare de la '48. Aici poporul a cerut energic dreptul la libertate și la stăpînirea propriului lui pămînt, moștenit din moși strămoși”.

A doua zi, la plecarea avionului, a asistat din nou o mulțime însoțită, inclusiv delegați veniți de la Alba Iulia. „La cîteva pași de avion se formă un cor — scrie Vasile Niculescu. Cîntece naționale se ridicau armonioase, vesele în văzduhul luminat — «Pe-al nostru steag e scris unire». Se cînta acum unirea cîștigată. Cîteva se iscăleau pe pinza avionului. Să-i rog să nu o zgîrie? Nu, din contră, să-i invit să se iscălească mulți, mulți, toți cîți erau acolo. Cîteva creioane treceau din mînă în mînă. Peste puțin timp, aripile inferioare, coada avionului, se arătau pestrîte de sute de scri-

suri. Ramas bun, buchete de flori, urale.”

Cine erau cei doi ofițeri care au făcut legătura între Transilvania și România, în acele zile premergătoare Marii Uniri? Vasile Niculescu, posesor al brevetului de pilot nr. 61 din 15 august 1915, a fost unul dintre neînfrații piloți ai faimoasei esca-

drile Farman 40. El s-a evidențiat în focul marilor bătălii din vara anului 1917. Pentru faptele sale de eroism săvîrșite la Mărășești și Cîrșoia a fost decorat cu ordinul „Virtutea Aeronautică cu spade și două barete”. Căpitanul Precup Victor a avut, de asemenea, o activitate deosebită în slujba patriei. Participînd, după 1939, la o acțiune care avea drept scop detronarea lui Carol al II-lea, el a fost judecat și întemnițat la Doftana. În timpul evenimentelor din August 1944, colonelul Precup a primit importante sarcini din partea Partidului Comunist Român.

Zborul celor doi aviatori români constituie un episod deosebit în istoria aviației noastre.

D. BÎSCEANU

MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI, OITUZ

1

Pe firul luptelor necurmăte pe care poporul român a fost nevoit să le poarte de-a lungul existenței sale mult milenare împotriva invadatorilor, pentru păstrarea ființei de neam și a integrității teritoriale a vetrei strămoșești, pentru unitate și independență națională, la lot de frunte se înscrie și marea epopee de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Întrată în vîltoarea primului război mondial sub presiunile marilor puteri din ambele tabere militare — Antanta și Puterile Centrale —, România a urmărit unicul scop al desăvîrșirii unității naționale, aspirație și cauză înălțătoare pentru care au militat și s-au jertfit nenumărate generații, necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al societății românești. Dar drumul pînă la victorie a fost greu și sinuos, plin de jertfe și sacrificii, a presupus eforturi imense care nu puteau fi materializate decît numai de un popor ce era gata să nu precupească nimic pentru înfăptuirea idealului său național.

Cu toate că apăra singură un front lung de aproape 1 200 km și acționa împotriva a numeroase trupe dușmane — germane, austro-ungare, bulgare și turce — dotate cu armament și tehnică de luptă superioare și posedînd o vastă experiență de război, armata română a opus o rezistență tenace și a luptat cu eroism fără seamăn pentru apărarea trecătorilor Carpaților, pentru apărarea Capitalei, în

bătăliile de pe Argeș și Neajlov și pe timpul retragerii spre bariera care s-a dovedit a fi de netrecut de la Focșani, Nămolosa, Galați.

Condițiile grele pe care le-a traversat România la sfîrșitul anului 1916 și la începutul anului următor nu au avut darul de a descumpăni poporul român, ci, dimpotrivă, făcînd front comun, toți românii, de pe toate plaiurile străbune au ripostat dușmanului invadator sub cele mai diverse forme, iar armata a fost reorganizată și întărită, astfel încît era capabilă să se confrunte și să dobîndească victoria asupra inamicului. Scriind despre „miracolul” renașterii armatei, poetul transilvănean Octavian Goga afirma: „...oaste nouă mai virtuoasă ca cea dinții, încercată de război, o oaste care e mindria țării așteaptă cu sete ordinul de înaintare. Nici odată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere și mai multă îndrăgire”.

Declanșată în vara anului 1917, a doua campanie pe frontul român avea să aducă laurii victoriei pentru armata română și încrederea nestrămutată a poporului în idealul său — făurirea statului național unitar român. „În aceste clipe dramatice pentru soarta țării — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, forțele patriotice s-au ridicat la luptă, și-au adunat toate puterile și au hotărît să reziste cu orice preț în fața armatelor invadatoare. În acest cadru se înscriu eroicele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, care au dovedit încă o dată că peste voința de fier a poporului ce-și apără dreptul la viață și libertate «nu se poate trece»”.

Luptele pentru alungarea trupelor germano-austro-ungare de pe pămîntul țării au început în dimineața zilei de 11/12 iulie 1917 la Mărăști, în sectorul de front al Armatei 2 române. Veleităților

ofensive ale inamicului, braviu oșteni români le-au răspuns printr-o ripostă ofensivă viguroasă, care, a surprins pe dușman prin tăria și tenacitatea acțiunilor, acesta a început o retragere generalizată, lăsînd în mîna românilor un mare număr de prizonieri și o importantă cantitate de material de război. Descriind crîncenele înclătări cu dușmanul în bătălia de la Mărăști, marele scriitor Mihail Sadoveanu — în acel timp redactor la ziarul „România” — nota următoarele despre ostașii noștri: „Nu-i mai opri nimic. De mult așteptaseră ei ora aceasta... A fost o lovitură de trăznet... Zadarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Veneau amenințătoare ca valurile neoprite regimamentele 2 vînători și 4 Argeș”, astfel încît vrăjmașii „cu răcnete nebune unii începuseră a fugi spre drumurile de scăpare cu capetele goale, aruncînd armele. Alții înălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi, și tremurînd de groază”.

După lupte dîrze la Poiana Încercătoarea, dealurile Mănăstioara, Momiia și platoul Mărăștilor, Armata 2 română a efectuat o străpungere adîncă de 20 km și largă de aproape 30 km, eliberînd 30 de localități și punînd într-o situație dificilă întregul front inamic. Comandantul Armatei 2, generalul Alexandru Averescu apreciînd modul în care și-au îndeplinit misiunile ostașii români, arăta într-unul din ordinele sale de zi: „V-ați măsurat cu un dușman care se credea a fi cel mai tare din lume și care nu cunoaște ce este a da înapoi. Cu avîntul vostru uimitor, de la prima izbire l-ați pus în toată puterea cuvîntului pe fugă”, iar ziarul „România” din 23 iulie/5 august, elogiînd eroismul ostașilor români, insera în paginile sale următoarele: „Viteja românească a depășit fama-i legendară. E unul din cele mai falnice și mai strălucitoare capitole din

2

istoria neamului", care „ne-a dat dovada vechilor noastre însușiri de rezistență, prin care în scurgerea veacurilor și-n mijlocul furtunilor s-a putut menține întreaga ființă a neamului românesc”.

În situația creată prin victoria de la Mărăști, comandamentul german a fost silit să-și schimbe planul de acțiune și să încerce două lovituri convergente spre Adjud, de-a lungul văilor Siretului și Trotușului, pentru a prinde ca într-un clește armata română care i-a produs înfrângerea. Punerea în aplicare a acestui plan a dat naștere la alte două bătălii ce s-au desfășurat simultan: bătălia de la Mărășești și bătălia de la Oituz.

Bătălia de la Mărășești (24 iulie/6 august—6/19 august) desfășurată sub deviza „**Nici pe aici nu se trece**”, a oferit ostașilor români prilejul de a înfrunța și a învinge pe cel care era numit „spăr-

mai rămas din scumpa noastră țară. Ați făcut să reînvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor strămoșilor noștri. Fiți gata să arătați... că românul nu are de dat din pământul scump al țării decât locul de mormint... Din singele nostru se va ridica, curat și măreț, o țară românească a tuturor românilor”.

Au rămas încrustate pentru vece în memoria poporului român faptele de eroism ale Regimentului 32 Mircea, ale companiei de mitraliere condusă de căpitanul Grigore Ignat, ale celei ce a fost „eroina de la Jiu”, sublocotenentul Ecaterina Teodorescu și ale miilor de eroi anonimi care nu au prețat să aducă jertfa supremă pentru libertatea patriei, pentru făurirea statului național unitar român. „**Victoria de la Mărășești** — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a reprezentat o contribuție importantă la înfrângerea

4

1. Monument înălțat în București în memoria eroilor români căzuți pentru reîntregirea neamului

2. Atac impetuos al trupelor române

3. Post de mitralieră gata de a deschide focul împotriva cotropitorilor

4. Ostași români de veghe în tranșee

gătorul de fronturi”, feldmareșalul August von Mackensen, trufașul dușman care afirmase că în două săptămâni va ajunge la Iași. Piepturile românilor au fost însă un zid de netrecut de care s-au sfărâmat toate încercările desperate ale inamicului.

Deși a aruncat în luptă 12 divizii, susținute de focul a peste 85 de tunuri și peste 1100 de mitraliere, inamicul nu a reușit să rupă frontul român apărât de Armata 1 română, comandată de generalul Eremia Grigorescu, și să-și atingă scopul strategic al scoaterii României din război și, ulterior a Rusiei. După 14 zile de lupte grele, timp în care s-a desfășurat cea mai mare bătălie de pe frontul românesc din tot cursul războiului, ostașii români au reușit să strălucească izbândă, îngenunchind dușmanul și spulberindu-i dorințele de expansiune. Într-un înflăcărat ordin de zi, generalul Eremia Grigorescu își exprima admirația față de eroismul ostașilor români în lupta pentru apărarea ființei naționale: „**Prin rezistența ce ați opus-o cu piepturile voastre la Mărășești și Muncelul ați făcut să se întunece visurile de cucerire ușoară a părții ce ne-a**

militarismului german, un moment hotărâtor în lupta pentru eliberarea patriei noastre, pentru înfăptuirea idealului de unitate națională”.

Concomitent cu bătălia de la Mărășești s-a desfășurat și bătălia de la Oituz. Și aici, unde a fost lansată pentru prima dată, în toamna anului 1916, deviza „**Pe aici nu se trece**”, tentativa inamicului de a pătrunde în valea Trotușului s-a izbit de rezistența îndrăjită a ostașilor români; pe înălțimile Cireșoaia, Coșna, Chioșurile (unde a căzut sergentul erou Constantin Mușat), ofițerii și soldații noștri n-au precupețit nici un sacrificiu pentru a-și îndeplini misiunea.

Planul inamic de a scoate România din război a eșuat total, aceasta rămânând în continuare o entitate distinctă pe arena internațională. Ca urmare a eforturilor depuse, a biruințelor și jertfelor armatei noastre pe cîmpul de bătălie, poporul român și-a deschis calea spre marile eveni-

mente ale anului 1918, când, în împrejurările destrămării marilor imperii, masele populare au hotărât unirea tuturor românilor și a teritoriilor locuite de ei în cadrul unui singur stat național, liber și independent, împlinind, astfel, un drept și un ideal pentru care au luptat multe generații de înaintași.

Mărăști, Mărășești, Oituz sînt cuvinte cu valoare de simbol în istoria zbuciumată a poporului nostru, care n-a prețat nici o clipă și n-a precupețit niciodată nimic pentru afirmarea sa deplină pe calea dreptății și a progresului, a independenței și a suveranității naționale, aducîndu-și astfel contribuția proprie la dezvoltarea civilizației universale.

Maior COSTICĂ PRODAN

Pagini de epopee

Toamna anului 1916. Munții Gorjului. Armata română se afla într-o înclăștare dramatică cu forțele Puterilor Centrale. În apropierea frontului, generalului erou Ion Dragalina o întâlnește pe cea ce a rămas în istorie cu numele de „Eroina de la Jiu”. Fără să țină seama de vecinătatea luptelor și de frig, o fată slabă îngrijea răniții dintr-o ambulanță. La întrebarea generalului, cine este și ce a îndemnat-o la această acțiune curajoasă, fata a răspuns: „Sînt infirmieră voluntară, mă numesc Ecaterina Teodoroiu. Țara este în primejdie... Nu m-a lăsat inima să stau deoparte”. Ion Dragalina i-a dăruit, în semn de prețuire, una din mantalele sale și i-a spus: „Bravo, copila mea! Ești o adevărată eroină!” (11/24 octombrie 1916).

Ecaterina Teodoroiu, Cătălina după adevăratul său prenume, se născuse la 14 ianuarie 1894, pe meleagurile gorjene, în casa unor oameni nevoiași. Setea de învățătură și, voința ei de necălîntit au învins piedicile — obișnuite în acele vremuri — întîmpinate de tinerii săraci, care își alegeau drumul învățăturii. Bursa primită a ajutat-o să se înscrie la o școală din București, unde a urmat șapte clase de liceu. În august 1916, la decretarea mobilizării, merge la Tîrgu Jiu pentru a îngriji de răniți, la Spitalul nr. 9 Gimnaziul Tudor Vladimirescu.

Deși inamicul fusese înfrînt și respins, în ziua de 14/27 septembrie, o parte din trupele sale, s-au strecurat nevăzute pînă la podul de peste Jiu, la vest de Tîrgu Jiu. Orașul avea o mare importanță strategică, prin el făcîndu-se legătura telefonică cu comandamentul și trupele noastre. Cătălina a fost printre cei care au dat alarma în oraș. A adus muniții apărătorilor podului și, după cum preciza în însemnările sale, „am scăpat viața la trei soldați, care fiind loviți și amețiți căzuseră în apa Jiului; i-am scos și i-am dus la spital”. După această

Eroina de la Jiu

ECATERINA TEODOROIU

luptă s-a prezentat la comandantul Regimentului 18, din cadrul Diviziei I și a cerut să lupte alături de frațele ei, Nicolae. La puțin timp (1/14 noiembrie), Nicolae Teodoroiu a fost rănit mortal de o bombă germană. Cătălina ar fi spus „La revedere, frate, mi-oi răzbuna eu”, și i-a luat arma și cartușele. La 4/17 noiembrie compania sa a fost încercuită de inamic, care cerea să-i fie predați comandanții. Cătălina, fără șovăire, a luat arma la ochi și a doborât trei inamici, iar apoi a reușit, împreună cu alți militari români, să scape de încercuire.

În noaptea de 4/17—5/18 noiembrie, Cătălina a fost luată prizonieră, datorită înflăcăării în luptă ea neținînd seama de prudența necesară. A neutralizat sentinela care o escorta, cu ajutorul revolverului ce reușise să-l păstreze, și a ajuns în liniile noastre, unde a adus prețioase informații despre pozițiile inamice. Deși rănită în retragere, a dat dovadă de vitejie legendară și, cu toată puținătatea forțelor ei de femeie, a luat parte la un atac la baionetă, ucigînd trei dușmani.

A doua zi, lîngă Fîliși, Cătălina e rănită de un obuz vrăjmaș, care-i fracturează

tibia, coapsa stîngă și îi atinge umărul. Este transportată de urgență la spital și, o dată cu retragerea din fața trupelor dușmane, ajunge la Spitalul Liceului Național nr. 266 din Iași. Deși nevindecată complet, Cătălina îngrijește de ceilalți răniți și nu se desparte de arma sa, pe care o ține lîngă pat.

După ieșirea din spital, la sfîrșitul lunii ianuarie 1917, se prezintă la Regimentul 43/59 infanterie unde se ocupă de îngrijirea bolnavilor de tifos exantematic.

Pentru faptele sale eroice a fost decorată cu „Virtutea cercetășească în aur de război” și „Virtutea militară de război clasa a II-a”, primind totodată gradul de sublocotenent. George Ranetti, gazetar patriot, scria entuziasmat, în aprilie 1917, în ziarul „România”: „Tu, Caterina, ai intrat de-acum pentru vecie în mindra horă a zînelor din legendele trecutului glorios al neamului nostru”.

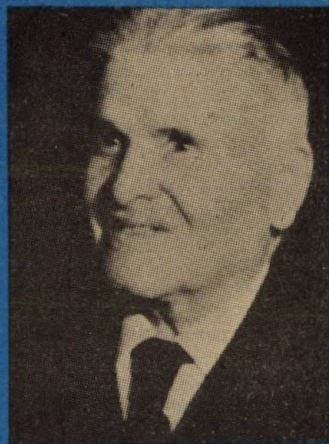
Sfătuită să renunțe a mai lupta pe front, pentru a-i fi cruțată viața, Cătălina și-a îndeplinit, în continuare, cu multă hotărîre, datoria pe care și-a asumat-o, cu riscul jertfei supreme.

În ziua de 22 august/4 septembrie, ziua de glorie supremă a Cătălinei, eroina noastră a luat parte la luptele de la Mărășești, pentru recucerirea sectorului Muncelului. Se afla mereu în fruntea ostașilor, pe care-i îmbărbăta cu cuvintele: „Înainte băieți, nu vă lăsați, sînteți cu mine!” Un snop de mitralieră vrăjmașă a lovit-o mortal. Ultimele ei cuvinte au fost: „Înainte! Răzbunați-mă”.

Eroina poporului nostru, călăuzită de cele mai nobile sentimente față de țară, reprezintă o pildă de vitejie legendară, de ales patriotism, de dragoste pentru tovarășii ei de luptă, cărora le-a îngrijit rănile și i-a condus în luptă, încununînd cu noi lauri eroicul standard românesc

MIRCEA SOREANU

CÎNTECUL „MAMA” S-A ZĂMISLIT ÎN TRANȘEELE MUNCELULUI

Personalitate proeminentă a muzicii românești, Ioan D. Chirescu, prin multilaterală și însușeștoarea sa activitate ca profesor, compozitor, dirijor, îndrumător permanent al mișcării noastre artistice, reprezintă o înaltă pildă de dăruire și muncă neobosită pusă în slujba mărețelor idealuri ale artei. Mergînd pe calea trasată de marii săi înaintași (Dumitru G. Kiriac, Gheorghe Cucu, Ion Vidu ș.a.) maestrul și-a îndreptat întreaga capacitate creatoare spre cîntecul coral de mase, de copii și de tineret, precum și spre prelucrarea folclorului, opera sa căpătînd semnificații aparte în tezaurul creației noastre corale naționale. De la colinde, cîntece de leagăn și lucrări lirice, contemplative, precum: „Cucul”, „Lunca mea”, „Primăvara ne-a sosit”, „Plugușorul”, „Cetinele-cetioară”, la cîntece patriotice, marșuri tinerești, imnuri festive sau eroice, melodii de o profundă inspirație și cu un caracter avîntat, mobilizator ca: „Republică, măreață vatră”, „Măreț pămînt al patriei iubite”, „Cîntecul partizanilor păcii”, „Partid, pavăza mea”, „Cîntare României socialiste”, „Dobrogea de aur”, compozitorul reușește să realizeze o amplă cuprindere a genului coral.

Manifestînd, încă din prima sa perioadă creatoare, o mare apropiere față de oastea țării, din

dragostea profundă pentru tinerii aflați sub faldurile înaltului tricolor, pentru noua viață de ostaș, a dedicat militarilor un însemnat număr de cîntece pe care aceștia le-au îmbrățișat cu o neasemuită căldură. Creații ca: „Vitează armată”, „Sub mindre flamuri”, „Cîntec pentru Armata Republicii”, și atît de însușeștoarea „Nava noastră-i România” (pe versuri de Jean Gheliuc, distinsă cu Marele premiu la prima ediție a reputatului Festival al cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea!”) au aflat în inimile ostașilor noștri un profund ecou, însușeșindu-i în nobila lor misiune de apărători ai patriei.

Ca ucenic al maestrului, semnatarul acestor rînduri a avut deosebită șansă și satisfacție de a putea consemna unele din gîndurile și amintirile mai intime privind procesul de creație al unora dintre cele mai cunoscute și mai îndrăgite cîntece ale sale. Însemnarea — care credem că va trezi interesul cititorilor — se referă la originala „poveste” a creării nemuritoarei lucrări „Mama”.

Ne facem o frumoasă datorie de a oferi cititorilor interesanța sa mărturisire (consemnată în 1973), însoțită de transcrierea autografă a temelor principale ale cîntecului.

I. PELEARCĂ

Ajunsesem la vîrsta de 27 ani și încă nu făcusem armata.

Cînd în noaptea de 14 august 1916 s-a sunat mobilizarea, pentru că și țara noastră intra în vîrtejul primului război mondial, sentimentul patriotic care monea în mine a căpătat o intensitate de necrezut. Mai ales pentru că suferisem o săptămînă de închisoare la Sibiu unde, aflîndu-ne în excursie, după ce trecusem examenul de licență, ne-am apucat — cei 31 absolvenți și studenți — să cîntăm cîntece patriotice, inclusiv mărșul „Deșteaptă-te române”, tocmai atunci cînd atmosfera era foarte încărcată. Abia în urma intervenției pe cale diplomatică între București și Budapesta am fost eliberați și, cu singurul tren

care s-a mai îndreptat către țara noastră, după declanșarea războiului, ne-am putut reîntoarce la căminele noastre.

Imediat ce am primit „ordinul de chemare” m-am prezentat la Cercul de recrutare Constanța, de care aparțineam, cu dorința fierbinte de a mă duce pe front. Cercul de recrutare însă mi-a pus în vedere să mă prezint imediat la Școala militară de ofițeri de infanterie din Botoșani, pentru care mi s-a dat și foaia de drum reglementară.

Ajuns mai întîi la București mi-am luat cîteva lucruri și am pornit mai departe. Mi s-a părut o veșnicie pînă am ajuns la Botoșani. Acolo m-am prezentat imediat la cazarma Regimentului 37 infanterie,

unde funcționa Școala militară de infanterie pentru viitorii ofițeri. Am fost repartizat la compania a 5-a unde am întîlnit mulți aminiți ca și mine: Emanoil Ciomac, Artur Enășescu, Alexandru Chirișescu, Cărpinișeanu etc.

După terminarea Școlii militare de infanterie, cu gradul de elev plutonier, am fost repartizat la compania a 2-a sanitară, cartiruită în comuna Golăești, lîngă Iași. Mutat ulterior la Regimentul 2 Romaniș ne-am deplasat mai tîrziu spre front trecînd prin satele Fișînești, Minăstirea etc. în care rămăseseră numai zidurile caselor, ca mărturie că acolo fuseseră cîndva locuitori. Nu mai exista acum nici o vieteate.

Eu am fost dat la compania con-

dusă de fostul căpitan Vasile Ghițeanu, pe care-l avusesem comandant la Botoșani, unde mă apreciașe pentru rîvna cu care mi-am îndeplinit sarcinile ce mi le dădea și mai cu seamă pentru spectacolele pe care le organizam cu artiștii care se aflau acolo.

Aici, la Măgura Muncelului, eram cruțat de multe obligații dar în fiecare zi, dimineața, trebuia să-l însoțesc pe comandant care trecea prin fața tranșelor dușmane ca să vadă ce se petrece pe acolo. Deși greu trecuse și groaznica furtună se potolise, tot mai auzeam șuierînd cite un glonte pe lîngă urechile noastre, sau vedeam explodînd cite un obuz care, de multe ori, făcea victime. Iar noi înaintam cu curaj, dar și cu grijă că puteam cădea oricînd victima unui glonț sau obuz. Pe ciți nu i-am văzut răpuși în fața noastră sau lîngă noi... pe negîndite.

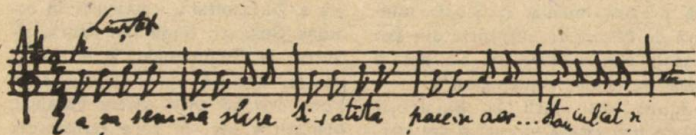
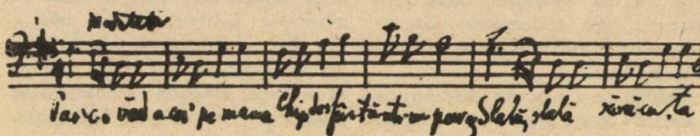
Bordeiul în care ne adăposteam era destul de solid construit de înaintașii noștri, cărora le luasem locul și cînd ajungeam în el ne simțeam mai în siguranță.

Pe aceste meleaguri, unde totul mirosea încă a praf de pușcă și erau vizibile urmele vitejilor noștri ostași, mi-a căzut în mină într-o zi „Foaia ostașului” în care, pe lîngă altele, am citit și poezia „În repaos”, scrisă de inimosul și bravul învățător Gheorghe Roiban din Mehedinți. Atît de mult m-au impresionat versurile înaripate ale acestui poet care, ca și mine, se gîndea la mama sa pe care o lăsase departe... departe, și cine știe unde se mai

afla, încît toată ființa mea s-a transformat într-o singură și neîntrecută simțire și, într-o noapte senină, fără vreun zgomot, nici un piuit de glonț, s-a înfiripat în mine melodia refrenului.

Dar trebuia completat acest refren cu o introducere și un final. În atmosfera calmă, netulburată de nimic, au apărut și acestea ca un recitativ melodic, plin de liniște.

Și așa de temeinic s-a nfipt în simțirea mea această melodie încît n-am putut-o uita și am purtat-o în mine după demobilizare (13 mai 1918) pe la Iași, Fălticeni, prin Craiova și în București pînă cînd, în 1932, tînărul Gheorghe Niculescu, dirijor al corului bărbătesc „Cîntul nostru”, m-a rugat să-i dau o compoziție pentru viitorul său apropiat concert. M-am gîndit îndată la melodia pe care o purtam în mine și care se zămislise în fața „Măgurei Muncelului”. Am aranjat-o pentru solo și acompaniament de cor bărbătesc și i-am dat-o sub numele de „Mama”, pentru că despre ea se vorbește în poezie și ea simbolizează patria noastră dragă. A fremătat de emoție întreaga asistență din sală cînd a fost cîntată cu multă căldură și simțire de către baritonul Constantin Șuțescu, acompaniat cu cea mai mare delicatețe de cor. Aplauzele furtunoase, care nu mai conțineau, au silit ansamblul să repete piesa și, nepotolindu-se publicul, s-a mai cîntat și a treia oară. De atunci au trecut mulți ani, și această creație continuă să mă înduioșeze de cite ori o ascult.

Caleidoscop

● În secolul al XIII-lea, în timpul unui război dintre Birmania și Thailanda, oștile birmane au pătruns pe teritoriul Thailande și au asediat cetatea Nan. Asediul prelungindu-se peste măsură, numărul oamenilor care doreau sfîrșitul războiului devenea tot mai mare, atît în rîndul celor asediați, cît și în rîndul asediatorilor. În cele din urmă, la tratativele purtate, s-a luat hotărîrea ca, în loc să mai continue acțiunile militare, cele două armate adverse să se ia la întrecere în a construi fiecare cite o pagodă înaltă de 12 m, urmînd ca acei ce vor termina cei dinți construcția să fie declarați învingători, iar adversarii lor să se retragă fără luptă. Din această „bătălie” pașnică învingători au ieșit ostașii armatei thailandeze, care au reușit să înalțe pagoda în numai 7 zile, aștigînd victoria fără vîrsare de sînge. Armata birmaneză a respectat cu strictețe condițiile stabilite.

● Scufundătorii greci care au cercetat fundul golfului Ambrakikos, în Marea Ionică, au descoperit, sub un strat gros de sedimente, ateva zeci de nave de război. Ele au făcut parte din escadră reginei egiptene Cleopatra, escadră care a fost scufundată în anul 31 î.e.n., în apropierea capului Actium, în timpul marii bătălii care s-a dat între flotilele Cleopatrei și cele ale împăratului roman Octavianus. În acea încheștare militară au participat peste 400 de nave. Cleopatra și Marcus Antonius, potrivit istoricilor, au fugit de la locul bătăliei navale, ceea ce, de altfel, a și provocat dezastrul total al escadre egiptene. Potrivit relatărilor celor care au descoperit navele scufundate, acestea se păstrează neastep-tat de bine datorită stratului gros de sedimente ce le-a acoperit.

● La asediul cetății Aneyra, Solon a ordonat să se pună plante cu proprietăți purgative în apa izvorului care alimentea cetatea. În scurt timp apărătorii n-au mai fost în stare să opună rezistență!

IOAN D. CHIRESCU

TANGOU LA PIAVE

Munții Alpi. Sfirșit de octombrie 1917. În aval, Piave serpuiește legănându-se tumultuos, bolborosește înclădurat printre stînci colțuroase, dornic să se despovăreze cît mai grabnic de scursoarea monstrului. Murdar pînă-n gît, Piave visează adîncurile tainice, odihnitoare și limpezi ale Mării Adriatice. I s-a făcut lehamite de zgomotul infernal al obuzierelor, nu mai poate suporta bătaia brandurilor și măcinișul bombardierelor. Nici o secundă de pace! Între explozii, prin doline și lapiezuri latră mitralierele.

O comandă, una singură, și gurile de foc sculpă fără răgaz vîlvății și nori de plumb, care plutesc învîrtoși și bezmetici pe deasupra tranșelor sîngerinde. Și totuși se aud vaetele răniților și nechezatul cailor scăpați din frîie, răzbat boncăluitul țapilor dintre steiuri și țîpătul păsărilor cîntătoare, țîpăt ce urcă în disperare, căutînd brațele ocrotitoare ale Madonei din ceruri.

Tranșeele celor două fronturi sînt postate față-n față, la zece ori la cel mult douăzeci de pași unele de altele, sînt uimitor de aproape încît soldații din cele două tabere se recunosc între ei, își strigă unii altora vorbe de duh, ca oamenii ce nu au nimic de împărțit, iar atunci cînd pot își arunca țigări, se împrumută cu naționale și... nazzionale. Printre ei circulă într-o limbă și într-alta, se mișcă fără de sfială, vorbe de ocară și un blestem imperiale.

Aici, la Piave, și nu în altă parte, e teatrul de operații al Regimentului 43 bănățean, de infanterie, al celor patru „Marsch battallione” și al companiilor aferente, desfășurate în dispozitiv, gata de contraatac. Și, tot în această zonă, la Costanovizza, o localitate montană, se află în poziție de așteptare și compania căpitanului Amos Pop, ofițer român, băstinaș din valea Almăjului. Soldații săi, cu păturile în banduliere, pături în care mișună pădăchii, fumează pe rupe „tutun” din frunză uscată de gorun, girniță și ceroni, trag din trabuze, de parcă ar fuma regale de Ada-Kaleh! Acalmia de dinaintea urgiei!

La cotă, de veghe, în post de san-tinelă, lon Domășneanu, cătană tină-ră. Se așează pe un butuc și netezește cu palma pe genunchi un pe-tic de hirtie. Calm, moaie între bu-

zele groase și crăpate de vînt un capăt de creion chimic. Face haz de necaz scriind celor de acasă, picni-șenilor din Valea Sfiridinului: „...îs de priveghiu, ca la mort! Mi-s mumă atît de sus încît ajung cu baioneta la cer, iar la prînz, dodă, îmi pun capela după nor!”

Cineva, zău, nu se știe cine anume, dispunînd de timp berechet, a urcat pe tăcute tricolorul românesc în virful unui frasin, un copac înalt cît trei plopi la un loc! Se aude. Cum-necum se aude! Maiorul Juhasz e foc și pară de minios. E foc și pară comandantul de bata-lion. Îi sare întruna pleoapa ochiului drept și-i tremură sfîrcurile ră-sucite în sus de la mustață! Nu-i vreme de cercetat! Țîpă ca un apu-

Soldatul Luță Ioviță (în mijloc)

cat și ordonă ca negreșit în doi timpi și trei mișcări să fie dat jos stindardul „inamic!” Negreșit! E co-borît cu grija de sfirdineanul Ion Țolea, care zimbînd mînzește îl adună și-l viră la loc sigur, în raniță peste merinde. De această faptă damnable (cititorul are libertatea să răsfoiască în minte codul justițiar de la Viena și Budapesta) aude pînă și colonelul Herbert, comandantul Regimentului 43 infanterie, unitate constituită în exclusivitate din ro-mâni bănățeni. Aude cu cîteva clipe înainte de ora haș, sortită declanșării contraatacului. Nu dispune nici

dumnealui de timp pentru cercetă-rile de rigoare. Privindu-și ornicul gîlbui de la vestă se mulțumește să țină o alocațiune moralizatoare, vreme în care privește încrunțat spre liniile inamice. Translatorul traduce: „Bănățeni! Ostați din impe-riu! Ați juruit credință nestrămutată Coroanei. Să nu vă fie milă de acest popor, dușman al monarhiei!” Nu se aclamă! Nu se strigă ura! Mulțimea ascultă mută, privind senin spre frontul advers.

Într-o clipită cerul se înroșește, lacrimăază și plouă cu șrapnele. Po-topul de schije sfîrteacă pădurea și dizlocă piatra, transformînd-o în pulbere. Bate năprasnic artileria! Se zguduie și se cutremură pămîntul! Carabinele și mitralierele țâcăne și răpăie de zor. Printre bubuituri străbate glasul plin de îmbarbătare al căpitanului Amos Pop.

— Luță!!! Ia taragotul și trage-i o cîntare! Trage-i să se năruie mun-ții ăștia de piatră....

— Dom'le căpitan...

— Executarea, soldat...

— Țneles, trăiți dom'le căpi-tan...

Soldatul Luță Ioviță, scurt și gros, cu fața măsline, plină de țepii unei bărbi nerase, se execută. Lasă din mînă pușca, o așează pe buza unui parapet, sub ochii fratelui său căprarul Ioviță și apucă de alătura taragotul, lese încet, timorat, cu pași mărunți și nesiguri. Apare întîi gura instrumentului, apoi iese și el din groapă și ieșind cîntă în culmea disperării, cîntă „La Paloma” luîndu-se la întrecere cu bateria de tu-nuri. Sunetele țînesc melodioase, se amplifică vertiginos și urcă spre înălțimi celeste, cucerind spațiile dintre fronturi. Inimile prind a se uni. Șrapnele se răresc, se îpușu-nează văzînd cu ochii, în final se predau necondiționat cîntețului. La Paloma — Porumbelul —, celebrul tangou, planează atotbiruitor de la pămînt la cer! Pogoară o tăcere sa-cramentală! Acum, rapsodul Luță Ioviță, fără o altă comandă, închide ochii și zice o suită de doine, de briuri și hore bănățene. Cîntă sol-datul Luță Ioviță din Regimentul 43 infanterie-Caransebeș și ca el ni-meni nu cîntă. La sfîrșit, pentru că există și un sfîrșit, dinspre tranșeele adverse izbucnesc zeci de mii de aplauze furtunoase, se aclamă ne-continenț și se strigă la vecini:

— Bravissimo!... Bravissimo se-niore!... Bravissimo fratello!... Bra-avissimo!... Biss!... Biss!...

Pacea a durat vreme de un ceas, ori poate cine știe? Poate a durat mai mult pînă cînd maiorul Juhasz alarmat de cineva, nu se știe de cine anume, a reapărut în dispoziti-vul companiei căpitanului Amos Pop, ordonînd reluarea focului...

NICOLAE DANCIU
PETNICEANU

SERVICIILE DE INFORMAȚII ROMÂNEȘTI LA ÎNCEPUTUL ANULUI 1939.

Alarmă asupra agresiunii hitleriste

Mutilarea teritoriului Cehoslovaciei de către statele fascist-revizioniste — Germania hiteristă și Ungaria horthystă — în urma acordurilor de la München (30 septembrie 1938) și Viena (2 noiembrie 1938) a produs o profundă îngrijorare în rindurile poporului român și ale cercurilor politice conducătoare care vedeau amenințată independența națională și integritatea teritorială a țării. Înțelegând gravitatea acestui pericol, N. Petrescu-Comnen, ministrul de externe al României, declara ca „...dacă Cehoslovacia se va prăbuși acum, va veni rindul Poloniei iar apoi al României”. La rindul său, Serviciul Secret de Informații Român preciza, într-un studiu consacrat acțiunii bandelor fascist-teroriste horthyste, la începutul lunii noiembrie 1938, împotriva Cehoslovaciei, că după ocuparea și lichidarea independenței naționale a acestui stat antirevizionist prieten, expansiunea statelor fasciste în frunte cu Germania fascistă se va îndrepta spre centrul și sud-estul Europei.

În fața creșterii pericolului iminent al agresiunii statelor fascist-revizioniste împotriva României, Partidul Comunist Român, demonstrându-și patriotismul său ardent, a adresat un fierbinte apel poporului român la solidaritate și sprijinirea poporului frate cehoslovac; precum și de a fi pregătit să lupte cu arma în mână pentru apărarea hotarelor țării în cazul că cotropitorii hitleriști și horthyști ar îndrăzni să încalce independența națională a țării.

Pentru prevenirea acestui grav pericol și asigurarea mijloacelor necesare apărării neatrănării și integrității teritoriale a României, cercurile conducătoare românești au procedat la întărirea puterii de rezistență a Armatei române și la pregătirea morală a poporului român pentru respingerea agresorilor fasciști, și la trimiterea, la începutul anului 1939, în capitalele statelor europene anti-revizioniste, a o serie de personalități ale vieții politice în misiuni diplomatice.

În fața virulenței activității serviciilor de spionaj naziste împotriva României, s-a indicat serviciilor de informații și contrainformații românești să acționeze cu mai multă fermitate pentru descoperi-

rea și lichidarea acțiunilor puse la cale de acestea contra țării noastre, să informeze operativ conducătorii statului român. Demn de relevat, că toate acțiunile teroriste și de spionaj puse la cale, în anii 1938—1939, de serviciile de spionaj și organizațiile teroriste horthyste împotriva țării noastre s-au încheiat cu un eșec, fiind descoperite la timp de organele de contrainformații românești și negăsind sprijin la populația maghiară din Transilvania.

Pe baza informațiilor obținute prin sursele sale, Secția a II-a din Marele Stat Major al Armatei române a elaborat la începutul anului 1939, lucrarea intitulată „Expansiunea Germaniei către estul și sud-estul Europei”, destinată informării cercurilor politice conducătoare românești asupra pregătirilor politico-diplomatice militare și secrete naziste pentru declanșarea agresiunii împotriva țării noastre, acțiune în care urma să fie atrasă și Ungaria horthystă. Ocuparea României, țară bogată în petrol, lemn și cereale și cu poziții strategice deosebit de importante la gurile Dunării, trebuia să constituie „o bază de operații strategico-economică, în vederea desfășurării sigure a celei mai grele etape ale expansiunii hitleriste spre est și spre sud”, adică împotriva Uniunii Sovietice.

Pentru prevenirea unei astfel de evoluții a expansiunii celui de-al treilea Reich în această zonă și pentru salvarea independenței naționale și a integrității teritoriale ale României. Secția a II-a de pe lângă Marele Stat Major al armatei sugera cercurilor conducătoare române întreprinderea neîntârziată a unor măsuri politico-diplomatice și militare dintre care enumerăm următoarele:

„1. Continuând să păstreze aceeași atitudine corectă față de toate statele lumii, în contra cărora niciodată nu a conspirat și nu a rivnit nimic, România să promoveze în politica sa externă aceeași lealitate, aceeași sinceritate și același răsunet al simțămintelor sale de pace și de bună înțelegere.

2. Așa cum România a procedat în trecut, îndeosebi față de Germania, tot astfel și astăzi să i se deschidă posibilități de cea mai largă și mai sinceră colaborare

pe teren economic, fapt care să satisfacă, pe de o parte necesitățile Germaniei și, pe de altă parte, să ducă la o înflorire a statului român.

3. Dacă însă Germania hitleristă, așa după cum istoria a înregistrat evoluția sistemelor de expansiune a diferitelor state, va înțelege că expansiunea sa economică înseamnă hegemonie politică în această parte a Europei și deci stăpânirea țării noastre, atunci România să pregătească barajul (rezistența - n.n.) care să se opună forței brutale a coteropitorilor".

Trăgând un semnal de alarmă asupra consecințelor ce ar decurge pentru pacea și securitatea popoarelor din sud-estul Europei prin ocuparea militară a României de către naziști, autorii acestui studiu precizau: „Dacă expansiunea germană are nevoie neapărată de bogățiile imense ale României, trebuie să facem să înțeleagă lumea întreagă și în special statele amenințate că coteropirea astăzi a României și așezarea Germaniei la Gurile Dunării înseamnă mine așezarea ei la Trieste și imediat apoi stăpânirea Peninsulei Balcanice și calea deschisă spre Asia”.

Posibilitatea unei agresiuni a Germaniei hitleriste în sud-estul Europei către Gurile Dunării era confirmată, la 5 ianuarie 1939, și de o comunicare din sursă oficială italiană asupra unor noi manevre politice și militare ale celui de-al treilea Reich, document ce a fost interceptat de serviciile de informații românești. Din el rezultă că ocuparea sud-estului Europei de către Germania hitleristă constituia o etapă importantă în pregătirea și declanșarea „acțiunii decisive la est”, ceea ce însemna invadarea teritoriului Uniunii Sovietice de către armatele naziste în vederea realizării planului „Drang nach Osten”.

Pentru prevenirea expansiunii Germaniei hitleriste în sud-estul Europei către gurile Dunării, acțiune care ar fi însemnat și ocuparea României, și pentru salvarea independenței ei naționale în fața acestui pericol iminent, Secția a II-a de pe lângă Marele Stat Major al Armatei române considera necesară sporirea vigilenței din partea tuturor forțelor politice patriotice față de uneltirile naziste și propunea conducătorilor statului român inițierea a o serie de măsuri. Între acestea se recomanda „să caute să manevreze pentru realizarea «barajului» în vederea apărării hotarelor țării”. Dacă pericolul nu va putea fi înlăturat prin mijloace obișnuite, se sugera ca „un număr important de personaje de mare suprafață din România, să fie trimise în străinătate, în Franța, Anglia, Italia, Iugoslavia, Turcia și eventual Polonia, care să dea alarma asupra pericolului german, așa fel ca să trezească conștiința tuturor națiunilor pentru a ajunge la un front comun”.

Paralel cu aceste măsuri politico-diplomatice pentru bararea expansiunii hitleriste în sud-estul Europei către Gurile Dunării se recomanda factorilor de decizie ai statului român întreprinderea unor acțiuni de natură educativă pentru pregătirea din punct de vedere moral a populației pentru apărarea hotarelor țării. În acest sens, se ară-

ta: „Este neapărată nevoie ca în țară să înceapă imediat o acțiune puternică de dezvoltare a spiritului patriotic, a iubirii de țară, a formării sufletului pentru sacrificiu, a dezvoltării și a exaltării spiritului de război (eroismului și spiritului de sacrificiu - n.n.) și de încredere a națiunii române”.

Subliniind necesitatea realizării acestui obiectiv, se menționa în continuare: „O acțiune de oțelire a sufletelor, a voinței de a lupta și de a învinge, o exaltare a datoriei ce avea de a păstra prin sacrificii și jertfe patrimoniul național etern, existența noastră ca stat întreg liber”.

În încheierea acestei lucrări se evidențiază faptul că ea este produsul activității organelor informative românești și că problemele expuse în cuprinsul ei sînt redată în mod obiectiv. Totodată, se preciza că menirea Secției a II-a de pe lângă Marele Stat Major al Armatei române ca și a altor servicii de informații românești era de a informa la timp cercurile conducătoare ale țării, de a preveni orice eventualități de surprindere și de a da alarma asupra pericolului coteropirii patriei de către naziști, astfel ca factorii de răspundere ai statului român „preveniți și în deplină cunoștință de cauză, să avizeze la cele mai eficace mijloace și să-și aducă aportul lor salvator față de eventualitățile ce se întrevăd”.

Dorind să-și aducă contribuția la apărarea hotarelor țării în fața unei eventuale agresiuni a statelor fascist-revizioniste, se concluziona: „În nemarginita dorință ca aportul acestui serviciu de informații, în asemenea momente, să aducă contribuția cea mai largă în serviciul țării, ne permitem să menținem și simple păreri care, coroborate cu altele mai competente, să constituie elemente de meditație pentru găsirea celei mai bune soluții în multiplele variante de îndrumare a acțiunilor noastre”.

La rîndul său, organul de Siguranță din Prefectura Poliției Capitalei, îngrijorat de acțiunile complotist-teroriste puse la cale de Garda de Fier, agentura nazismului în România, pentru subminarea rezistenței poporului român în fața expansiunii Germaniei hitleriste în sud-estul Europei, consemna într-un studiu de analiză și sinteză pe anul 1938, că „organizația legionară reprezintă cel mai mare pericol pentru siguranța statului român”.

Conștienți de pericolul grav ce s-ar fi creat pentru independența națională a țării prin acaparea puterii politice prin forța de către Garda de Fier, care acționa ca o grupare de șoc și rezidență de spionaj în solda serviciilor secrete și polițienești naziste, organele jandarmeriei rurale, poliției, siguranței generale și Serviciului Secret de Informații Român au participat cu energie, alături de Secția a II-a de pe lângă Marele Stat Major al Armatei, la reprimarea organizației legionare în anii 1938—1939, acțiune inițiată de primul-ministru și ministrul de interne Armand Călinescu și sprijinită de întregul popor, inclusiv de forțele patriotice și antifasciste conduse de către P.C.R.

VASILE BOBOCESCU

OCUPAREA CAPITALEI CEHOSLOVACE DESCRISĂ DE UN ATAȘAT MILITAR ROMÂN

15 martie 1939. La puțin timp după miezul nopții (14/15 martie), în urma dramaticei întreveneri desfășurată la Berlin între Hitler și președintele Cehoslovaciei, Emil Hácha, supus unor presiuni multiple și concentrice, Cehoslovacia, țară vecină și prietenă României, era practic dezagregată ca urmare a încorporării Boemiei și Moraviei de către Reichul nazist, după ce cu o zi înainte, Cehia, Slovacia și Ucraina Subcarpatică fuseseră separate de statul cehoslovac, ultimele două proclamându-și imediat „independența” (în următoarele două zile, Ucraina Subcarpatică a fost ocupată de Ungaria horthystă). După câteva ore, la 9 dimineata, în urma intrării trupelor germane în Praga, statul național cehoslovac își înceta existența.

Dezagregarea statului cehoslovac a lovit puternic în sistemul de alianțe politico-militare al României, slăbind vizibil capacitatea de rezistență a țării noastre. Mica înțelegere practică a încetat să mai existe. Posibilitățile de intrare în posesie a cantităților de armament comandate uzinelor de armament din Cehoslovacia au fost, de asemenea, anulate.

Ducînd „o politică a demnității naționale” — așa cum se exprima la 18 martie 1939 George Ivașcu — România a rămas în permanență credincioasă aliatului său, fiind gata să dea ajutor poporului cehoslovac, să se opună cu arma în mină expansiunii agresorilor nazisti. „Pentru integritatea teritoriului ei, sublinia Armand Călinescu, primul ministru al guvernului — România se va bate; se va bate împotriva oricui cu toate puterile ei și fără să stea să cîntărească rezultatul luptei... Oricare va fi rezultatul, istoria va înregistra hotărîrea noastră de viață independentă și curajul nostru de a o apăra”. În fața primejdiei, națiunea română s-a aflat unită, solidară, gata în orice moment să-și apere pămîntul străbun. Chemînd poporul la unitate, Partidul Comunist Român a editat însușeșitoare manifeste în care putea citi: „Comuniștii vor lupta cu arma în mină în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților săi revizionisti”.

În continuare prezentăm raportul special nr. 517 din 20 martie 1939 al atașatului militar român la Berlin, colonelul Titus Gârbea, în care se face o succintă sinteză a dramaticelor evenimente din martie 1939.

AL. D. DUȚU

1

Istoricul evenimentelor

Ocuparea militară a Cehoslovaciei este o veche dorință a Germaniei hitleriste. Ea nu s-a făcut în octombrie 1938* pentru a nu revolta opinia mondială și pentru că a crezut că nu va fi nevoie; se credea că noua republică confederativă va cere o uniune oarecare. Aceasta nu s-a produs și, din contră, în urma manifestărilor antigermene din Polonia, desființarea partidului nazist în Ungaria, schimbarea guvernului în Iugoslavia; au generat sentimentul în Germania că estul și sud-estul european nu sînt sigure, că nu se poate conta în liniște pe puterile din est și că libertatea de acțiune ca și sprijinul aprovizionărilor nu sînt asigurate pentru a se trece la marea problemă a revendicărilor coloniale. Ideea mai veche a „spațiului vital” își face mai persistent drum în presă, radio și primul obiectiv este cel mai apropiat, cel mai slab și cel mai puțin rezistent politiceste.

După 5 martie începe campania de presă din ce în ce mai violentă contra cehilor și de preamărire a slovacilor. Incidentele și provocățiunile au atins punctul culminant la 12 martie — „ziua eroilor germani” — care a fost sărbătorită în Cehoslovacia de minoritatea germană ca și în Germania.

Trupele au început să fie mișcate pe ascuns încă din noaptea de 10/11 (martie — n.r.). Ofițerii din Marele Stat Major german au explicat aceste mișcări ca pregătitoare pentru „ziua eroilor” sau pentru parada de la 20 aprilie la care urmau să participe 5 divizii. Aceste explicațiuni verbale au fost confirmate printr-o notă circulară. În sfîrșit, cu mare reclamă s-a anunțat pentru 15

* în urma acordului de la München (29 septembrie 1938), Reichul a cîștigat regiunea sudetă din Cehoslovacia

martie paradă imensă la Viena și în Austria ca să se comemoreze Anschlussul.* Repetat și prin toate mijloacele s-a căutat să se ascundă aceste mișcări pentru a se evita o intervenție străină și un eșec ca acela din 27 mai 1938. Nu s-a pus mare preț în corpurile diplomatice pe aceste explicațiuni, dar nu s-a crezut că Germania va trece la o soluție atât de radicală călcându-și angajamentele solemne și acordurile scrise de la München și

lără corpului diplomatic pentru a interzice orice posibilitate de comunicare a modului cum s-a făcut invazia în Cehoslovacia. În septembrie 1938 a fost permis atașărilor militari a străbate zonele de concentrare. Atașatul militar englez care se afla la Viena a fost invitat să părăsească regiunea. Subsemnatul am putut străbate fără incident zona Leipzig—Dresda, simbătă 11 oct.

La 14 martie se află că Slovacia

ore de la primirea în gara Berlin a președintelui cu muzică, companie de onoare și drapel, locuința sa de la Praga era ocupată și același drapel care-l onorase în ajun îl umilea (...).

2

Populația capitalei Cehoslovaciei în dramaticele momente ale intrării trupelor hitleriste de ocupație

Viena.** De la Ministerul de Externe german nu s-a putut afla nimic, fiindcă începând de simbătă cei în drept găseau mijlocul să fie absenți sau să dispară, astfel că demersurile Legației cehoslovace nu puteau fi adresate. Între timp își face loc zvonul că puterile apusene nu sunt străine de intențiunile agresive ale Germaniei și sunt bucurătoare că Germania se preocupă atât de mult de Europa Centrală. Cred că această idee a fost lansată de propaganda germană pentru a zădărnici orice rezistență în Cehoslovacia.

Odată cu începerea operațiunilor s-a făcut comunicarea oficială circu-

s-a proclamat independentă cu sprijinul Germaniei care era gata să invadeze. În această zi s-a hotărât președintele Hácha să vină la Berlin cu speranța ca să facă un aranjament care să preîntâmpine ocupația militară. La 2 ore după plecarea din Praga a acestuia, trupele germane invadeau Boemia. Am putut vedea primirea ceremonioasă ce se făcea președintelui la Berlin în timp ce trupele erau adunate la fruntarii și chiar ocupaseră câteva orașe. Informațiunile din cercurile cehoslovace arată orele dramatice în care s-a semnat actul de la Berlin. Președintele a fost pornit repede înspre Praga din cauza sănătății zdruncinate, dar în teritoriul ceh trenul a fost oprit de 4 ori pentru a da timp cancelarului să ajungă înainte la Praga și să consfințească o ocupare personală a palatului de la Hradčany unde i s-a ridicat drapelul german. Astfel, în mai puțin de 24

Concluzii

1. Din desfășurarea evenimentelor și a informațiilor ce s-au putut căpăta rezultă că, cu toată graba desfășurării, ocuparea Cehoslovaciei a fost pregătită și nu este o improvizație care a surprins. Pregătirea este pe planul politic internațional, intern și în domeniul militar.

2. Am credința că această ocupație este o opțiune premilitară a unor operațiuni importante care se pot desfășura.

În restricțiunile impuse cu privire la deplasarea corpului diplomatic, în noianul de înșelăciuni și de neadevăruri este foarte greu în situația confuză de acum să se facă deducțiuni mai sigure, dar sunt două ipoteze mai probabile de desfășurare:

— Germania să profite de marea creștere a potențialului său de război prin ocuparea Cehoslovaciei și să producă împreună cu Italia conflagrația, prin formularea revendicărilor lor. Punerea în sistem a noului armament capturat necesită însă câteva luni (2—3 luni). Linia de operație a puterilor totalitare s-ar părea a fi în această ipoteză Mediterana care se consideră regiunea cea mai sensibilă pentru Franța și Anglia. Sunt posibile operațiuni fulgurătoare din Spania și Marocul Spaniol pentru Gibraltar și din Libia pentru Suez, după care s-ar ocupa Africa de Nord care este obiectivul principal (este o ipoteză împărțită de atașatul englez);

— A doua ipoteză, Germania să continue consolidarea spre est prin organizarea Europei Centrale și dezvoltarea „spațiului vital” lăsând puterilor apusene inițiativa declarării conflagrației (este o ipoteză de care se tem foarte mult cercurile iugoslave ținând seama de situația grea a țării lor).

* Anexarea Austriei de către Germania nazistă (12 martie 1938)

** Primul dictat de la Viena (3 noiembrie 1938) prin care Cehoslovacia a fost obligată să cedeze Ungariei un teritoriu de 12.400 km pătrați, cu o populație de 1.064.000 de locuitori.

Operațiunea „Bodyguard”

Despre „Bodyguard” —numele de cod al operației aliate de înșelare strategică a înaltului Comandament german — destinată să faciliteze debarcarea în Normandia a forțelor aliate — cunoștințele au fost acumulate treptat. Treptat, adică în măsura în care arhivele de război au devenit accesibile cercetării istorice — în acest domeniu vital al informațiilor și contrainformațiilor —, or „actori” ai diverselor acțiuni secrete din cadrul conflictului mondial au putut vorbi și publica (să răspundă anchetei istoricilor sau să-și tipărească memoriile).

O cantitate impresionantă de informații în cazul operației „Bodyguard” a fost furnizată în anii '70 de lucrarea masivă a lui, Anthony Cave Brown intitulată „Bodyguard of Lies”; s-au alăturat apoi acesteia, prin efortul unor cercetători români interesați în complexitatea acestei operații a serviciilor secrete aliate, date noi privitoare cu deosebire la rolul destinat României în ansamblul ei. Acest interes istoriografic românesc în „Bodyguard” își are explicația în faptul că, mai ales în anii din urmă se adâncește cercetarea unuia din „teritoriile” mai puțin străbătute ale evoluției României în anii celui de-al doilea război mondial. Anume, tentativele românești — ale opoziției, ale guvernului antonescian sau ambele — de rupere a legăturilor cu Germania hitleristă și alăturare la coaliția Națiunilor Unite, întreprinse prin canale diplomatice în diverse capitale europene și pe lângă mari puteri antihitleriste.

Ceea ce se știa până de curând în privința „componentei” românești a operației „Bodyguard” era faptul că negocierile trimisului român Barbu Știrbey la Cairo în martie 1944 au fost dezvăluite în mod deliberat în presă de oficialitățile britanice: „Pentru a alarma conducerea hitleristă și a o determina să-și sporească efectivele din România au fost dezvăluite — prin indiscreții voite în presă — negocierile secrete de la Cairo: corespondentul

ziarului „Daily Mail” de la Ankara, Monks, a transmis știrea despre sosirea lui B. Știrbey, anunțând că el aduce propunerile de armistițiu ale guvernului român; ziarul „Daily Express” a transmis chiar pretensele condiții de pace”.

Misiunea lui Barbu Știrbey la Cairo în primăvara anului 1944 se situa ca un punct culminant al eforturilor instanțelor politice de la București de a negocia cu aliații din coaliția antihitleristă ieșirea României din Axă. Documentația la dispoziție — furnizată de arhivele deschise deja — evidențiază că anterior „momentului” Știrbey din martie 1944 fuseseră stabilite unele contacte, cu scopul de a convinge partenerii la discuție ai negociatorilor români de seriozitatea cu care Bucureștii abordează întreaga problemă a „schimbării de front” a României. Arhivele americane, de exemplu, informează din acest punct de vedere următoarele:

1. La 15 septembrie 1943, Al. Cretzianu a avut o întrevedere la Istanbul cu șeful serviciului secret britanic pentru Orientul Mijlociu în care, acționând din imputernicirea regelui și a lui I. Maniu, a confirmat faptul „că România este gata să urmeze instrucțiunile anglo-americane și că va merge atât de departe chiar încât să se revolte (impotriva germanilor — n.n.), dacă primește încurajări în acest sens din partea englezilor și americanilor și dacă îi sînt date garanții că problemele de graniță cu Rusia vor fi tratate în chip corespunzător (fair)”. De notat că această informație a parvenit la Washington, la Departamentul de stat și la Comitetul unificat al șefilor de stat major (J.C.S.) printr-o filieră mai puțin obișnuită, relatată astfel în memorandumul din care am extras citatul de mai

sus: „Reprezentantul O.S.S. (Serviciul de studii strategice — practic serviciul secret de informații american — n.n.) la Istanbul la cererea șefului local S.I.S. (Serviciul secret de informații britanic — n.n.) transmite următoarele informații pentru ambasadorul Steinhardt (ambasadorul american în Turcia — n.n.) solicitînd să fie luate toate precauțiile în ceea ce privește securitatea lor. Acest lucru s-a cerut datorită faptului că reprezentantul O.S.S. crede că el nu poate oferi cu încredere informații niciunui oficial american local”.

2. La 25 septembrie 1943 reprezentantul O.S.S. la Berna transmite că diplomatul român Raul Bossy, reîntors de la București, a comunicat lui Grigore Gafencu că: „acorduri complete au fost deja făcute pentru acțiunea planuită” de răsturnare a regimului Antonescu. „Este apreciat de Maniu — continuă mesajul — și de către cei care gîdesc ca el că chestiunea trebuie privită de către noi (aliații — n.n.) doar din punctul de vedere al necesității militare pentru aliați. Totuși, dacă mai sîntem convinși că a sosit timpul să fie declanșată acțiunea, ei sînt gata să riște”.

3. La 28 octombrie 1943 a sosit la Washington o copie a telegrammei ambasadorului britanic din Ankara către Foreign Office (din 2 octombrie 1943). Relatînd convorbirea din ziua precedentă cu atașatul militar român la Ankara, el a informat că la București se dorește colaborarea cu orice forță anglo-americană care intră în Peninsula Balcanică înaintea trupelor sovietice. Acestei forțe aliate occidentale România i-ar pune la dispoziție: 42 vagoane de aur, 20 de vagoane de hirtie monedă, 400 vagoane de grâu, 300 vagoane de porumb, 22 divizii echipate, rezerve de petrol, echipament militar pentru încă 1 milion de oameni. Atașatul militar român ar fi afirmat că această ofertă este

**NOI INFORMAȚII
ÎNTR-O PROBLEMĂ
ÎNCĂ NEELUCIDATĂ**

făcută oficial de Marele Stat Major român.

4. Un memorandum din 8 februarie 1944 al Comitetului unificat al șefilor de stat major (J.C.S.) american relatează propunerea făcută S.O.E.-ului prin viceconsulul român la Istanbul „din partea unor elemente militare din România care declară că sînt gata să pregătească răsturnarea marelui Antonescu prin intermediul unei lovituri de stat efectuată în numele regelui”. Această propunere a fost făcută în octombrie 1943 cuprinzînd și „planuri pentru o revoltă militară în România sprijinită de un grup de generali și de o largă parte din ofițerii superiori din armată”.

5. La 7 februarie 1944, ambasadorul britanic la Lisabona a transmis la Londra că reprezentantul diplomatic român în aceeași capitală l-a informat „că guvernul său este gata imediat să capituleze necondiționat în fața celor trei mari puteri aliate cu condiția ca acestea să garanteze că după alungarea germanilor trupele rusești se vor retrage din România. În această eventualitate, un reprezentant militar român va fi trimis, dacă se dorește, la Lisabona pentru a avea convorbiri cu reprezentanții aliați”.

Așadar, în martie 1944, cînd Barbu Știrbey sosea la Cairo situația de ansamblu a relațiilor României cu Aliații se poate prezenta în felul următor:

a) multitudinea contactelor avute de reprezentanți români — la diverse niveluri și din variate însărcinări — cu aliații occidentali erau de natură să sădească în rîndul acestora opinia că România dorește sincer o ieșire din Axă și alinierea la Națiunile Unite.

b) era nevoie pentru a așeza ofertele pînă atunci făcute pe o bază fermă și a stabili cu exactitate împrejurările și condițiile „întoarcerii de arme a României” de un reprezentant de calibru, împuternicit al factorilor politici de la București. Venirea lui Barbu Știrbey la Cairo răspundea acestei necesități.

În ceea ce privește aprecierea „deschiderilor” românești către Aliați ca serioase sînt revelațiile opiniei Comitetului reunificat al șefilor de stat major american. Astfel, în noiembrie 1943, relativ la propunerea viceconsulului român la Istanbul — poate nu întîmplător numită „ofertă românească de pace” — amiralul Leahy aprecia: „interesele militare aliate concordă cu punctul de vedere al guvernului

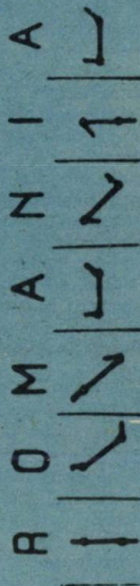
britanic că o capitulare necondiționată a României ar fi de dorit chiar dacă această capitulare va atrage imediat ocuparea României de către Germania; că nici o altă ofertă românească de pace nu va fi luată în considerare de guvernele britanic și american dacă oferte similare nu sînt adresate și guvernului sovietic”. Așadar însemnătatea militară a „ieșirii din război” a României nu putea fi sub nici un motiv subestimată de forurile militare aliate occidentale de cel mai înalt nivel.

La 17 martie 1944 a avut loc la Cairo prima discuție a lui Barbu Știrbey cu reprezentanții aliați (Novikov din partea U.R.S.S., lord Mayne din partea Angliei și Mac Veagh din partea S.U.A.). Reprezentantul român a declarat că „regele, opoziția și guvernul doresc să efectueze o schimbare de front”, așadar totalitatea factorilor politici din România erau gata să „iasă din război” și să se alătore Națiunilor Unite. „El (Știrbey) a declarat că atît la Stockholm cît și la Madrid, mareșalul Antonescu se află în contact cu Aliații. Știrbey a spus că, deși el știe ce gîndește mareșalul Antonescu, el reprezintă doar pe Maniu și nu pe mareșal. El a spus că «precum orice Quisling tot ceea ce vrea Antonescu să facă este să-și salveze pielea știind că războiul este pierdut». El a spus că guvernul dispune de efective mai mari ca opoziția și fiindcă se bucură de încrederea germanilor acesta se află într-o poziție mai bună să declanșeze schimbarea cu pregătiri secrete mai adecvate. Dacă Aliații vor acțiune imediată, grupul Maniu e pregătît să făptuiască o lovitură de stat”. Se vroiau doar asigurări asupra respectării drepturilor teritoriale ale României, asistenței militare aliate în cazul unui atac armat al Ungariei sau Bulgariei asupra României, că va fi menținută independența țării și că i se va garanta statutul de cobeligeranță. În privința drepturilor teritoriale ale României, Știrbey a arătat că „România nu are pretenții la partea din Dobrogea cedată Bulgariei în 1940; că ele acoperă Transilvania; că chestiunea Basarabiei poate să fie eventual decisă printr-un plebiscit”.

În cazul executării imediate a loviturii de stat „Știrbey a spus că sprijin aerian și debarcare la Constanța sînt așteptate ca un sprijin imediat din partea aliaților; cînd a fost întrebat cine va executa această operație (de debar-

TRANSMISIUNILE ÎN TRECUT

● În anul 1888 s-a înființat prima „stațiune de porumbelii călători din armata română” și făcea parte din Regimentul 1 geniu. Paralel se folosea, însă, și telegraful optic inventat de Claude Chappé (1772). Se afirmă că autorul și-ar fi denumit invenția tehigraf (scrie repede), dar a cunoscut numeroase alte nume: telegraful aerian, semafor, mașină care scrie la distanță, semnalizator cu brațe etc. Transmiterea mesajelor se făcea prin așezarea brațelor mobile într-o anumită poziție corespunzătoare unei litere sau cifre. Este de la sine înțeles că avea eficiență numai ziua și trebuia montat în locuri cît mai vizibile cu putință.

Telegraful Chappé și cuvîntul ROMÂNIA în „limbajul” aparatului respectiv

care pe coasta pontică românească), el a răspuns că singurii care au posibilitatea s-o facă sînt neîndoielnici rușii".

Propunerile lui Știrbey — serioase — au fost recepționate ca atare la Washington. Departamentul de Stat a solicitat din nou J.C.S.-ului opinia asupra însemnătății militare a ieșirii României din războiul împotriva Națiunilor Unite. La 21 martie 1944, amiralul William D. Leahy a răspuns: „din punct de vedere militar, retragerea României din Axă și asumarea de către ea a statutului de cobeligeranță cu Aliații ar fi un eveniment ce ar putea să fie de o importanță cardinală în desfășurarea în continuare a războiului”. În continuare Leahy arată, relativ la condițiile preliminare rezultate din relatarea lui Știrbey: „Înțelegerea de către reprezentantul român că Rusia este singura națiune aliată în măsură să acorde asistență României în cazul unui atac al Bulgariei sau Ungariei este corectă, deși se poate găsi util să se suplimenteze ajutorul rusesc prin operații aeriene din partea forțelor aliate în Mediterana. Din punctul de vedere militar al Statelor Unite, condițiile românești sînt deci acceptabile fără rezerve (unobjectionable)". În încheierea adresei către Departamentul de Stat, Leahy exprima opinia J.C.S.: „Situția militară în Ucraina sudică și mult mai recent în Ungaria (care la 19 martie 1944 fusese ocupată de trupele Wehrmachtului — n.n.) este de asemenea natură încît cu cît poate fi încheiat mai devreme un acord pentru ieșirea României din război cu atît mai mare va fi magnitudinea pierderii pricinuite armatei germane".

Din relatarea de mai sus se cuvin reținute următoarele:

A) La sosirea lui Barbu Știrbey la Cairo exista un interes major al Aliaților pentru realizarea unei „ieșiri din război” a României și pentru asumarea de către această țară a statutului de cobeligeranță în cadrul Națiunilor Unite.

B) Propunerile făcute de Știrbey au fost analizate cu atenție de înalte foruri aliate și avizul lor a fost înaintat imediat: România — devenită cobeligerantă — cu atît mai mare este lovitura aplicată Reichului nazist.

C) Șeful rezidenței O.S.S. la Istanbul solicită mari precauții în manipularea știrilor privind oferta românească de pace întrucît el crede că — așa cum am mai menționat — „nu poate

oferi cu încredere informația nici-unui oficial american local".

Se mai poate susține atunci că publicitatea făcută de presa și radioul englez misiunii Știrbey a fost intenționată, ea fiind parte a unui plan mai vast de „înșelare” strategică a germanilor (planul „Bodyguard”)? Miza „ieșirii” României din război — atît de importantă din punctul de vedere al intereselor militare aliate — oferită cu seriozitate de factori de răspundere de la București, putea oare să fie rapid compromisă de Aliații printr-o „indiscreție voită”? Chiar dacă asemenea „indiscreție voită” ar mai fi „consumat” divizii germane pentru probabila ocupare a României — în cazul în care Berlinul ar fi hotărît aceasta în urma aflării de „misiunea Știrbey”? Această „indiscreție voită” putea să-i facă pe germani să creadă că debarcarea urma să aibă loc în Balcani și nu în Normandia? Și — fapt crucial — în afară de publicitatea făcută prezenței lui Știrbey la Cairo, cît de mult din relatările lui în negocierile cu Aliații a fost difuzat prin presă sau radio? În afară de faptul că de la Ankara corespondentul ziarului „Daily Mail” a transmis că Știrbey aducea propunerile de armistițiu ale guvernului român, pe care „Daily Express” chiar le detalia, prea multe mass-media anglo-americane n-a făcut cunoscut.

O explicație posibilă — și în același timp o ipoteză fascinantă a cărei verificare necesită minuoase cercetări documentare în viitor — asupra „misiunii Știrbey” o oferă o carte recentă a specialistului american în activitatea O.S.S. în Europa, Anthony Cave Brown. Informațiile aduse de acest autor în „enigma Știrbey” — cum vom putea numi pînă la deplina elucidare evenimentele în care a fost antrenată România în a doua parte a lunii martie 1944 — vor putea să constituie piste de cercetare în viitor.

Mai întîi, Anthony Cave Brown aduce o informație esențială în ceea ce privește sondajele de pace ale României, de-vansînd cu mult oferta făcută de București la Istanbul în septembrie 1943. Astfel, el notează că la sfîrșitul lunii ianuarie 1943, un agent O.S.S. la Lisabona a primit o informație din partea industriașului Max Auschnitt, cu următorul conținut (elaborarea acestei scrisori putea să fi avut loc tot în luna ianuarie 1943):

„Politica lui Antonescu se ghidează după următoarele principii: 1) să fie păstrate frontierele dinainte de 1940; 2) să fie imediat elaborat un program constituțional democratic; 3) să fie introduse în viața publică dreptatea socială și morala creștină; 4) să fie restabilit sistemul legii și libertății; 5) să fie realizată o confederație a Europei centrale și sud-estice; 6) vechea orientare și cooperare cu guvernele democratice din occident să fie restabilită; 7) opunere față de restaurarea regimului habsburgic”.

Departamentul de Stat a comunicat, la 10 martie 1943, lui A. Dulles că „chestiunea românească” este „temporar suspendată”, dar că „deși nu sîntem gata să intrăm în discuție sîntem interesați în informații privind ceea ce se gîndește la București”; concommitent se transmitea O.S.S.-ului că „noi sîntem aliați loiali ai Rusiei și fără a avea acest lucru în minte nu putem întreprinde nimic”.

Suspendarea „chestiunii românești” de către O.S.S. — arată Anthony Cave Brown — a făcut ca legăturile cu Bucureștii, între martie și septembrie 1943, să fie menținute de serviciul secret britanic prin reprezentantul său la Istanbul. Venirea lui Al. Crețianu la Istanbul, în septembrie 1943, și mesajul adus de el au resuscitat interesul americanilor. Dar — continuă Anthony Cave Brown — deși rezultatul imediat al acestui mesaj a fost trimiterea lui de Chastelainé în România, teama că agentura O.S.S. din Turcia este penetrată de serviciile secrete inamice a făcut ca nici un american să nu fie inclus în această misiune pe lîngă guvernul sau opoziția de la București.

Un element important în activitatea serviciilor secrete ale Aliaților occidentali în Turcia a fost, în februarie 1944, defecțiunea a doi agenți germani care operau în Istanbul (Erich Vermehren și soția sa, contesa Elisabetha von Plettenburg). După defecțiunea acestora, alți trei agenți germani au cerut protecția aliaților occidentali. Ei au fost interogați în Anglia și S.U.A.

Informațiile furnizate de agenții germani au determinat investigații „foarte serioase” în rîndurile serviciilor secrete engleze și americane. S-a stabilit că unul din cei mai importanți agenți ai O.S.S.-ului în Turcia — Dogwood (în traducere Singer) — era sub controlul Abwehru-

lui și că era un element comun în mai multe eșecuri ale operațiilor serviciilor secrete aliate, între care și „misiunea Știrbey”.

Dogwood făcea parte din rețeaua „Cereus” (un gen de cactus american care înfloarește nocturn), organizată în Turcia de ziaristul Coleman, asistentul șefului O.S.S. în Turcia, Lanning Macfarland. Rețeaua „Cereus” — membrii ei erau codificați cu nume de flori — avea ca principali membri pe A.V. Walker și pe Dogwood. Acesta din urmă, un ceh care trăise mulți ani în Turcia, și-a desfășurat activitatea de spionaj sub acoperirea unei companii comerciale, Western Elektrik, întemeiată la Istanbul. Principalul lui asociat și colaborator a fost locotenent-colonelul von Hatz, atașatul militar al Ungariei în Turcia, care purta numele de cod Trilium.

Interogatoriile luate lui Dogwood au constatat că acesta înaintase, între iunie 1943 și februarie 1944, 730 de rapoarte cu informații superiorilor săi, provenind de la 58 de agenți. Aceste informații priveau puterea economică, politică și militară a Germaniei în Europa estică și centrală, dar — s-a constatat la interogatoriile luate lui Dogwood — doar circa 3 la sută din ele erau realmente valoroase, restul fiind ficțiune sau „intoxicare”.

Dogwood a refuzat să-și dezvăluie sursele de informații în cadrul interogatoriilor care i-au fost luate; mai mult, în cursul lor s-a stabilit că von Hatz, principalul său asociat, era și agent al Abwehrului. Despre Dogwood, ofițerul care l-a interogât spunea că era un individ „cu o voință puternică, egocentric, un om dominator care nu admitea nici o contradicție. El avea izbucniri de minie când era contrazis sau autoritatea lui pusă la îndoială... Era masiv interesat în combinații politice grandioase, care implicau personalități din cel mai înalt eșalon. Convingerea celor care au lucrat cu Dogwood era că el însuși avea ambiții politice în perioada postbelică”.

În urma celor constatate, rețeaua Cereus a fost desființată iar Dogwood a dispărut (poate lichidat — notează Anthony Cave Brown). Au existat zvonuri — afirmă autorul american — că Dogwood ar fi fost agent sovietic și că ar fi fost văzut, după război, undeva în Odessa. Atașatul militar ungar în Turcia, von Hatz, a fost retras;

apoi, după două luni, Budapesta a anunțat că a fost executat, dar a fost identificat ulterior ca aghiotant al unui înalt demnitar din Ungaria, Imre Scatey, pe care Anthony Cave Brown îl consideră — eronat — prim ministru.

Așadar, conchide Cave Brown, din cauza lui Dogwood „rețeaua Cereus a fost infiltrată de agenți germani, unguri și britanici”.

Informațiile furnizate de cartea lui A. Cave Brown nu sînt suficiente pentru a îngheba un „scenariu” plauzibil privind eșecul misiunii Știrbey și, în ansamblu, eșecul schimbării de front a României în primăvara anului 1944. Deși aceste informații sînt extrem de tentante pentru a ne lansa pe terenul — totdeauna fragil — al supozițiilor, ele sînt dispartate și fragmentare. Există încă multe lacune de informație privind activitatea desfășurată de rețeaua „Cereus” și de membrii acesteia, Dogwood și von Hatz. Simpla menționare a faptului că Dogwood a avut cunoștință de misiunea Știrbey — și odată cu el, von Hatz, serviciile secrete ungare și Abwehrul — nu este suficientă pentru a acredita întemeiat acțiunea „Singerului” drept cauză principală a eșecului ei (mascat, oare, zgomotos de serviciile secrete înșelate printr-o publicitate fără precedent în asemenea cazuri?).

Oricum, informațiile furnizate de A. Cave Brown adaugă, credem, noi piese esențiale la dosarul deschis al „enigmei Știrbey”. Dosar care cuprinde totalitatea ofertelor de pace făcute aliaților de diverse instanțe politice din București, începînd din timpul bătăliei de la Stalingrad (noiembrie 1942 — februarie 1943) și pînă în vara anului 1944. Dosar care a fost plasat doar în conul de interes al istoriografului odată cu declanșarea, la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiliberaristă. Atunci, poporul român, sub conducerea partidului său comunist, a ales calea dreaptă și grea a definirii propriului său viitor prin liberă și hotărîta lui voință, fără înjunecțiuni străine de mare putere.

Dr. MIHAIL E. IONESCU

UN EROU DIN DEALUL SPIRII ÎN OȘTIREA LUI AVRAM IANCU

Septembrie 1848. După ce-lă luptă împotriva armatei otomane care pătrunsese în țară pentru a înăbuși revoluția pașoptistă, sublocotenentul Dincă Bălășeanu din compania de pompieri s-a retras, împreună cu o parte dintre soldați, în tabăra lui Gheorghe Magheru de la Riueni. La 10 noiembrie 1848, după desființarea taberei, sublocotenentul Bălășeanu trece munții înolîndu-se voluntar în oastea lui Avram Iancu.

A luptat în legiunea prefectului Axente Sever distingîndu-se în operațiile din ianuarie-iulie pentru apărarea Munților Apusenii asaltați de nemeșii maghiari. Conducînd o ceată de 150 de lăncieri, Bălășeanu participă la luptele de la Coșiar, din zona Blajului. În mai 1849 trece sub comanda directă a lui Avram Iancu. La plecarea din ținutul Apusenilor, după înăbușirea revoluției de către armatele intervenționiste, Din. Bălășeanu a primit din partea lui Axente Sever un certificat (testimoniu) care evocă participarea sa la revoluția din 1848 — 1849 și în Transilvania.

Printre altele, în document se specifică: „lostul oșterii la compania de pompieri din România a servit cu căldură în castele (taberele) mele pînă (la) 17 mai 1849... Cum că, cît tu la Iancu se purtă destul de eroește, o știe lumea. Cît tu cu mine se deosebi într-o bătăie ce o avurăm în 5 ianuarie 1849 la Vinu de Sus, unde fiind dînsul demandat (cerut) în cel dintîi loc, se ținu cu atîta bărbăție, cît căzură din vrăjmași 40... și mai mulți plesuri (răniți), el pierdu 3 feciori, 5 plesunți și căpătă o gloanță prin bundă (manta). Asemenea se purtă și la Blajiu, la 1 februarie. Exemplu de curaj personal dete la Daia unde mă aflam cu 150 de feciori. Meritele d-lui care le făcu în legiunea mea cu deprindere feciorilor nu le poate cineva prețui, cu cît mai puțin remunera. Ele sînt mari în sine și vor rămîne monumente eterne în inimile noastre, care le știm”.

Eroul din Dealul Spirii a trăit mai mult timp și a slujit, în continuare, cu credință, oștirea română ieșind la pensie cu gradul de locotenent-colonel.

V. A.

CU BAIONETA ȘI PATUL ARMEI

(urmare din pag. 114)

În operația ofensivă din zona Mărăști, Armata 2 română de sub comanda generalului Alexandru Averescu a obținut un răsunător succes, silind forțele germane și austro-ungare să bată în retragere pe o importantă adincime a frontului. Îmbinând cu măiestrie focul artileriei cu manevra de forțe și mijloace, comandanții diviziilor și regimentelor române au angajat deseori forțele din prima linie la asalturi impetuoase împotriva pozițiilor fortificate ale inamicului. Prin atacuri la baionetă și lupte corp la corp au fost cucerite importante obiective ca dealul și satul Mărăști, dealul Mânăstioara, Poiana Încărcătoare etc.

La sfârșitul lunii iulie și începutul lui august 1917, eroica rezistență a Armatei 1 române, comandată de generalul C. Cristescu, apoi de generalul Eremia Grigorescu, în zona

Mărășești, concomitent cu înversuratele lupte de apărare ale Armatei 2 române în zona Oituz, au dus la prăbușirea definitivă a planurilor Puterilor Centrale de cucerire a întregului teritoriu al țării și de scoatere a României din război.

Dirzenia ostașului român în marile bătălii de la porțile Moldovei a intrat în legendă. La 25 iulie 1917, atacați continuu de valurile infanteriei germane, soldații Regimentului 32 Mircea făceau tot mai greu față pe pozițiile ce le apărau între Moara Albă și Străjescu. Întrebat de comandantul de regiment dacă mai pot rezista și dacă mai au cartușe, sublocotenentul Emil Nicolau de la secția de mitraliere a companiei 1 răspunde în numele ostașilor săi: „Cartușele sînt pe terminate; terminăm cartușele, luptăm cu grenadele, terminăm grenadele, luptăm cu baionetă, dar din loc nu ne va clinti dușmanul, lăsați pe noi!”. În aceeași zi toridă de vară, ostașii batalionului 3 din rezerva regimentului, în frunte cu maiorul Atanase Ionescu, pornesc într-un iureș de nestăvilit la contraatac, în cămași și fără căștile metalice pe cap, asupra inamicului

care, deși superior la număr, „bate în plină retragere din fața fantomelor albe care înaintau cu hotărîre spre ei”.

La Doaga, Mărășești și pădurea Răzoare, la Muncelu și pe dealul Panciu, la Cireșoaia, Coșna și Oituz, pretutindeni inamicul a simțit tăria brațului oșteanului român, pe care dragostea de patrie l-a făcut de neînfrînt. Curajul și spiritul său combativ au fost recunoscute chiar și de adversar. Generalul Kurt von Morgen, comandantul Corpului 1 armată german, scria despre bătălia de la Mărășești: „Rezistența inamicului, în special a românilor, a fost neobișnuit de îndrăzită și s-a exprimat prin 61 de contraatacuri în timpul celor 14 zile de luptă. Cea mai mare parte au ajuns la lupta cu baionetă.” La rîndul său, generalul Henri Berthelot, șeful Misiunii militare franceze în România, care l-a cunoscut de aproape pe cei ce „Au înscris Sîretul alături de Marna și Isonzo”, declara în acele zile fierbinți ale lui august 1917: „Soldații români lupta admirabil. Ei sînt la înălțimea celor mai viteji apărători. Sînt cei mai buni soldați din lume”.

MONITORUL OASTEI

Prima publicație militară oficială din țara noastră a fost „MONITORUL OASTEI”, care a apărut la 6 februarie 1860 (pînă în anul 1920). A avut două ediții diferite: una la București și alta la Iași. Ediția de la Iași era „rețipărită după ordinul ministrului de război”. În articolul redacțional de prezentare, apărut în primul număr, ni se arată care va fi alcătuirea permanentă a publicației: „MONITORUL OASTEI” va fi împărțit în: partea oficială, partea neoficială, nuvele (adică noutăți) străine, studieri asupra diferitelor instituții și arme ale oastei, fapte diverse, varietăți și publicații ministeriale.”

Cu un an mai înainte — la 23 iulie 1859 — apăruse la București cea dintîi publicație oștească, neoficială: „Observatorul militar”. A avut ca redactor-răspunzător pe locotenentul de artilerie, în demisie, Gr. Lipoianu. Au apă-

rut în total 19 numere — pînă la 3 decembrie 1859. A publicat, cu precădere, știri și articole de teorie militară.

ROMÂNIA ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

Moment important în istoria poporului nostru, participarea României la războiul antihitlerist a început la 23 August 1944, odată cu declanșarea, sub conducerea partidului comunist, a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Intrarea țării în războiul antihitlerist a intrunit de la început adevăratele sale crezuri de libertate și independență națională, voința de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-și clădi singur viitorul. Evidențiind aceste adevăruri, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că „România a intrat în războiul antihitlerist cu întregul său potențial uman, militar și economic, cu toate forțele sale, alături de Uniunea Sovietică, de întreaga coaliție antifascistă. Poporul român a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, țelul său suprem era lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane, asigurarea independenței patriei, dreptul de dezvoltare liberă”.

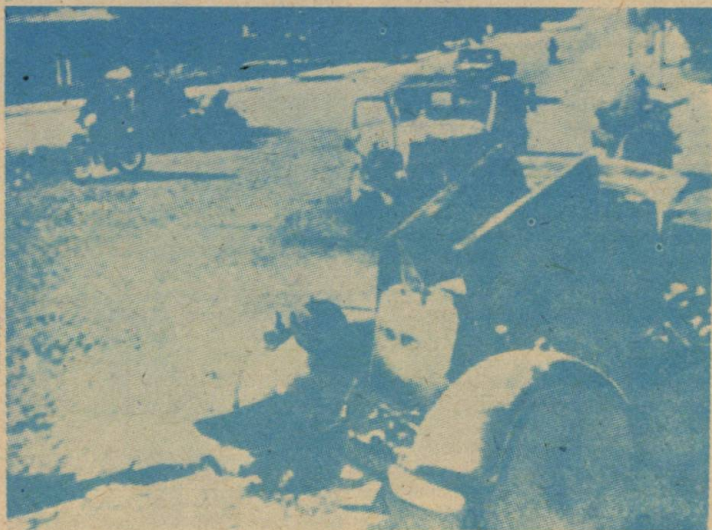
Începută într-un moment în care, așa cum sublinia la Conferința de pace de la Paris, A.I. Vișinski, reprezentantul Uniunii Sovietice, „nu erau încă evidente perspectivele dezvoltării viitoare a evenimentelor și cînd soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară”, participarea României la războiul antihitlerist a avut o serie de caracteristici ce i-au conferit un grad sporit de originalitate.

Datorită ireproșabilei pregătiri politico-militare asigurată de Partidul Comunist Român întoarcerea armelor pe 267 km, din cei 654 ai aripilor de sud a frontului sovieto-german și declanșarea în întreaga țară a luptelor împotriva trupelor germane a fost imediată și integrală, chiar din seara zilei de 23 August 1944, fără nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, fapt ce a fost apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală. Prezența armatei române pe frontul antihitlerist a fost, de ase-

menea, continuă și efectivă de la 23 August 1944 și pînă la 12 mai 1945, ceea ce nu s-a întîmplat cu armatele altor state aflate în situații similare.

La 23 August 1944, întreaga armată română, de la soldat pînă la general, a întors ca un singur om armele împotriva trupelor germane. Toate încercările comandamentului german de a provoca cel puțin o sciziune în rîndurile corpului de cadre al armatei române au

ral Friessner, care îmi formula în limba germană întrebările pe care le transmiteam în limba română celor doi generali și prin care succesiv i-am întrebat în esență dacă vor da ascultare noului regim din România. Ambii au răspuns categoric și net că vor da tot concursul [...]/ țării și guvernului”. Acest lucru a fost confirmat la 3 septembrie, într-un raport către Ministerul de Război și de generalul de armată Petre Dumitrescu, care în noaptea de 23 spre 24 august

Tehnică de luptă hitleristă distrusă în preajma Capitalei

eșuat. Consemnînd această realitate, jurnalul de război al Grupului de armată german „Ucraina de sud” menționa că: „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei”. Semnificativ în acest sens este și raportul colonelului Nicolae Ivănescu, șeful detașamentului de legătură al Armatei 3 române pe lângă Grupul de armate „Ucraina de sud”, care la 27 august 1944 arăta: „În noaptea de 23 August 1944, către orele 23, am fost rugat să mă prezint la domnul general Friessner [...]/ care m-a rugat să fac succesiv legătura cu domnul general Dumitrescu și cu domnul general Șteflea, comandanții armatelor 3 și 4 române, care au fost întrebați prin mine, în prezența personală a domnului gene-

ral, după audierea la radio a proclamației șefului statului român către țară, a ordonat, la ora 1,30 să înceteze „Orice subordonare a comandamentelor și unităților române față de comandamentele germane”, precum și „lupta și orice act de agresiune contra forțelor sovietice”. În aceeași noapte, tot pe frontul din Moldova, colonelul Nistor Teodorescu a cerut unităților din subordine, la ora 23,30, următoarele: „Luați măsuri pentru a dezarma elementele germane aflate în sectorul dumneavoastră. În cazul că nu se vor supune se va face uz de arme”. Dispoziții asemănătoare, care vizau lichidarea rezistențelor hitleriste și interzicerea oricăror acțiuni agresive ale inamicului, au fost transmise pe întreg teritoriul național.

Prin urmare, întreaga armată română, profund devotată cauzei naționale, a participat activ, din după-amiaza zilei de 23 August 1944, alături de întregul popor român, la lupta pentru eliberarea patriei, pentru asigurarea independenței și suveranității ei. Misiunile și felul în care trebuia să acționeze armata română în lupta „fără cruțare cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său” — așa cum se arăta în chemarea adresată țării de Partidul Comunist Român, au fost precizate în directiva operativă emisă în noaptea de 23 August 1944 de noua conducere a Marelui Stat Major.

Elementul fundamental al efortului militar românesc l-a constituit armata (peste 1 100 000 de militari mobilizați) căreia i s-au adăugat formațiunile de luptă patriotice, organizate și instruite de comuniști, batalioanele de luptă regionale, formațiunile de premilitari etc. Înfruntarea militară cu trupele hitleriste a dobândit caracteristici ale războiului popular, atît ca ridicarea la arme a întregului popor cît și în privința formelor de luptă adoptate: ambuscade, baricade, lupte „în focare”, acțiuni de hărțuire etc.

Într-un timp foarte scurt, armata română, sprijinită activ de întregul popor, a eliberat întregul teritoriu național aflat atunci sub jurisdicția guvernului român, a provocat numeroase pierderi trupelor hitleriste (circa 60 000 de militari, între care 14 generali și peste 1 400 ofițeri) și a capturat o importantă cantitate de material de război (222 de avioane și 438 de nave maritime și fluviale, însemnate cantități de material de război).

Victoria românească din August 1944 a avut remarcabile consecințe militare și politice în ansamblul celui de-al doilea război mondial, grăbind sfîrșitul acestuia cu circa 200 de zile. Referindu-se la amploarea acestor consecințe, Hans Kiessel

Ostașii români au dus lupte aprige pentru fiecare stradă, pentru fiecare casă din capitala Ungariei

aprecia că acestea „n-au fost mai puțin grave ca cele ale bătăliei de la Stalingrad”, iar H. Seaton Watson, reputat istoric englez, aprecia că „acțiunea de la 23 August 1944 a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial. Ea a deschis întreaga Europă sud-estică în fața Armatei Roșii”.

Obiectivul fundamental imediat al efortului militar românesc după victoria revoluției din august 1944 l-a constituit continuarea luptelor pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația horthysto-hitleristă și anularea dic-

tatului fascist de la Viena din 30 august 1940 prin care Ungaria horthystă smulse se României 43 492 km pătrați cu 2 667 000 de locuitori, în marea lor majoritate români. Caracterul drept al războiului național de eliberare a făcut ca peste tot să se manifeste unitatea deplină de voință și acțiune între poporul român și armata sa eliberatoare. După ce au blocat încercările inamicului de a-și instala dispozitivul de luptă pe crestele Munților Carpați, cele două armate române, în cooperare cu trupele sovietice sosite în Podișul transilvă-

Coloană de tancuri românești în preajma orașului Gărei

Un pui de român, cu Tricolorul în mîini, în întîmpinarea trupelor noastre eliberatoare

Dovadă a omeniei, caracteristică din totdeauna a poporului român: ostașii noștri împărțind hrană populației infometate a Budapestei

nean, în Banat și Crișana, prin trecătorile menținute libere de diviziile române, au eliberat, până la 25 octombrie 1944, întregul teritoriu național de sub ocupația hor-thysto-hitleristă.

Participarea armatei române la războiul antihitlerist a continuat fără întrerupere pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, într-un sector de front care s-a înscris pe una din direcțiile strategice importante de pătrundere spre centrul Europei, până la victoria epocală din mai 1945.

De la 23 August 1944 și până la 12 mai 1945, armata română a străbătut prin lupte 1 700 km, de la țăr-mul Mării Negre până în apropiere de Praga, a traversat 20 de masive muntoase, a forțat sau trecut 12 cursuri mari de apă și a eliberat în total 8 717 localități, între care 138 de orașe, contribuind la eliberarea unei însemnate zone geografice.

Pierderile armatei române în răz-boiul antihitlerist s-au cifrat la aproximativ 170 000 de militari (morți, răniți și dispăruți), iar cele provocate inamicului la 136 528 (prizonieri și morți). Suprafața eli-berată în Ungaria (unde au luptat 210 000 de militari români) și Ce-hoslovacia (248 430 de militari ro-mâni), adică circa 25—30 la sută din aria însumată a celor două state, evidențiază faptul că o pătrime din efortul militar strategic al forțelor aliate pe direcția Oradea (sau Arad) — Budapesta — Brno — Viena, deschi-să practic de armată română, a fost depus de forțele militare ale României.

Semnificativ este și aportul eco-nomic românesc la marea victorie, desfășurat sub înflăcărata deviză lansată de P.C.R. — „**Totul pentru front, totul pentru victorie!**” —, care s-a cifrat la peste 1 000 000 000 de dolari valută 1938, ceea ce echivalează cu de peste 4 ori bugetul României din anul 1938, anul economic antebelic cel mai prosper, sau de peste 4 ori venitul național al României în anul 1945.

Comparația cu indicatorii reali-zați de alte armate ale statelor coali-tei antihitleriste în operațiile des-fășurate scoate în evidență, în mod convingător, contribuția remarca-bilă pe care a avut-o armata ro-mână în războiul antihitlerist. Un indicator notabil îl constituie adîncimea pătrunderii în dispozitivul ina-mic — 1 700 km, care a fost compa-rabilă cu cea efectuată de armatele marilor puteri ale Națiunilor Unite: 2 400 km — armata sovietică; 775 — 1 500 km — forțele aliate occi-dentale pe frontul de vest; 1 150 km — forțele aliate occiden-tale pe frontul italian. În ceea ce privește ritmul mediu de înaintare (6,5 km pe zi), acesta a fost, în

Nesfârșite lupte a purtat armata română, prin vifore și ger, pentru alungarea hitle-riștilor și de pe pământul Cehoslovaciei

În Ungaria, cele două armate române au acționat, între 8 octom-brie 1944 și 15 ianuarie 1945, în strînsă cooperare de luptă cu arma-tele sovietice, în trei zone vitale ale dispozitivului strategic inamic, cu o importanță semnificativă de ordin operativ strategic: în nord-estul Ungariei, în zona Tisei mijlocii, pe căile de acces spre Bu-dapesta și în interiorul capitalei ungare. Acționînd pe un front de 100—120 km, armata română (17 divizii, un corp aerian, două bri-găzi de artilerie antiaeriană și alte unități și formațiuni, totalizînd peste 210 000 de militari) a pătruns pe teritoriul Ungariei pe o adîncime de 250—300 km, a eliberat 1 237 de localități, între care 14 orașe, a cucerit 3 masive muntoase și a forțat 4 cursuri mari de apă. Pierderile provocate inamicului s-au ridicat la 30 789 de mili-tari (morți și prizonieri), iar cele proprii la 42 700 de militari (morți, răniți și dispăruți).

multe situații, superior celui reali-zat în alte operații ofensive luate ca termen de comparație. Sugestive sînt și efectivele mobilizate: peste 1 100 000 de ofițeri, subofițeri și

trupă, la 23 August 1944, sau an-ga-jate nemijlocit în lupte — 538 536 militari —, precum și cuantumul pierderilor înregistrate în luptă (circa 170 000 de militari). Din punctul de

În Cehoslovacia, pe parcursul a 146 de zile (între 18 decembrie 1944 și 12 mai 1945), armatele 1 și 4 române au acționat în regiunea muntoasă din estul și centrul țării, participînd, alături de trupele sovietice, la reducerea ieșîndului pronunțat pe care frontul german îl prezenta în acest spațiu. Însemnate rezultate strategice au avut în ansamblul operațiilor militare aliate și bătăliile de la vest de Hron, din Munții Fatra Mică, Fatra Mare și Carpații Albi, precum și cele din Moravia. Forțele române care au acționat pe teritoriul Cehoslo-vaciei (17 divizii, un corp aerian și alte unități, totalizînd 248 430 de militari) au desfășurat într-un sector de front, larg de 50—130 km și adînc de 400 km, 259 de lupte mai însemnate în cursul cărora au eliberat 1 722 de localități, au cucerit 10 masive muntoase mai im-portante, au forțat 4 cursuri mari de apă. Pentru eliberarea poporu-lui cehoslovac s-au jertfit 66 495 de militari români (morți, răniți și dispăruți); pierderile provocate inamicului s-au cifrat la 22 803 mili-tari.

Pentru ca generațiile viitoare să nu mai cunoască ororile războiului și-au vărsat singele, pe frontul antihitlerist, mii de ostași ai României.

În marșul ei eliberator, armata română a ajuns prin lupte grele pînă la capitala Austriei, Viena

românesc pe frontul antihitlerist.

O altă caracteristică a efortului militar românesc a constat în faptul că s-a bazat exclusiv pe propriile resurse ale țării, fără nici un sprijin din partea aliaților și s-a desfășurat concomitent cu îndeplinirea unor împovărate sarcini de armistițiu. Susținerea deplină a efortului de război a devenit în acel an o sarcină națională, indiferent de poziția forțelor politice românești în ceea ce privește evoluția politică ulterioară a țării. În ceea ce privește susținerea la parametri maximi a frontului antihitlerist și îndeplinirea exemplară a prevederilor Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, poporul român s-a manifestat unitar.

Contribuția remarcabilă pe care România a adus-o la înfringerea fascismului plasează țara noastră pe locul patru în rîndul statelor care au participat la zdrobirea Reichului nazist, la obținerea istorice victorii de la 9 Mai 1945. Aportul uman și material al României la înfringerea fascismului evidențiază cu mare putere de convingere adevărul că poporul român i-a fost străin acest funest fenomen politic, că a militat constant și cu abnegație împotriva lui, că a angajat totalitatea resurselor sale pentru obținerea cît mai grabnică a victoriei finale de la 9 Mai 1945. „Participarea României, cu întreaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în întreaga lume”.

vedere al acestui ultim indicator, media zilnică de circa 600 de militari (morți, răniți sau dați dispăruți) plasează România pe locul trei în rîndul statelor coaliției antihitleriste, după Uniunea Sovietică și Sta-

tele Unite ale Americii. Un alt indicator îl reprezintă lungimea frontului menținut de trupele române: 150—520—1 400 km, adică o medie de 350 km, grăitoare pentru a evidenția intensitatea efortului militar

• MAIOR ALESDRU DUȚU

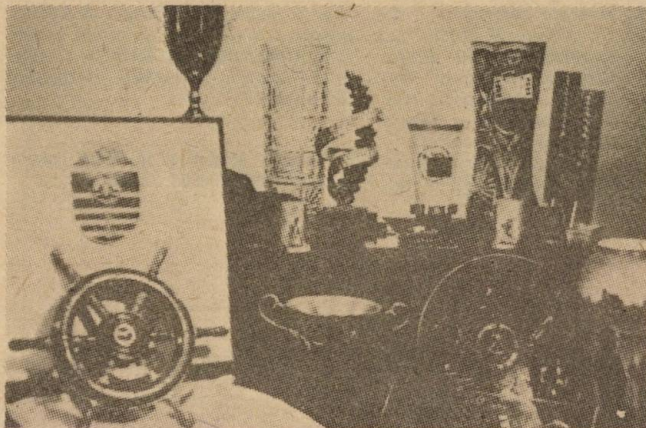

DOCUMENTE DE O INCALCULABILĂ VALOARE

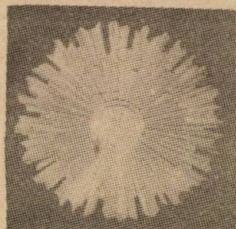
Colonelul — regizor și opera-
tor — Ion Ostrovski

Actori și regizori de prestigiu sînt colaboratori permanenți ai Studioului Cinematografic al Armatei (în foto, de la stînga la dreapta: maiorul Viorel Do-
menico, actorul Gh. Cozorici și colonelul D. Seceleanu, discutînd cîteva detalii
ale unui nou film).

Vitrina cu trofee a studiului

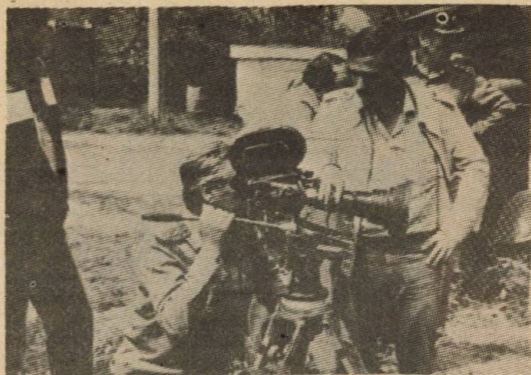

Marele premiu „Soarele de aur”, obținut
la Festivalul filmului militar de cinema și te-
leviziune de la Versailles

Înființat la 15 noiembrie 1916, Studioul Cinematografic al Armatei se înfățișează astăzi, în cel de-al 70-lea an al existenței sale, ca o instituție cu o bogată experiență și valoroasă tradiție, cu un loc distinct, înconfundabil în peisajul cinematografiei naționale. Filmele de scurt-metraj realizate aici — peste 350 numai în perioada 1965—1986 — constituie un suport trainic în educarea moral-patriotică și în instrucția ostașilor armatei noastre. Totodată, peliculele difuzate în rețeaua națională cinematografică — peste 80 în aceeași perioadă — vizionate de milioane și milioane de spectatori din întreaga țară — contribuie la integrarea armatei în viața social-politică a patriei, la întărirea puternică a unității dintre popor și armată. Dovadă a valorii lor artistice: patru filme documentare au fost distinse cu premiul întâi în Festivalul Național „Cîntarea României”, iar cinci au primit premii ale Asociației Cineaștilor din R.S. România.

Filmele produse de cineaștii militari sînt binecunoscute și publicului de peste hotare. Un exemplu concludent îl constituie „260 de zile pentru nota istorie a României” care a rulat în 54 de țări de pe toate continentele. Distincțiile obținute la concursurile și festivalurile internaționale întregesc profilul unei „case de filme” prestigioase: de două ori „Marele premiu al Festivalului internațional al filmului militar” („Asaltul” și „Ascensiunea”) și de șase ori Premiul întâi la același festival („Mina a.t. 44”, „Conducerea tancului prin vad adînc și pe sub apă”, „Metodica învățării deplasării pe schiuri”, „Rezerva de aur”, „Metodica instrucției alpine”, „Baladă pentru independență”); „Marele premiu „Soarele de aur” la Festivalul internațional al filmului militar de cinema și televiziune de la Versailles; Premiul întâi la Revista internațională a documentarului cinematografic de la Milano („Armata română în arta plastică”), la care se adaugă alte peste 40 de premii internaționale.

Această producție fructuoasă a prezentului continuă o glorioasă tradiție a filmului militar românesc. Fiindcă în cei 70 de ani de existență, Studioul Cinematografic al Armatei a realizat filme care au intrat definitiv în istoria cinematografiei naționale. Dintre acestea prezentăm cititorilor cîteva dintre cele realizate în primii săi ani de activitate.

Platourile de filmare ale cineaștilor militari — cîmpurile de instrucție, sălile de specialitate ale unităților noastre, instituțiile de cultură ale armatei, marile șantiere ale socialismului

ÎN JURUL ULTIMELOR LUPTE DE PE FRONTAL ROMÂN

Este primul film documentar de lung metraj realizat în România. Filmul prezenta, în cinci părți, cca. 2 400 m de peliculă, eroicele bătălii ale ostașilor români purtate împotriva invadatorilor la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Autor: Constantin Ivanovici care a fost nu numai operator și monteur, ba chiar, la premiera filmului, și proiecționist!

Informații prețioase despre această peliculă întâlnim în „Memoriile” autorului, aflate în manuscris la A.N.F. (Dosar A 2972/ vol. 553, pag. 111—120);

„Conținutul filmului era următorul: a) reorganizarea armatei române pe toate fronturile în toamna anului 1916 și iarna anului 1917; aprovizionarea cu materiale de război: artilerie, muniții și subzistențe, cu toate cele necesare unui război; b) scene operative din luptele din iunie-august 1917 de pe frontul român: Mărășești, Mărăști, Tg. Ocna, Oituz; c) imagini privind dezastrul produse de bombardamente: orașe distruse, soldați răniți etc.; d) ca parte finală am montat defilarea trupelor victorioase și decorarea eroilor.

Inserturile aveau o lungime totală de cca 200 metri și au fost scrise într-un stil poetic-militar de către serviciul de presă din Marele Cartier General.

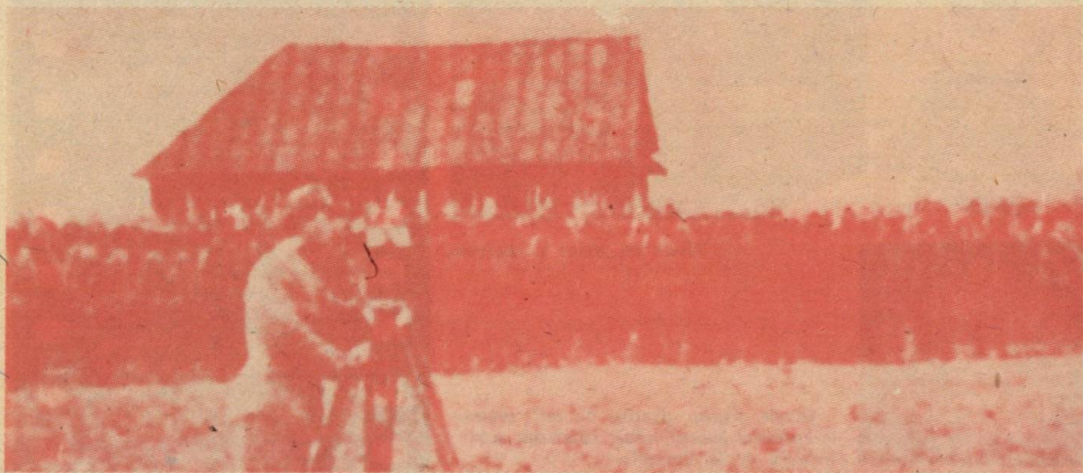
Premiera filmului a avut loc la 25 septembrie 1917 la Teatrul Național din Iași în prezența guvernului, a altor oficialități. Scriitorul Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Național, m-a felicitat și mi-a spus: „mă, fîncule (Constantin Ivanovici avea pe atunci 19 ani) ai făcut o lucrare grozavă. Vei rămîne în istorie!”.

Iată cum se comenta într-un prospect conținutul acestui film și mo-

dul cum el a fost primit de publicul spectator: „Lupta de la Mărășești e nereconstituibilă, e prea gigantică. Din fericire însă, întreg episodul istoriei mondiale contemporane — Mărăști, Mărășești — există așa cum s-a desfășurat. E un singur document autentic care-l expune în întregime filmul Serviciului Cinematografic al Armatei (...) La Iași, acest film, prezentat la Teatrul Național a fost prilejul unor adevărate manifestații naționale” (Arhiva M.M.C., dosar 4, corespondență referitoare la Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei, pag. 553).

După premieră, filmul a rulat în continuare la Iași, în sălile „Modern” și „Făclia Militară”, beneficiile realizate fiind depuse, așa cum își informează cititorii ziarul „România”, din 18 martie 1918, „la tezaur pe seama Ministerului de Război pentru a fi destinate jumătate Societății „Invalidilor de Război” și cealaltă jumătate Societății „Orfanilor de Război”.

Cineaștii militari și-au făcut datoria și în timpul primului război mondial

ECATERINA TEODOROIU

În iunie 1921, apare pe ecrane ceea ce ziarele vremii numeau „un episod în jurul Ecaterinei Teodoroiu”.

Cineastul
N. Barbelian

fecioara de la Jiu, înscenat cu concursul Armatei”. Era vorba de un film care îmbina episoade reconstituite — rolul Ecaterinei Teodoroiu fiind jucat de Marietta Rareș — cu materiale autentice din actualitățile de război filmate pe front de Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române.

Filmul a fost realizat în colaborare cu Societatea Mormintelor Eroilor de Război.

Secvențele de luptă erau reconstituite și filmate de operatorul N. Barbelian, căruia îi aparținea de altfel și regia filmului.

Revista „Cinema” nr. 8 din 15 aprilie 1925, pag. 380, consideră filmul ca fiind prima mare operă cinematografică de după „Războiul Independenței”, creație profund patriotică: „Preluând tradiția reconstituirii fidele a unor momente istorice, acest film aducea o inovație față de (filmul) *Independența României*: in-

tercalarea în textura filmului a unor fragmente de jurnale de actualități autentice. Întrucât pelicula era formată în majoritate din scene reconstituite, linia narativă urmînd cu strictețe succesiunea faptelor istorice, ea poate fi pe bună dreptate considerată film artistic cu tematică istorică și nu documentar, chiar dacă din subiectul său lipsea factorul anecdotic” („Contribuții la istoria cinematografului în România”, Editura Academiei R.S.R., 1971, pag. 138).

Datorită prohibiției „reconstituirilor”, o mare parte din materialul filmat părea atât de autentic, încît un deceniu mai tîrziu regizorul Ion Niculescu-Brună avea să-l preia pentru a-l insera, în chip de „actualități de arhivă”, ale vremii, în filmul său de ficțiune omonim.

POVEȘTEA NEAMULUI ROMÂNESC

Primul film documentar de sinteză avînd ca temă evoluția istorică multimilenară a poporului român a fost realizat de Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române în anul 1923. Montajul și imaginea sînt semnate de N. Barbelian pe un scenariu și cu inserturi scrise de Nicolae Iorga.

Structurat în „șase părți” și avînd 2 500 m, filmul — realizat pe baza unor materiale ilustrative (îndeosebi stampe), dar și cu imagini filmate în timpul primului război mondial — a fost prezentat în premieră la 16 aprilie 1923 la cinema „Teatrul Popular” din București.

Cu adresa nr. 39873 din 21 mai 1923 Ministerul de Interne aprobă prezentarea filmului despre „istoria neamului românesc de la nașterea poporului român pînă în zilele noastre” în toate cinematografele din țară.

DATORIE ȘI SACRIFICIU

În anul 1925, cînd ecranele cinematografelor din București erau inundate de filme cu titluri dintre cele mai... comerciale gen „Răsfă-

țața Parisului”, „Prin crimă la avere”, „Dama cu milioanele”, „Aventuriera în mătase”, „Amor și extravaganță”, „Școala cocotelor”, „Madona străzilor”, „Păcatul maimelor”, „Slavele dragostei”, „Răzbunarea amantei” etc., etc., Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române realizează filmul artistic „Datorie și sacrificiu”.

„Produs al d-lor căpitan Alexandru Dumitrescu (șeful S.F.C.A.R.) și N. Barbelian, cu cheltuielile armatei. „Datorie și sacrificiu” este un film pregătit pentru educațiunea militară și patriotică a tineretului și în special

Căpitanul-cineast
A. Dumitrescu

a soldaților români prin evocarea episoadelor eroice și a spiritului de sacrificiu pentru patrie, din timpul războiului pentru întregirea neamului” („Cinema”, 15 ianuarie 1926).

„Frumosul gest al autorităților militare superioare este cît se poate de lăudabil și meriță cele mai înalte cuvinte de mulțumire.

Scenariul excelent din punct de vedere național, militar și sentimental este al d-lui căpitan Dumitrescu și sîntem siguri că această capodoperă de artă românească nu va fi rulată numai în sălile militare de proiecție și apoi să rămînă uitată în biblioteca Muzeului Militar, ci va fi dată spre reprezentare cinematografelor din Capitală și din toată țara pentru ca publicul românesc să aibă bucuria de a o admira.

Direcția de scenă o are d-l Ion Șa-

highian care a dirijat cu o mână de maestru turnarea acestui film.

Partea tehnică este ținută de cunoscutul operator N. Barbelian, unul dintre inițiatorii acestui frumos eveniment.

În rolul principal apare d-l G. Vraca (debut cinematografic — n.n.), cunoscutul artist de la Teatrul Național care depune multă sinceritate, suflet, temperament și mai presus de toate are o excelență mască ("Cinema", 1 iulie 1925).

Intriga se axează pe o poveste de dragoste plasată în timpul și în cadrul războiului din 1916—1918. Doi flăcăi din același sat își dispută dragostea frumoasei Ileana. Rivalitatea lor este întreruptă de sosirea ordinului de mobilizare. Înrolați în același regiment, ei participă la luptele de la Mărășești și Oituz, prilej pentru realizatori să insereze în acțiune fragmente de actualități filmate în timpul respectivelor bătălii.

Ion își face datoria pe deplin, în timp ce rivalul său, Ilie, dezertează pentru a fugi în sat s-o revadă pe Ileana. Un glonț dușman îi curmă însă viața, între rețelele de sîrmă ghimpată prin care încerca să se strecoare.

"Sahighian a tratat cu o mână sigură episoadele de război, reușind o interesantă și veridică reconstituire a unor lupte în care a avut de dirijat unități întregi (circa 5 000 persoane, "Cinema" 15 iunie 1925), cu echipament de război, puse la dispoziție de oficialități. Dar mai presus de aceasta, el a redat pregnant atmosfera războiului și a zonei frontului, cu detalii de o mare veridicitate și de un realism autentic" (Jean Mihail: "Filmul românesc de altădată", Editura Meridiane, 1967, pag. 66).

Regretatul actor George Vraca în primul său film.

"Ideea de a reuni vederile autentice luate în timpul groaznicului măcel cu scenele propriu-zise ale filmului, completând acțiunea fictivă cu documentele reale luate la fața locului, este una dintre cele mai nimerite... Tablourile cu răniți și cu efecte nenorocite ale sălbătăciei războinice ne învață să prețuim mai mult timpul binecuvîntat al păcii" ("Cinema", nr. 26/1926).

Revista "Cinema" din 1 noiembrie 1925 își informa cititorii că filmul "Datorie și sacrificiu" este "cel mai mișcător fragment dramatic din războiul neamului... o înscenare ce rivalizează cu cele mai mari filme".

- Reprezentația de gală și premiera

au avut loc la cinematograful "Vlaicu" din București, la sfîrșitul lunii decembrie 1925. Filmul a rulat în toată țara, iar în armată a fost folosit inclusiv în timpul războiului antihitlerist, fiind prezentat ostașilor aflați pe front în Ungaria și Cehoslovacia (Arhiva M.M.C. Dosar Diverse III, nr. 1373, pag. 4).

Sînt doar patru filme dintre cele peste 170 identificate ca fiind realizate de Studioul Cinematografic al Armatei în perioada 1916—1945, unele păstrate în Arhiva Națională de filme sau în Arhiva Ministerului Apărării Naționale, altele, din păcate, pierdute. Sînt filme, documentare, documentar-artistice, de instrucție și jurnale de actualități, pe baza cărora se poate reconstitui fidel, în imagini, istoria frămîntată a patriei, lupta poporului și a armatei sale pentru libertate și independență din ultimele șapte decenii.

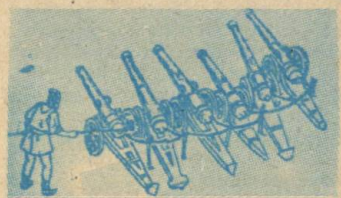
Prieten apropiat al cineaștilor și filmului militar, regizorul Sergiu Nicolaescu sublinia în acest sens: "Ca cineast, sînt cu toată inima, cu tot sufletul alături de un studio care poate și trebuie să adune de-a lungul anilor documente de însemnă, incalculabilă valoare. Studioului armatei îi revin sarcini poate mai grele decît unei cinematografii documentale. El trebuie să înregistreze pe peliculă fiecare perioadă, fiecare epocă, fiecare eveniment important prin care trece armata română. Nu pentru noi, cei prezenți, ci pentru istorie. Sfințenia cu care cineaștii militari — pe care eu îi consider în primul rînd istorici ai imaginilor — vor aduna aceste materiale, le va aduce sau nu admirația urmașilor".

■ Maior VIOREL DOMENICO

Caleidoscop

● Habicht SL 7x50 este un nou binoclu pentru marinari, fabricat de o firmă austriacă, în stare să reziste la șocuri și în condiții de umiditate. Prin alegerea unui coeficient mare de mărire și a unui obiectiv de calitate, imaginea care se formează în ocular este de 7,1 mm în diametru, obiectele pot fi privite chiar în condiții de furtună, cînd valurile depășesc cîțiva metri. Lentilele tratate antireflex prin procedeele "Swarotop", garantează reproducerea fidelă a imaginilor, cu un contrast pronunțat chiar în condiții de lumină crepusculară sau în contralumină.

● În orașul german Braunschweig, în anul 1829, a apărut cartea de șah "Secrete, gamburi și manual". Cu toate că avea un conținut neobișnuit, cartea s-a bucurat de o bună apreciere a cititorilor și numai după doi ani s-a reeditat. Cea de a treia ediție, completată substanțial, a apărut însă numai în anul 1845, dar nu în Germania, ci în Anglia. În prefața acestei ediții, autorul, în mod ironic, mulțumește autorităților germane pentru că l-au condamnat la 15 ani închisoare. În felul acesta autoritățile i-au oferit "suficient timp pentru reflecție și îmbunătățirea modestei sale lucrări".

Tunuri multiple din timpul domnitorului Petru Rareș

Proiect de car de luptă din evul mediu

SPIONAJ și CONTRASPIONAJ

O NOAPTE FATALĂ

OLIMPIAN UNGHEREA

Pigulisem la cazul acela săptămîni de zile, îl știam pe toate fețele, îl cususem, îl descususem, îl marunțisem, îl asamblasem iarăși — piesă cu piesă, filă cu filă, urmărindu-i lîul capricios, imprevizibil.

Șeful, colonelul de securitate Andru Zăvoianu, mă chestiona cînd și cînd: „Ce faci, Puile, cu turisții ăia, îi mai plimbi sau te plimbă?” N-aștepta răspunsul, mă înfășura în privirile lui iuți, în două ape, schimba vorba și se interesa de alte treburi cîrînte, operative, la zi...

De fapt, nu despre turisți era vorba. Ci despre Vasile Becheru, ghid la un oficiu de turism. Dar colonelul, cînd îmi azvîrlise cazul în brațe, adăugase, așa, într-o dungă: „La limpezește tu povestea asta cu turisții!” Și așa i-a rămas numele în evidențele noastre: cazul „Turisții”.

Vasile Becheru e un tip rotofet, volubil, elegant, abia trecut dincolo de bariera unei jumătăți de veac. Vorbește fluent cîteva limbi străine, are un simț înăscut al organizării, zîmbește mereu, gesticulează, spune bancuri suculente, știe o groază de lucruri interesante, picante, din toate timpurile, are cunoștințe prin toată țara, e „servus” cu toată lumea. Lucrează la oficiul de turism de peste douăzeci de ani, referințe bune, relații bune.

Firea meticuloasă, spiritul chițibușar, pedanteria și o prea mare iubire de sine l-au adus, însă, pe Vasile Becheru în pragul bătrîneții singur, fără familie, dar cu un cîrd de prieteni în urma lui...

Sub nasul colonelului Zăvoianu a ajuns întîmplător. Adică, odată și odată, tot trebuia să ajungă el acolo, dar întîmplările au și ele rostul lor. O informație colaterală, un semn de întrebare crescut din niște declarații stufoase, rutina profesională te obligă la tot felul de hîrtii, adrese, rapoarte, legături cu alte compartimente, travaliu deopotrivă obositor și necesar. Pentru că din hîțîșul ăsta a răsărit figura jovială, surzătoare a lui Vasile Becheru...

Cu vreo trei ani în urmă, boxerului Titi Staicu, aflat într-un turneu oficial prin Canada, i s-a năzărit că ar duce o viață mai prosperă pe alte meleaguri, a părăsit grupul de sportivi români și dus a fost. Lumea — familia, prietenii, colegii — a vorbit fiecare așa și așa, unii l-au regretat, alții nu, rudele au plîns ca după mort. Titi dispăruse în visurile și-n sminteala lui după glorie și bani. Dispăruse brusc. După cum, la fel de brusc, acum vreo cîteva luni a apărut la frontierele României — slab, jigărit — solicitînd, nu, mai degrabă cerșind îngăduința de a reveni în patrie. Desigur, i s-a permis, omul s-a prezentat autorităților, a făcut declarații, mărturisiri, învățăminte pentru alți chițipirgii de aventuri prin țări străine, mizerii, umilinte, dezamăgiri...

Într-una din declarații, Titi Staicu relatea că, traversînd piața din fața Marelui bazar din Istanbul, ă zărit, la un moment dat un tip cunoscut, un compatriot, coborînd dintr-o limuzină elegantă. Titi a alergat spre el, a alergat să-i iasă sîr fletul, zîcnea un dram de bucurie în ochii lui, îl recunoscuse, l-a strigat de departe: „Dom' Becheru, dom' Becheru!”... Dar grăsunul ăla din București s-a făcut că plouă, a întors numai o clipă capul, l-a privit așa cu parapon, parcă și cu un soi de teamă, și a dispărut numaidecît într-unul din gangurile acelea întortocheate, topindu-se în mulțimea lărmitoare, nepăsătoare a celebrului bazar. „Mi-am zis, atunci, că fuge lumea de mine ca de un ciumat”, scrisese apoi în declarație Titi Staicu și trecuse mai departe la necazurile lui, la sfîșierile lui.

Semnălarea aceea pasageră, cernută prin sita rutinei, a ajuns, din resort în resort, pe biroul colonelului de securitate Andru Zăvoianu. Iar de acolo, în brațele căpitanului Eugen Drăgan, zis Puile, adică eu. Pentru că întotdeauna un căpitan are deasupra lui un colonel. Asta-i regula jocului. Ehe, dacă aș fi inventat eu jocul!

Într-adevăr, în perioada respectivă, Vasile Becheru fusese în Turcia, condusese un grup de turiști, lucruri obișnuite, treburi obișnuite, ce să caute el într-o limuzină de lux, străină? Informația boxerului nu se confirmase. Titi Staicu fabulase? Se îngelase? Pină una-alta, însă, Vasile Becheru a rămas în atenția noastră...

Și astfel, în comportamentul ghidului, în modul său de viață, în relațiile sale, au fost descoperite, cu acest prilej, unele bizarerii. La urma urmei, fiecare avem ciudățeniile noastre. Dar, când cineva se duce la teatru și, înainte de a intra în templul Thaliei, se uită atent în jur, se verifică, se întoarce, mătură cu ochii trotuarele, ca și cum ar preîntîmpina sau mai degrabă ar depista o eventuală și secretă urmărire, apoi în pauza dintre acte dispăre, la fel de circumspect, pripit, ferit, cu priviri grele furisate în sîngă și-n dreapta, iar acel cineva se numește Vasile Becheru, despre care Titi Staicu a spus ce a spus, cazi așa, dintr-o dată, pe gânduri negre și te potopesc cele mai urite bănueli: vasăzică, Vasile Becheru, sub zîmbetul lui bonom, sub nonșalanța gesturilor, dincolo de aerul său curtenitor, cumsecade, ascunde alt chip, alte credințe, alte preocupări...

Și, cînd un ofițer de securitate ajunge la concluzia aceasta se cheamă că s-a mai născut un caz. Șeful mi l-a arătat în brațe — „la limpezeste tu povestea asta cu turiștii!” — și ia-tă-mă pe urmele lui Becheru.

La capătul citorva săptămîni de alergătură, investigații, cercetări, confruntări — tacim complet pentru orice vinător de spioni — eram edificat: Vasile Becheru era vițit pină-n gît într-o afacere de spionaj economic, împotriva României. Primea și transmitea informații secrete de stat. Îl țineam de-acum sub control. Puteam să-l arestez orîcînd. Destinatarul informațiilor procurate de Becheru continua să fie, însă, învăluit în mister. Cine era? Cui transmitea Becheru informațiile alea? Cum se realiza legătura? În favoarea cui își trădase patria Vasile Becheru? La întrebările astea trebuie să răspunzi înainte de a aresta un spion...

Vasile Becheru își plimba mai departe grupurile de turiști prin țară, afabil, elegant și plin de bancuri grase, zemoase, care făceau deliciu ascultătorilor efemeri, eu mă perpeleam, așteptînd să facă gestul revelator, să-și plaseze informațiile, să ia legătura cu agentul străin, șeful mă întreba cînd și cînd: „Ce faci, Puile, cu turiștii ăia, îi mai plimbi sau te plimbă?”

E ușor să povestești ce și cînd și cum ai prins un spion, e simplu și ușor, totul e simplu, după. După ce ai prins spionul. Uîți, atunci, de toate necazurile, de toate îndoilele, de toate întrebările care ți-au ars zilele, nopțile. Uîți și scrii așa, că ai făcut și tu, acolo, niște investigații niște cercetări, că te-ai ținut pe urmele nu știu cui, ai observat cutare și cutare chestie, că ai analizat, ai comparat, ai prins momentul prielnic și gata, haț!, l-ai agățat pe tip de guler, ancheta, justiția, procesul, condamnarea. Încă o creștătură pe răboiul profesiei. După ce cazul s-a închis, s-a șnurit, s-a sigilat, și vine așa o vreme cînd vrei să povestești ceva despre munca ta, cînd trebuie să scrii cum a fost, chiar că te întrebi: Oare cum a fost?! Și totul ți se pare firesc, simplu, ușor...

Ce poate fi mai ușor, decît să te plimbi cu un grup de turiști și să-l ai ca ghid pe Vasile Becheru? Era un grup eterogen de turiști străini. Primul popas, cu autocarul, l-am făcut într-un orașel pitoresc, așezat între două ape curgătoare: Motru și Hușnița. Orașul Strehăia. Veche, cetate de scaun a banilor Olteniei. Am făcut un tur al orașului, apoi am vizitat mănăstirea Strehăia. Îmi amintesc și astăzi glasul inspirat al lui Vasile Becheru, mi-l amintesc aproape cuvînt cu cuvînt, vorbindu-ne despre acest celebru monument al culturii medievale românești:

„Ne aflăm pe lespezile din granit ce au fost, cu cinci veacuri în urmă, temelii bisericii ctitorite de năamul Craioveștilor, spiță de boieri care se pierde în negura istoriei. Mai tîziu,

prin 1645, Matei Basarab ridică, în același loc, mănăstirea Strehăia. După aproape o jumătate de veac, în 1690, un alt ilustru voievod, Constantin Brîncoveanu, îi adaugă faimosul pridvor sprijinit de zece stîlpi. La început, biserica avea, în imediata ei apropiere și Palatul Domnesc, care azi nu se mai păstrează...

În timpul revoluției de la 1821, mănăstirea Strehăia a constituit unul din punctele strategice alese de Tudor Vladimirescu. De altfel, aici a și fost instalată o garnizoană din noua sute de panduri, condusă de Pavel (Papa) Vladimirescu, fratele domnului Tudor.

Se mai povestește că Matei Basarab se abătea adeseori prin aceste proprietăți domnești, departe de ochii iscoditori și geloși și aprigi ai doamnei sale, lepădîndu-și grijile și povara ocîrmuirii în brațele unei jupînițe focoase și plină de harul iubirii, între altele și altele haruri cîte a rodit acest pămînt. Noaptea petrecută de voievod sub acoperișul tainic al mănăstirii se cheama chiar noaptea voievodului. Oamenii mănăstirii îi ocroteau popasurile și iubirea. Și astăzi încă mai circulă prin aceste locuri legenda că Matei Basarab, unul dintre cei mai bogați voievozi ai românilor, știa să-și răsplătească oamenii de însoțire pe drumul nopții. Noaptea voievodului era noapte de petrecere nu numai pentru Domn, ci și pentru slujitorii săi de taină și credință. Și se mai spune că drumul secret al jupîniței trecea pe lîngă vadul Hușniței. Acolo, în dreptul unei sălcii bătrîne-bătrîne, unii zic că salcia aia ar mai trăi încă și azi, o aștepta scutierul domnesc. Se întîlneau la cumpăna de noapte, niciodată mai devreme, niciodată mai tîrziu, jupînița se înfiora sub mantoul lung și negru și pleca însoțită de scutier. Noaptea voievodului putea începe...

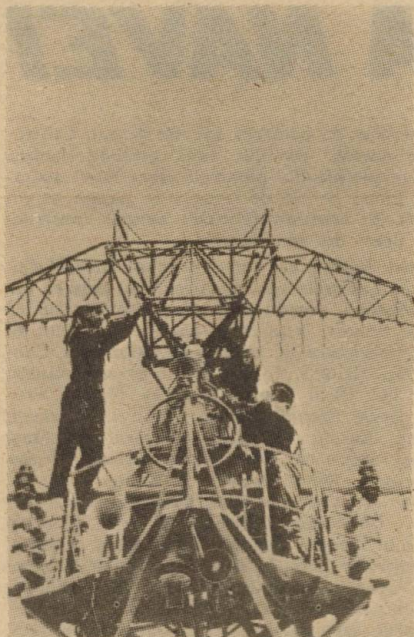
Al dracului Becheru, frumos le mai aducea din cuvînt, Turiștii ăia îl ascultau cu gurile căscate, se uimeau, pipăiau pioși zidurile străvechi și afumate, fotografiau.

Seara, am luat masa la debarcader, așa îi zice unui restaurant așezat pe buza unui lac pitit într-un ochi de pădure, noaptea am dormit la han, mîine aveam să plecăm la Turu-Severin. În spaiele hanului, susura molcom, purtînd în apele lui taine de istorie, rîul Hușnița...

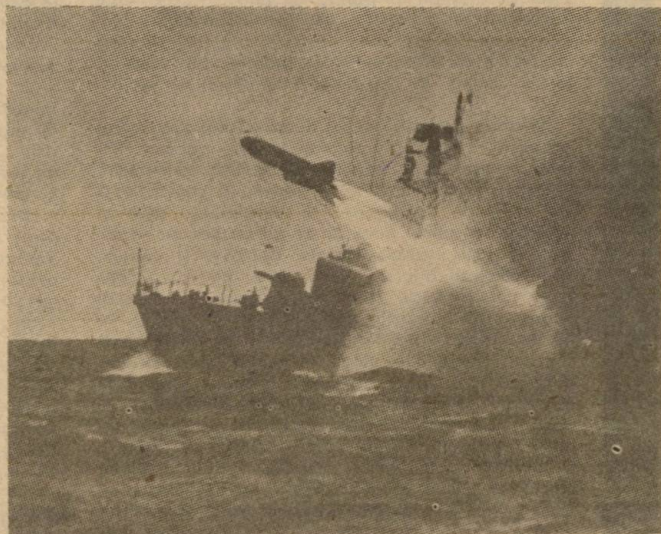
Fusesem mai devreme în oraș, dădusem niște telefoane, încropisem un scenariu pentru cumpăna acelei nopți. Știam că va fi o noapte albă. Păi, cum se cheamă altfel noaptea aia, cînd n-ai somn și te-apucă așa, deodată, amocul plimbării?

M-am sculat, am părăsit hanul tiptil, pînă la miezul nopții să tot mai fi fost vreun ceas, și am ieșit în briza nopții, la plimbare. Dinspre dealul Găvanului, răzbăteau arome de căpșunică neagră. Coapătă. Frumose mai sînt nopțile strehăiene. Mai ales pe malul Hușniței. Oare salcia aia bătrînă-bătrînă o fi chiar de vremea lui Matei Basarab? Și curios, foarte curios, mi-am îndreptat pașii într-acolo. Salcia își respiră maiestuoasă pletele deasupra apei, tăcută, singuratică, enigmatică. Nu eram însă unicul curios. Dealtfel, nici nu m-a surprins prea mult silueta bondoacă, rotofeie a lui Vasile Becheru. Ba chiar, ca să fiu sincer pînă la capăt, îl așteptam. Omul a venit, a apărut ca o nălucă, s-a apropiat de salcie, a pipăit, s-a aplecat, a moșmondit ceva acolo la tulpina ei, s-a ridicat și a dispărut iute, cu mersul lui caraghios, parcă rostogolindu-se. Va să zică, eram deja doi curioși? Trebuia să apară și al treilea. Fără al treilea, nici o poveste n-are miez. Trebuie să se împlinească triunghiul fatidic. Și s-a împlinit. Imediat după miezul nopții, ca și altă dată în nopțile voievozilor, sub coroana protectoare a salciei s-a strecurat o jupîniță, siluetă pripită, aburoasă, alunecînd pe malul apei ca un duh al nopții, adîstînd acolo o clipă cît eternitatea. Numai că scutierul plecase. Dar și timpurile se schimbaseră...

În lumina violentă a lanternelor, s-a despicat brusc, în noapte, chipul tînar al unei femei, năucă sub impactul surprizei. Era o dușe în adîgași, cu bluza răsfîrîntă și pe deasupra blugilor, cu alură ostentativ sportivă și de o frumusețe rece, sîderală. Era una din turistele acelea străine, cazate la han. Ne privea buimăcat, incapabilă de un gest reflex. Stringea încă în palme un mic pachet de lîngă tulpina sălciei: semnul trădării lui Vasile Becheru. Femeia aceea străină pingărise o taină legea ospitalității. Iar noaptea voievodului — consemn de relații oculte — îi fusese fatală.

Fotografii: ALEXANDRU CĂLIMINTE

În prima duminică a celei mai frumoase luni din an — luna cu sălcii aromate, cu struguri dulci și pepeni spărți pe genunchi — în prima duminică de august sărbătorim stăpînii apelor, marinarii, cei ce ne lărgesc orizontul, cei ce ne veghează răsăritul lunii, apropierea visului și lunecarea în asfîntitul oceanelor. Bucuria mea e să mă simt cu aîmplă lipită de toate corăbiile României plecînd spre țărmuri depărtate sau apropiindu-se de miresmele Dobrogei și Brăilei. În prima duminică din august, un poem cît întreaga țară închinat celor ce stăpînesc inima copilăriei, adică drumul pe mări, drumul spre vis.

FĂNUȘ NEAGU

STĂPÎNII APELOR

LANSAREA NAVEI

Bârci, nave, șăici, bolozane, dumbaze, caice, acicuri, pinzare, bastimente, nave, vapoare, vase etc. sînt mijloace de navigație prezente de-a lungul vremii în apele noastre.

Dar, oare, după ce ele erau construite pe mal, lansarea la apă se desfășura după un anumit ceremonial? Probabil că da, ca și la alte popoare. De fapt, cum judicios constată Romulus Vulcănescu („Etnografia”) și Paul Fauré („Viața de toate zilele în Creta lui Minos”), ceea ce impresionează mai întîi pe cercetător sînt analogia, înrudirea sau chiar identitatea dintre obiceiurile și moravurile diferitelor popoare, care trăiesc în condiții asemănătoare. Multe sînt la număr trăsăturile vieții de toate zilele, ca și obiceiurile de tot felul, bineînțeles cu deosebiri la fel de bine precizate. La cretanii lui Minos, de pildă, o ceremonie deosebită, cu invocări și sacrificii, întovărășea lansarea navei la apă; mitul antic al Ifigeniei, victimă „necesară” la plecarea flotei, ascunde un ritual înlocuit recent de spargerea unei sticle de șampanie.

Normal, simbolul jerbei de șampanie abia se recunoaște în cele de odinioară, cînd popoare bătrîne ca vremea — neamuri de etrusci, sumerieni, egipteni, asirieni etc. — pricepute să construiască mijloace de navigație, le încredințau apei și echipajelor numai după ce se parcurgea un ritual. Participanții intonau cîntece de slavă și imnuri, apoi jertfeau diferite viețuitoare, pentru a „îmbuna” zeul (zeița) mării sau pentru a-i dobîndi „bunăvoința”. Vechii greci făceau să gîlgie pe bordaj sînge de berbec; romanii — sînge de pirați captivi; fenicienii — sînge din jertfa celor mai frumoase dintre sclave. În Europa creștină lichidul de jertfă își păstrează numai culoarea; simbolul sacrificiului devine vinul roșu, răsturnat pe punte din mari burdufuri. Risipă, au zis rafinații — prieteni ai lui Bachus, englezi și olandezi — din urmă cu cinci veacuri. Așa că burduful este înlocuit cu zvelte cupe din argint, golite la bord și azvîrlite în apă, în timp ce gurile de foc salută acest moment, bubuind. Cu vremea, europenii vād că efectul este același dacă vinul este „jertfit” nu în cupe, ci în sticle.

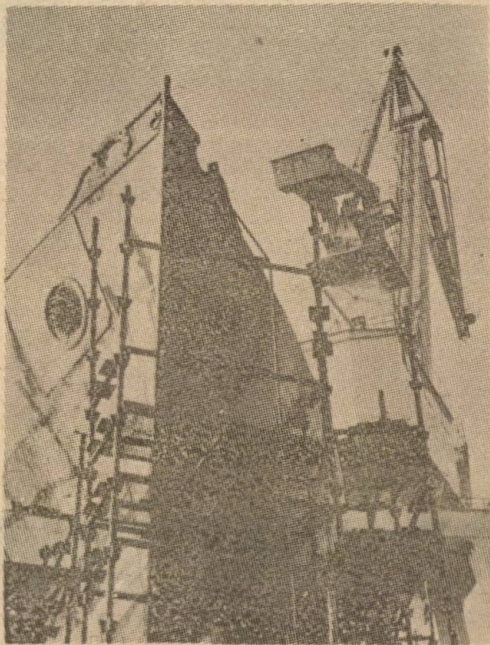
Deci drept simboluri ale singelui gîlgîit la jertfele de odinioară, civilizația a impus, de regulă, vinul de soi sau șampania, în cele mai dese cazuri. Dar nu peste tot este același lichidul care simbolizează jertfa. Indienii recurg la lapte de cocos, brazilienii la suc de portocale, iranienii la apă minerală, unii arabi la apă „sfîntă” adusă din Mecca. Uneori, lichidul-simbol este ales în funcție de navă: țigeti, la petroliere; suc de ananas, la navele care transportă banane; apă din Oceanul Înghețat, la spărgătoare de gheață etc.

Iată cum se desfășoară la noi, astăzi, festivitatea de lansare a unei nave, de pildă „Callatis”. Participă reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, navalisti, marinari, pionieri, membri din detașamentele de tineret pentru apărarea patriei și din garzi patriotice, localnici. Persoanele oficiale sînt întimpinate și invitate la bord.

...Persoanele oficiale coboară de la bord. Lingă balustrada docului în care se odihnește nava, se aude un glas solemn: *Te numesc „Callatis” și îți urez drum bun!* Imediat este tăiată o panglică tricoloră, sticla de șampanie este lăsată să penduleze spre bordaj, se sparge de el, eșarfa roșie de la prova navei este desfăcută, iar în soare strălucește

șirul literelor de culoarea spumei de val: *Callatis*. Sirenele navelor din jur sună prelung, fanfara cîntă, lumea aplaudă, pionierii oferă flori, aparatele de filmat și cele de fotografiat țacăne, se țin cuvîntări, se transmit felicitări pentru constructori și urări de noi succese.

Callatis! Așadar, ce nume primesc navele? Cuvîntul sau cuvintele rostite cu prilejul lansării navei reprezintă identitatea navei, se înscriu la provă și, uneori, la pupă, și aparțin noianului de cuvinte referitoare la: a) *localități*: Alba-Iulia, Constanța, Iași, Callatis, Tomis, Turnu-Severin, Galați; b) *riuri*: Jiul, Oltul, Siretul, Dunărea, Bistrița, Prutul; c) *județe istorice*: Vedeia, Prahova; d) *munți*: Caraiman, Bucegi, Carpați; e) *oameni de seamă (eponime)*: Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Mihai Bravu; f) *ținuturi istorice*: Transilvania, Dacia, România, Basarabia, Bucovina, Ardealul, Dobrogea, Muntenia, Oltenia; g) *ostași eroi*: Maior Șonțu, Căpitan Dumitrescu, Locotenent-comandor Stihii; h) *victorii ale armatei noastre*: Grivița, Opanez, Mărăști, Mărășești, Rahova, Smîrdan; i) *misii sau destinații*: Santinela, Poterașul, Veghetorul, Sanitara; j) *calități*: Voinicul, Viteazul; k) *personaje legendare sau mitice, alte invenții onomastice*: Zmeul, Noe, Năluca, Cresta, Dris; l) *fenomene ale naturii*: Vîforul, Fulgerul, Vîrtejul, Vijelia, Taifunul, Zborul, Briza, Văpaia; m) *obiecte*: Săgeata, Papucul; n) *apartenență*: România, Marina (șlepul Marinei); o) *simboluri ale puterii*: Urania, Titan, Hercules; p) *evenimente naționale*: Independența, Unirea; r) *păsări*: Pescărușul, Rîndunica; s) *animale acvatice*: Delfinul, Bizamul, Meduza, Aterina, Stavridul, Rechinul, Marsuinul; ș) *corpuri cerești*: Luceafărul, Sirius; t) *construcții hidrotehnice*: Ecluza, Digul, Portul; ț) *floră*: Nufărul, Liliacul. Recunoaștem acestora nu atît aspectul taxonomic, cît mai ales marea diversitate.

Numele de navă are nu numai valoare de simbol sau de identitate. Cîteodată, prin el transpare și o normă de conviețuire, așa cum aflăm din „O călătorie pe Dunăre”: scriitorul, Ch.X. Palomas ne încredințează că, în familia căpitanului Pandelis din Brăila, ivindu-se pe lume o fetiță, „O botezară cu numele Roza. Atunci împrumutară numele fetei și șlepuului care trebuia să-i rămînă ca dotă”.

O navă — un nume; el va trăi, de regulă, cît trăiește și nava.

Întîlnirea cu oceanul

Oamenii din echipaj au o vorbă a lor: „mare (oceanul) arată cine ești”. De aceea marinarul bătrîn este atît de respectat. De aceea, considerația pentru *nostromo* (numit și *boțman* ori *șef de echipaj*) nu se clatină niciodată, oricîte furtuni s-au năpustit și s-ar năpusti asupra navei. Cînd pacea escalei sau calmul de după furtună se statornicește la bord sau după ce marinarii ies din serviciul de cart, în jurul lui *nostromo* se deapănă crîmpele de viață trăită, se cîntă, se citește etc. Dorul se zbeugule prin suflute, *nostromo* simte și își desface băierile sacului cu amintiri; omul trebuie să fie întreg la bord (cu gîndul, cu ființa), iar calcanii — marinarii proaspeți — trebuie să învețe mereu de la *nostromo*, ca în această relateare:

...Vară. Bricul „Mircea” suflute duce și doruri duce, cum spun bătrînii. Parcă-i aud pe elevii-marinari:

— Dincolo de Coloanele lui Hercule se intră în împărăția Olandezului zburător.

— Și cine trece înțîia oră dincolo de ele are de-a face cu acest personaj nevăzut, care înalță valuri și-ți bufește-n nas rafale și pumni de apă...

Vorbe! Dar tradiția este tradiție. Cîțiva marinari vîrstnici pregătesc pe îndelete și pe ascuns festivitatea întîlnirii cu oceanul. Și vine ziua cînd oceanul ni-i casă și gazdă la ceremonial.

...Un semnal prin sirena cu aburi și prin stația de radioamplificare: onorul la general! „Mircea” vibrează; zgomot de pași grăbiți. Marinarii se adună pe punte și văd uimiți elemente de decor inedit: lîngă catarg, un butoi plin ochi cu apă, în babord, cîțiva oameni trag icnit de paramele unei macarale, iar din afara bordului se zăresc, pe rînd, o coroană, sprîncene albe, ochi bătrîni, barbă de spumă, mantie verde și trident svelt: sosește Neptun! Întîmpină patru marinari, care stau de strajă la scara-pilot, apoi comandantul, care raportează că echipajul navei este adunat. Bătrînul zeu, însoțit de garda sa, pășește marea spre echipaj, se oprește, desface un sul și rostește rar și răspicat, ca talazurile bubuite de furtună:

— Dragii mei!

Străbătînd sute de mile, din adîncurile albastre ale Mării Egee și pînă aici, mă simt nespus de fericit că mă aflu printre voi, la bordul lui „Mircea”. Am venit... pentru a săvîrși ritualul străbun, care vă va fi de folos pentru a naviga nestingheriți pe întinsul nemărginit al apelor.

Așadar,

Eu, Neptun, zeul, singur stăpînitor al adîncurilor, protector al oamenilor mării și al tuturor viețuitoarelor din Oceanul Planetar, urmărind cu atenție sîrguința de care dați dovadă pentru a deveni buni marinari, am hotărît să vă botez. Fie ca acest moment să vă amintească în întreaga voastră viață de datorita de a purta cu mîndrie tricolorul românesc la catarg. Vă doresc BUN CART ÎNAINTE!

Echipajul, ochi și urechi la Neptun.

— Să vină Prislea! (Fiecare echipaj are un Prisle).

Neptun cere ca acesta să fie bărbierit cu un brici enorm, apoi înmînează „Certificatul de botez”. Pe ceilalți, îi udă din creștet pînă în călcîie cu vina de apă a furtunului. Rîsete, zîmbete, piepturi dezvelite, primind răcoarea. Acum ospașul. Bucătarul ride complice cînd înfașează o piine aburindă. Mîncînd, ucenicii mării dau în miez și de bucăți de sfoară. Talazuri de hohote. Dar nu se cuvine să lipsească de aici tocmai Bachus; o sticlă trece din om în om, fiecare gilgie de cîteva ori, mărul lui Adam le încremenește la un moment dat, însă ei se abțin să reacționeze. Și așa sticla cu... apă de ocean trece pînă la ultimul om și este aruncată apoi în chiote, dincolo de bord. Fiecare și primește certificatul de botez și, împreună cu Neptun, se lasă în voia cîntecelor și a glumelor marinărești, mai sîrate parcă decît apa din sticla de adineauri.

Sigur, nu există un scenariu strict sau o regie tabu a acestei festivități, care depinde, indiscutabil, de marinarii vîrstnici. Am în față documentul cu activitățile care s-au desfășurat, mai demult, timp de o oră la bordul bricului.

09.45: Tot echipajul (exceptînd organizatorii și serviciile de cart) în șort și cu bustul gol. Botezul se va face de către ofițerii numiți de comitetul de organizare; 10.00: semnalul cu sirena, pentru întîmpinarea lui Neptun; 10.05: urcarea lui Neptun la bord. Prin stația de radioamplificare — semnalul ATENȚIUNE; 10.10: cuvîntul lui Neptun; 10.15: bărbierirea simbolică a unui reprezentant din echipaj; 10.20: botezul în butoi al elevului X de către Neptun și ajutorul său — un elev marinar; 10.25: se oferă botezatului, de către bucătar, un pahar din licoarea... oceanului și o plăcintă; 10.30: furtună la... furtun — jerbe de apă din ocean asupra întregului echipaj; 10.45: înminarea certificatelor de botez.

Trecerea Ecuatorului

Mult mai dinamic și mai bogat este spectacolul la care participă echipajul în zona calmurilor ecuatoriale, cînd navigatorii, după ce au verificat și răsverificat punctul navei, anunță:

— Sintem aproape de ecuator!

Începe... teatrul popular marinăresc — un spectacol unic pe scena mării neclintite. Normal, din ramurile vergilor răpăieli asurzitoare de tobă vestesc tunete; plesnitori și artificii, amintind fulgere, prevestesc ploaia cu grindină (boabe de fa-sole), bine pîntită în creștetul celor de pe punte. Vacarmul încetează doar cînd un bătrîn cu barbă de cîlți și cu trident s-a lansat într-o interogație retorică:

— De unde vii? Unde te duci? Cum te cheamă?

Răspunde ofițerul de cart. Intervine rotofeul Tatăl Ecuator, care trimite un curier-paiață, coborât din arboradă val-virtej pe punte. Acesta aduce pentru Piaza-Bună de la bord permisul de liberă intrare în împărăția Tatălui-Ecuator.

Neptun este însoțit de Amfitrita (fiica Oceanului) și un întreg alai: străjeri cu epoleți de parimă, piei-roșii, popă, astronom cu ditamai instrumentul de măsurat înălțimi la aștri. „După calculele mele, zice, trecem Ecuatorul”. În acest moment, asupra alaiului și echipajului se năpustesc șerpi (ai Eumenidei? ai Furiilor?) și o cohortă de draci cu furci lungi în mâini. Vestimentație caraghioasă, strigăte scurte, gesturi groșești. Straja se așază în fața pilcului de marinari nebotezați și îi apără cu strășnicie, nu care cumva să triumfe asupra lor vreun duh sau altă forță rea din apă. Aspectul nebotezaților: legați cu lanțurile sau saulă de la ancoroturile bărcilor, îmbrăcăminte sumară, piele minjită cu gudron și presărată cu fulgi. Alte personaje: curier, încălecat acum pe jumătate-cal — jumătate-vultur; morar pîntecos și pudrat, care îi improașcă pe cei din jur cu făină; Bachus târcat roș-albastru; bărbier cu brici cît toate zilele, cu pămătuș-bidinea, înmuiată într-un ghiordel de clăbuci; lustragi cu cremă-funingine; gîde fioros etc.

Forțele oarbe nu răzlesc. Neptun, cu alaiul, înaintează victorios și calm spre mijlocul punții, sub acoperișul pestriț, alcătuit din drapele multicolore ale codului de semnalizare nautică. Bătrînul zeu se așază pe un tron care scîrție, iar Cerberul improvizează un discurs: „Vezi, Zeule, și tac! Pe Vasilică Berbecuț iartă-l pentru chica miștoasă, bine văzută de oițele țărmlui (aluzie la una din ispitele escalei, n.a.). Și îl ai în fața felinarelor tale pe Georgică Baston, tare grijuliu să-ți hrănească vietățile cînd se înfurie valul. Să vezi ce se ceartă cu el și ce galben e de ciudă! (aluzie la răul de mare). Și grăiește-i cambuzierului să nu ne mai pedepsească stomacul cu zeamă de carcalaci, timonierului să nu mai picotească lîngă roză (roza compasului magnetic sau, poate, vreo Roză cu fustă). Iar de Ionică Santină să nu te sperii; e așa moscilit de la herghelia lui de cai nărași (cal-puțere n.a.) pe care-i aleargă sub punte (aluzie la un motorist certat cu igiena) etc.

Bătrînul își sterge ochii; emoție?! ris?! Face semn să fie adus primul neinițiat. Acesta este cocoțat pe un tron-ciș, care se clatină (are doar trei picioare). Un drac îi sprijină tronul, bărbierul săpunește fața ucenicului mării (i se mai vede doar vîrfurile nasului), lustragiul îi dă lustru la picioare cu funingine, gidele trage scîndura pe care stă tronul, dracul sare în sus, și iartă-l pe marinari de-a berbeleacul în bazinul mascat de tendă. Cînd iese, primește atestatul.

Ceremonialul-parodie se repetă cu al doilea, cu al treilea marinari ș.a.m.d. Hohote de veselie, glume... Gata? Neptun citește registrul. Lipsește un marinari! Ceata de draci și de piei roșii pleacă în căutare și scotocește nava „de la măr la chilă”, cum a poruncit zeul. Ascunsul este dibuit, adus pe sus, muștruluit mai dihai decît oricare, bărbierul îi săpunește tot capul, lustragiul îi unge picioarele cu cremă și îi pîrleşte cite un fir de păr; marinariul se zbate, este ținut zdravăn, bărbierul îi răstoarnă ghiordelul în cap, gidele îl aruncă în bazin și îl ține un timp cu capul sub apă. Cînd să ia aer, marinariul se trezește sufocat cu jet de apă. Acum se încaieră dracii, la bord e un vacarm de neînchipuit, „ghiulele” lichide sînt azvîrlite cu nemiluita, pînă cînd intervine Neptun, împăciuitoare. Se spală puntea, apoi începe o petrecere de neuitat. Sigur, și în acest spectacol imaginația are un rol de zile mari.

Ziua marinei

Traiul în blindă comuniune cu apa este izvor nesecat pentru sărbători, ceremonialuri sau ritualuri care celebrează această realitate. Nimic mai firesc, deci, ca în anul 1933, la propunerea Ligii navale române, Ministerul Educației Naționale să instituie pentru localitățile riverane sărbătoarea numită Ziua apelor „în una din duminicile din a doua jumătate a lunii iunie pentru toate școlile din vecinătatea apelor și cu concursul asociațiilor culturale și artelor” („România maritimă și fluvială”, iunie 1933). Ministrul instrucției, cultelor și artelor, D. Gusti, într-un „Apel pentru Ziua apelor” aprecia că activitățile care vor fi organizate trebuie „să dezvolte virtuțile marinărești” și „să cultive bucuria de viață în popor prin sănătatea ce o dau sporturile de apă”. Program pentru o astfel de zi: excursii pe apă; concursuri de înot; canotaj, lecții speciale; șezători și conferințe publice privind aspecte geografice, istorice, naționale, economice și științifice ale apelor noastre; expoziții, campanii de presă, proiecții de filme și desfaceri de cărți care abordează problemele apelor etc. Se organizează și tabere cu specific marinăresc, numite *jamborei* — termen a cărui etimologie încă nu ne-a fost cu putință să o aflăm. Oricum, destul de multe din activitățile taberei sînt comune celor prilejuite de anuala zi a apelor, pe care, cu timpul, riveranii o subsumează Zilei Marinei, care se desfășoară an de an, la mijloc de august, în porturile maritime și dunărene.

Ziua aceasta era într-o vreme 15 august (la Muzeul Marinei Române sînt documente care atestă că în porturile noastre Ziua Marinei a fost sărbătorită în ziua oară în anul 1902, la mijlocul lunii august). Secvențe din festivitățile desfășurate odinioară, așa cum rezultă din revista „Marea noastră”, august 1939:

a) Cuvîntare omagială: „În semn de adîncă recunoștință pentru sufletele celor 350 marinari (17 ofițeri, 13 maitri și subofițeri și 320 sergenți, caporal și soldați) al căror exemplu de sacrificiu constituie o veșnică amintire... am presărat cu flori mormintele lor pe apă... stabilind legăturile între cei care și-au făcut datoria și cei care sunt gata să și-o facă”.

b) Citirea listei de eroi marinari căzuți pentru întregirea neamului.

c) Activități marinărești (despre care vom da amănunțu mai încolo): școndur miraculos (azi purcelul la școndur); vinătoare de rațe (azi hora rațelor); cavalerii de Malta; nuntă pescărească; surprize marinărești; tîgaia miraculoasă; sărituri de

la trambulină; concurs de înot; concurs de bărci cu și fără vislă; tras la parimă; vânătoarea balenei; lupta cu saci pe școndru; demonstrație de salvare a unei persoane de la inec etc.

Despre momentele privind cavalerii, nunta, surprizele și tîgaia miraculoasă lipsesc informațiile scrise, iar bătrînii marinari abia dacă își mai aduc aminte sau pun semnul egal între „nunta pescărească” și „răpirea miresei de către pirat”.

În unele porturi, după citirea listei de eroi se scufundă în apă o ancoră făcută din flori, ceea ce îl impresionează pe Jean Bart într-atît încît se simte îndreptățit să scrie: „O dată pe an, la Ziua Marinei, se aruncă jerbe, coroane și ancore de flori în mare și în Dunăre, pentru cei fără morminte, pierduți în adîncul apelor”. („România maritimă și fluvială”, noiembrie 1931)

Aceste momente, cum spuneam, aparțin Zilei Marinei de odinioară. Dar astăzi? În porturile unde tradiția marinărească este puternic consolidată, festivitățile prilejuite de sărbătoarea marinarilor conturează următorul tablou:

...Prima duminică a lunii august. Stîlpii înșirați pe faleză și pe străzi par catarge între care este întins șirul multicolor și fluturat al pavilioanelor (drapelelor) de semnalizare nautică. Digurile sînt și ele pavoazate, iar în spațiul pe care îl delimitează, adică în avanport, navele sînt gătite pentru sărbătoare: alămuri lustruite strașnic încît, privindu-le, crezi că sînt așchii de soare, suprafețe proaspăt vopsite, pe punți echipaje în mare ținută etc.

O veste răspîdită de difuzoarele prinse ca niște cercei în virful stîlpilor înfipti împrejurul avanportului:

— Este ora!

Oamenii rămîn neclintîți și solemni, la fiecare navă se aud siflele sunînd prelung, se văd cum urcă tricolorul spre vergă și geacul spre baston, iar dinspre provă și pupă cum înaintează domol și uniform, către catarg, șirul multicolor al marelui pavoaz, mișgălos și iscusit pregătit, astfel încît să sugereze, deasupra punții, încă un tricolor.

Echipajele prezintă onorul... Zi de sărbătoare în toate porturile românești și la bordul tuturor navelor, indiferent unde se află ele pe Oceanul Planetar. Zi de sărbătoare și la case de cultură sau case ale armatei, unde cei prezenți se întîlnesc cu marinari, cu istoria de ieri și de azi a flotei noastre.

Aici, în port — să luăm ca exemplu Mangalia — briza flutură pavilioanele, oamenii ascultă cu atenție Ordinul de zi, prin care se subliniază că echi-

pajele de azi ale navelor militare și comerciale continuă glorioasele tradiții marinărești și sînt înflăcărate de un nemărginit devotament față de patrie, popor și partid, îndeplinind cu abnegație și răspundere misiunile încredințate. Ordinul se mai referă la starea prezentă și viitoare a marinei noastre, puternică și modernă.

Ora 10,00. Sosesc oaspeții de onoare — personalități din conducerea partidului, statului și a marinei, reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, ambasadori, atașați militari aero-navali acreditați în România, alți invitați. Comandantul marinei militare prezintă persoanei oficiale raportul, aceasta urcă la bordul navei-comandant și deschide festivitățile propriu-zise:

— Tovarăși marinari! Vă felicit cu ocazia Zilei Marinei și vă urez tuturor noi și mari succese în viață și în activitate!

Imediat, fanfara începe Imnul Republicii Socialiste România, cadențat de salve de artilerie — 21 la număr... Acordurile Imnului de stat mai stăruie cînd pe cer trec avioane, la joasă înălțime; navigatorii văzduhului salută navigatorii apei. În acest timp, pionieri, pe obraji cărora au înflorit bujorii emoției, aduc oaspeților de onoare trandafiri și garoafe.

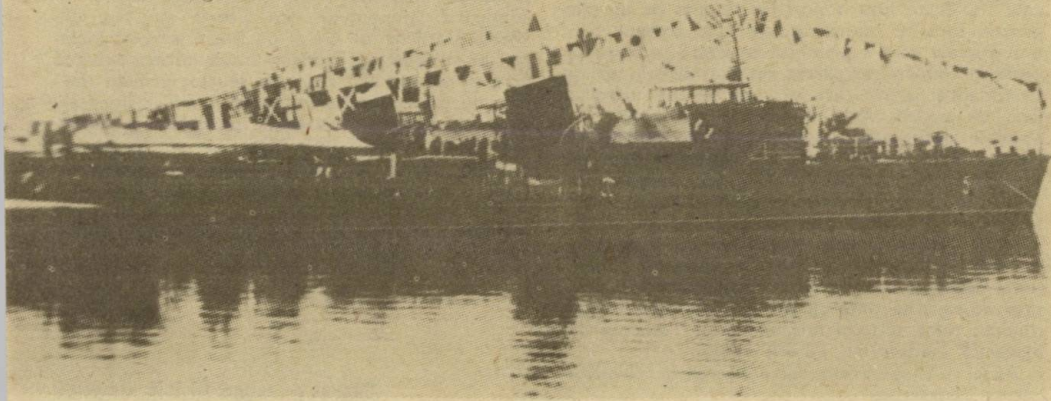
Talazuri umane freamătă pe diguri, avanportul devine un amfiteatru uriaș, digurile — trepte spre arena lichidă: vuiet de motoare, cîntec prelung de sirene, zvrîcoliri de apă pe bici de petarde explodate. Sosește zeul mării, purtat de o balenă.

— Bun sosit la sărbătoare, venerabile Neptun!

— Bun găsit, români destoinici! Bun găsit, din nou vă spun!

Bătrînul, cum îi este obiceiul, va patrona și în acest an sărbătoarea marinarilor. Garda de onoare a zeului: în aer — elicoptere; pe apă — bărci. Cum e de așteptat, Neptun poartă sceptru și face semne prietenești cu tridentul care potolește furtuni și uragane. Heralzii îl întîmpină, sunînd din trompeți. Zeul suie pe tron, laudă, răspicat și rar, pe amfitrioni și declară deschise jocurile marinărești, anunțate prin trîmbițe și prin sirenele navelor.

Sosesc vijelios șalupe rapide, purtînd steme și steaguri ale patriei și ale partidului, apoi peste o sută de înotători ținesc de pe nava sportivilor și „scriu” cu trupurile lor, pe luciul apei, simboluri scumpe nouă, tuturor: R.S.R., P.C.R., precum și marile evenimente ale anului. Valuri de urale și de aplauze însoțesc retragerea înotătorilor și in-

trarea platformei alegorice a pionierilor pe arena lichidă. Abia se încheie acest moment și iată plutind formația navelor alegorice: corabia dacică, adusă parcă de pe Columna lui Traian; liburna romană; pînzare din vremea viteazului Mircea și marelui Ștefan; „Mărița” — prima corabie de comerț după redobîndirea dreptului de navigație în apele internaționale; „România” — primul nostru vapor de război; „Rîndunica” — șalupa torpiloare care în 1877 i-a purtat spre glorie pe eroii de la Măcin; bricul „Mircea” ș.a. Toate aceste mijloace de navigație sînt intrate în istoria marinei noastre, toate semnifică momente exemplare în evoluția marinei române. Fiecărei nave alegorice crainicul portului are grijă să-i prezinte viața, istoricul.

După navele alegorice, sosește remorcată platforma cu machetele ultimelor noutăți create de modernele șantiere navale românești: cargouri, mineraliere, petroliere etc.

Ultimele platforme care trec remorcate sugerează, prin tot ce se află pe ele, aspecte diverse din viața celor de pe mare: pregătire de luptă și politică, sport, pregătire marinărească etc. Imediat, în arenă își fac apariția ambarcațiuni de canotaj și ambarcațiuni cu vele. Apoi, în prim-plan, ștăfeta marinărească: dinspre mare zvișnesc spre avanport cîteva din cele mai mici bărci numite „pui” și ajung iute la porticul ancorat pe un mic ponton care se clatină; ștăfeta este predată, primul marinar care o primește se cațără pe scara de piscă și coboară pe partea cealaltă, sare în apă și înoată spre parima care se vede pe apă, marcînd linia de sosire. Aplauze pentru cîștigător! Iată acum se zăresc venind bărcile mari. Se înțelege că marinarii sînt într-o strașnică întrecere. Sute de ochi urmăresc cit de virtos vislesc oamenii. În sfîrșit, pe parcursul ultimului cablu al cursei larma susținătorilor atinge apogeul și se stinge în ropote de aplauze pentru merituosii învingători — cei mai rezistenți, îndrîjiți și antrenaji. Între timp, deasupra avanportului vin elicopterele, stau suspendate atîta timp cît din ele sar scafandri autonomi; după ultimul salt, ele dispar dincolo de blocurile înălțate pe umerii falezei.

Astfel la sfîrșit prima parte a serbării. Urmează jocuri distractive:

Hora rațelor

O barcă sosește în mijlocul bazinei. De la bordul ei sînt aruncate rațe, după care barca se îndepărtează în mare viteză. Cîteva zeci de marinari vin înotînd spre ele, încercuindu-le și micșorînd cercul încet-încet, iar cînd sînt aproape de ele se năpustesc asupra lor, să le prindă. Este hazlie înfruntarea dintre om (terestru, prin excelență) și viețuitoarele acvatice — înotătoare de clasă. Urmărirea continuă cîteodată pînă la diguri, unde palmipelele își caută scăpare.

Purcelul la școntru

L a una din navele ancorate mai spre centrul bazinei, se montează rapid școntru — bîrnă rotundă și unsă, scoasă în afara bordului, paralelă cu suprafața apei. De virful școntrului este agățat un sac, iar în el purcelul. Pe rînd marinarii pășesc pe bîrnă, dar tare greu le este să ajungă pînă la capăt; fac de obicei cîteva pași, apoi bat aerul cu brațele, încercînd zadarnic să-și mențină echilibrul. Proba se încheie cînd, în cădere, unul dintre marinari a izbutit să agațe purcelul.

Sărituri de la trambulină

M omentul acesta dă prilej să se afirme îndrăzneala și deprinderile îndelung șlefuite; marinarii se „dovedesc” înotători strașnici, dar și acrobați de invidiat. Uneori săriturile-de-model alternează cu sărituri caraghioase.

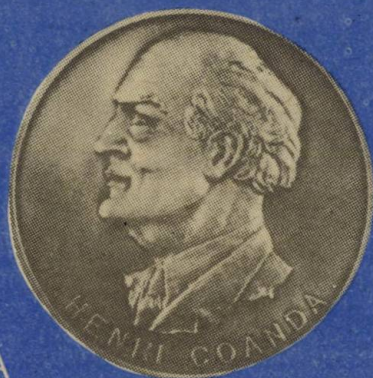
Cînd risetele încetează, difuzoarele fac să răsună un cîntec domol ca marea unduîndă; ochii descoperă venind platforma unei formații artistice marinărești. Cît durează trecerea, se epuizează repertoriul corului și recitalul de versuri. Acum intervine bătrînul Neptun, care este mulțumit, se pare, de cele văzute de-a lungul unei ore și jumătate; își ia rămas bun, urează pace și an rodnic în împliniri, după care, purtat de cîmintea lui balenă, însoțit de bărci, de urale și de corul sirenelor, se retrage în împărăția lui, pe care i-a făurit-o legenda. Difuzoarele împrăstie invitația adresată mulțimii de a participa la spectacolul de seară.

Cînd noaptea învelește marea și pămîntul, deodată, la un semnal, în avanport înflorește ghirlanda de lumini — șiraguri alcătuite din mii de becuri care conturează silueta fiecărei nave; sînt pavoazele electrice ale navelor ancorate. Se văd apoi torțe și becuri, în fel de fel de culori, agitate pe suprafața apei; începe carnavalul bărcilor, pe care le vedem înaintînd în convoi pe lîngă nave și înconjurînd avanportul. Spectatorii au pus din vreme stăpînire pe dig și pe faleză, privesc încințați acest spectacol feeric și înalță curioși privirea cînd pe cer se aud trosnete scurte, urmate imediat de rămurșurile luminoase și multicolore ale artificilor izbucnite în beznă pe care o și înving, dar numai pentru cîteva clipe. Iar pe dig se văd pîlpîind roliuri de făclii; începe retragerea cu torțe a marinarilor. Ei trec prin orașul-port, vioi și veseli, aplaudați de mulțime — participantă entuziasată la marea sărbătoare, numită simplu și frumos: ZIUA MARINEI

Căpitan de rangul III ILIE MANOLE

DE PE BÂNCILE
LICEULUI MILITAR
ÎN PANTEONUL
ȘTIINTEI UNIVERSALE

HENRI COANDĂ

În istoria armatei române, învățământul militar a ocupat, prin rolul pe care l-a avut în ridicarea permanentă a nivelului de pregătire al cadrelor, și, ca urmare, și a organismului militar în ansamblul său, un loc aparte. Instituțiile militare de învățământ s-au transformat cu timpul în adevărate focare de cultură, căutate de un număr tot mai mare de tineri dornici să-și desăvîrșească cultura generală și să-și însușească o temeinică pregătire de specialitate. Stadiul înalt atins de învățământul militar românesc explică, de altfel, și marea număr de ofițeri care, după absolvire, s-au dedicat diferitelor ramuri ale științelor, devenind specialiști de renume, unii dintre ei chiar deschizători de drum în anumite domenii ca, de pildă, meteorologia, seismologia, astronomia, geodezia, geografia militară etc. Între aceș-

tia s-au remarcat, prin activitatea depusă și lucrările lăsate, generalii matematicieni Gheorghe Buicliu, Ștefan Burileanu, Grigore Cantilli, Constantin Coandă, Toma Ghenea, locotenent-colonelul astronom Constantin Căpităneanu, locotenentul astronom, meteorolog și seismolog Ștefan Hepites, generalul chimist și geolog Alexandru Budișteanu, generalii ingineri Constantin Hirjeu, Gheorghe Negrescu, generalii medici Victor Anastasiu, Mihail Butoianu, Constantin Dimițescu-Severeanu, generalii istorici Ion Manolescu, Radu Rosetti, Petre Vasiliu-Năsturel, generalii geodezi Constantin Brătianu, Constantin Barozzi, locotenent-colonelul etnograf și folclorist Tudor Pamfilie etc.

Între absolvenții școlilor militare se detașează însă figura marelui savant Henri Coandă (1886—1972), de al cărui nume se leagă începuturile celei mai spectaculoase cuceriri din zilele noastre — aviația cu reacție.

Absolvent al Liceului militar din Iași și al Școlii militare de artilerie, geniu și marină din București, viitorul om de știință și-a început activitatea de inventator încă din vremea când era sublocotenent de artilerie,

în 1907, concepând și construind o serie de rachete pirotehnice cu scopul de a experimenta propulsia prin reacție a aparatelor de zbor mai grele decât aerul, ca și macheta unui avion propulsat de o rachetă.

Pasiunea pentru cercetarea științifică l-a făcut pe tânărul ofițer de artilerie să părăsească armata pentru a-și desăvîrși studiile. Preocupat de cercetările sale, în 1910, inginerul Henri Coandă a elaborat și ex-

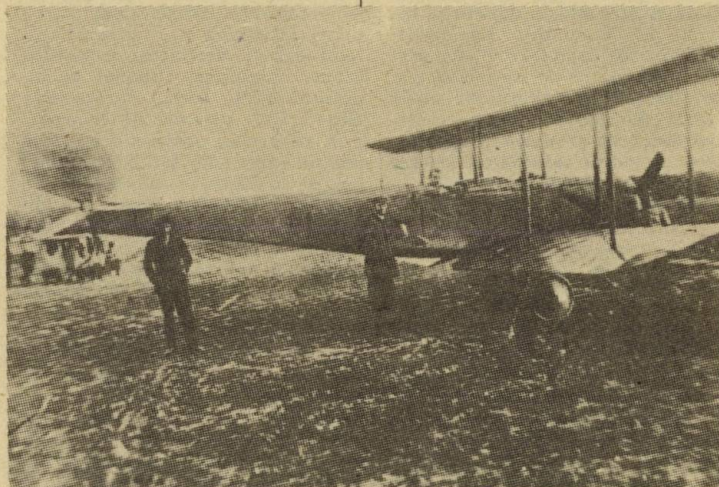
*Un copil al salutului românesc
asupra așezării mele.*

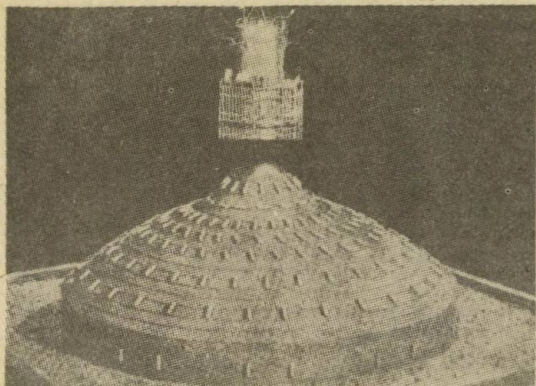
*Henri Coandă
Iunie 1972*

O fotografie rară (de la stînga la dreapta): Henri Coandă, aviatorul Mircea Zorileanu și mecanicul Vasile Ionescu, Cotroceni, 1913

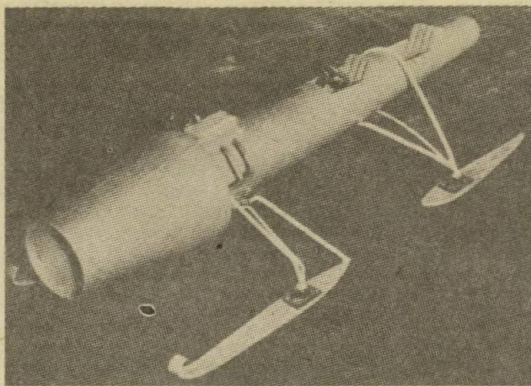

Viitorul savant, elevul plutonier
Henri Coandă, Iași 1909

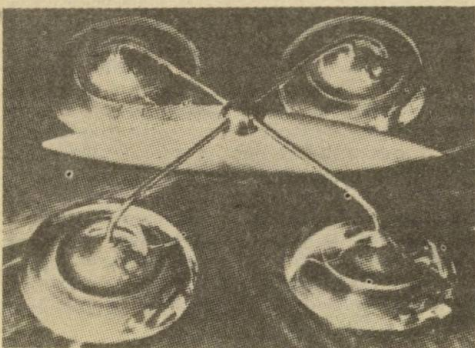

1

2

3

Citeva dintre invențiile marelui savant român: 1) rezervor oceanic 2) aerosania cu reacție 3) aerodine lenticulare cuplate la un fuselaj

largă aplicabilitate în cele mai variate domenii ale tehnicii, între care și așa-numitele „aerodine lenticulare” sau, cum li se mai spune azi, „farfurii zburătoare”.

Activitatea prodigioasă depusă de ilustrul om de știință român a fost unanim apreciată în întreaga lume, o revistă new yorkeză subliniind, pe bună dreptate, că „inginerul Coandă simbolizează, prin el însuși, trecutul, prezentul și viitorul progreselor aeriene”, numindu-l drept „părintele aviației reactive”. Ca o confirmare a meritelor științifice deosebite, savantul român a fost ales membru titular al Academiei Române și membru de onoare al Societății Regale de Aeronautică din Marea Britanie. Totodată, i s-a acordat, de către Institutul Politehnic din București, înaltul titlu de „Doctor honoris causa”. La rândul ei, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură — UNESCO — i-a decernat, în 1960, ordinul „Meritul pentru cercetări științifice, în grad de comandor”. În același timp, guvernul francez i-a înmănat „Medalia militară a aeronauticii franceze”, iar cel american, „Medalia de aur”, ca „părinte al aviației cu reacție”.

Prin realizările sale excepționale, savantul Henri Coandă și-a înscris numele, în egală măsură, în galeria marilor oameni de știință români, ca și în cartea de aur a științei mondiale.

Prin întreaga sa activitate, el avea să concretizeze afirmația potrivit căreia „românii au dat omenirii, mai cu seamă în epoca contemporană, o mulțime de celebrități înscrise cu litere majuscule în fondul de cultură și civilizație al epocii, de pe aceste meleaguri pornindu-și zborul către înalțimi ilustrate inventatori, descoperitori, mari oameni de cultură, adevărate genii cu care omenirea se fălește”, între care și numele savantului Henri Coandă.

perimentat posibilitatea aplicării la avioane a unui motor cu reacție, în același an expunând, în cadrul celui de-al doilea Salon internațional de aeronautică de la Paris, cel dintâi avion cu reacție din lume, unanim apreciat de specialiștii, tehnicienii și oamenii de știință aflați în capitala Franței. „Aeroplanul Coandă — afirma cu acea ocazie directorul revistei „La Technique Aéronautique”, George Espitalier — este unul din rarele aparate în care totul este nou”, în timp ce André Bié de la Muzeul Aerului din Paris aprecia noul sistem de propulsie al aparatului — un motor aeroreactiv montat în partea anterioară a fuselajului — „o adevărată revoluție atît ca principiu cît și ca aplicare”.

Seria invențiilor în domeniul aeronauticii ale inginerului Henri Coandă abia începea. Ea a continuat cu realizarea, în 1911, la Reims, a celui dintâi avion bimotor cu o singură elice, dar mai ales cu construirea, în cadrul Uzinelor de avioane și motoare pentru avion „Bristol” din Anglia, al căror director tehnic era, a mai multor tipuri de avioane: bimotorul „Coandă-1911”, „Bristol-Coandă 1914”, „Bristol Flig-

hter”, „Bristol Canard” etc., apreciate în întreaga lume.

Activitatea inginerului Henri Coandă, de la a cărei naștere s-au împlinit, recent, 100 de ani (7 iunie) nu s-a limitat însă numai la aeronautică. Ea a fost mult mai vastă și mai variată, cuprinzînd numeroase domenii ale științei. Astfel, între cele 250 de invenții care-l poartă semnătura s-au numărat: aparatul pentru detectarea straturilor lichide subterane, sistemul de hipersustentație, trenul de aterizare escamotabil, sistemul de transport prin conducte, aparatul frînă-recul pentru guri de foc, dispozitivul pentru combaterea zgomotului și a poluării atmosferei, trenul aerodinamic suspendat, automobilul echipat cu un motor cu reacție, tunul fără recul pentru avioane, aparatul pentru extragerea apei potabile din mare, aparatul pentru folosirea energiei solare, sistemul de proiectare a betoanelor pentru pereți și planșouri etc. Aceștia li se alătură brevetarea, în 1934, a unei mari descoperiri: „procedul și dispozitivul pentru devierea unui fluid într-un alt fluid”, cunoscut și sub numele de „efectul Coandă”, cu o

Dr. DORINA N. RUSU